

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

**AFRİKALI ÖĞRENCİLERDE OLUŞAN TÜRKİYE
VE TÜRK DIŞ POLİTİKASI İMAJI**

Cemal TEKE
185030026

Tez Danışmanı
Doç. Dr. İsmail ŞAHİN

Bandırma 2021

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

**AFRİKALI ÖĞRENCİLERDE OLUŞAN TÜRKİYE
VE TÜRK DIŞ POLİTİKASI İMAJI**

Cemal TEKE
185030026

Tez Danışmanı
Doç. Dr. İsmail ŞAHİN

Bandırma 2022

Etik Beyan Sayfası

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Lisansüstü Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım Afrikalı Öğrencilerde Oluşan Türkiye ve Türk Dış Politikası İmajı başlıklı tezde yer alan bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bilimsel ahlaka aykırı olacak bir yardıma başvurmadan tarafımdan yazıldığını ve bu çalışmanın özgün olduğunu kabul ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (23/02/2022)

Cemal TEKE

ÖZET

AFRİKALI ÖĞRENCİLERDE OLUŞAN TÜRKİYE VE TÜRK DİŞ POLİTİKASI İMAJİ

CEMAL TEKE

Uluslararası öğrenci hareketliliğinin yarattığı ekonomik ve sosyo-kültürel etkiler göz ardı edilmemesi gereken bir düzeye ulaşmıştır. Uluslararası öğrenci pazarından daha fazla pay almak için ülkeler arasında büyüyen bir küresel rekabet var. Türkiye Cumhuriyeti bu pazarın ana aktörlerinden biridir. Uluslararası öğrencilerin ülke tercihlerini etkileyen faktörlerden biri de ülke imajıdır. Bu araştırmanın amacı Türkiye'ye Afrika ülkelerinden eğitim görmeye gelen üniversite öğrencilerinde oluşan Türkiye ve Türk dış politikası imajı hakkında bilgi düzeylerini incelemektir. Öğrencilerde oluşan bu imajın incelenmesi amacı ile öğrencilerin gözünde Türk imajını oluşturan din, sosyo-kültürel yaşam tarzı, eğitim koşulları, ekonomik koşullar ve kariyer imkânları değişkenleri bakımından inceleme yapılarak öğrencilerdeki Türkiye imajı anlaşılmasına çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: İmaj, Ülke İmajı, Afrikalı Öğrenciler, Uluslararası Öğrenci, Türk Dış Politikası

ABSTRACT

THE IMAGE AND TURKISH FOREIGN POLICY OF TURKEY IN THE EYES OF AFRICAN STUDENTS

CEMAL TEKE

The economic and socio-cultural effects of international student mobility have reached a level that should not be ignored. There is a growing global competition between countries to get a larger share of the international student market. The Republic of Turkey is one of the main actors of this market. One of the factors affecting the country preferences of international students is the country image. The aim of this research is to examine the image and foreign policy of Turkey formed by university students who come to Turkey from African countries to study. With the aim of examining this image formed in students, it will be tried to understand the image of Turkey in students by examining the variables of religion, socio-cultural lifestyle, educational conditions, economic conditions and career opportunities that make up the Turkish image in the eyes of students.

Keywords: Image, Country Image, African Students, International Student, Turkish Foreign Policy

ÖNSÖZ

Bu araştırma sürecimde bana engin bilgi ve tecrübeleri ile ılık tutan, her türlü soruma anlayışlı tutumu ile sabırla yanıt veren, yol gösteren, mesleğinde yıllarca edinmiş olduğu değerli bilgilerini paylaşan, her konuda destek sağlayan ve samimiyetini esirgemeyen kıymetli danışmanım Sayın Doç. Dr. İsmail ŞAHİN'e,

Bu çalışmanın yürütülmesi sürecinde bana bilgilerini ve yardımlarını esirgemeyen, özellikle içerikleri hazırlamam konusunda bana yol gösterici destekleri olan değerleri arkadaşım Gökhan ALPTEKİN'e,

Bu çalışma sürecindeki gece gündüz yoğunluğum nedeni ile bana her türlü desteğini ve maddi manevi yardımını esirgemeyen sevgili eşim Pervin TEKE'ye,

Doğduğum günden beri eğitim hayatımın her aşamasında fedakârlıkta bulunan, maddi manevi desteklerini esirgemeyen ve yol gösteren değerli aileme teşekkür ederim.

Cemal TEKE

Bandırma, ŞUBAT 2022

İÇİNDEKİLER

Etik Beyan Sayfası	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar	x
ŞEKİLLER.....	xii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
ÜLKE İMAJİ LİTERATÜRÜNDE KULLANILAN TEMEL KAVRAMLAR	3
1. ÜLKE İMAJİ KAVRAMI.....	3
1.1 Görüntü ve Ülke Etkileri.....	4
1.2 Ülke Resimleri ve Davranışları	7
1.3 Ülke Görüntülerinin Yapısı.....	8
2. ÜLKE İMAJİNIN ÖĞELERİ.....	10
2.1 Ülke İmajının Hedef Etkileri	11
2.2 Rekabet Gücü ve Ülke İmajlarının Kompozisyonu.....	11
3. ULUS MARKA DEĞERİ ENDEKSLERİ	12
3.1 Anholt-GfK Ulusal Marka Endeksi	12
3.2 Future Brand Ülke Markası Endeksi	12
4. ÜLKE İMAJİ KAPSAMINDA KAMU DİPLOMASİSİ VASİTALARI	13
4.1. Kültürel Vasıtalar	13
4.2. Eğitim ile İlgili Vasıtalar	14
4.3. Ekonomik ve Sosyal Vasıtalar	15
4.4. Teknolojik Vasıtalar	16
4.5. Dini Vasıtalar	16
4.6. Uluslararası Örgütler ve Kuruluşlar	17
İKİNCİ BÖLÜM.....	19
KAVRAMSAL ANALİZ: GÜÇ ve YUMUŞAK GÜÇ VARLIKLARI.....	19
1. GÜÇ KAVRAMI	19
1.1. Güç kaynakları	21
1.1.1 Askeri	21

1.1.2 Ekonomi	21
1.1.3 Teknoloji.....	22
1.1.4. Kültür ve Kimlik	22
1.1.5. Siyasi Yapı ve Dış politika	23
1.1.6. Kurumlar.....	23
2. YUMUŞAK G��Ç	23
2.1 Yumuşak Gücün Kökeni.....	24
2.2 Yumuşak Güç Teorisi	26
2.3 Nye'nin Yumuşak Güç Anlayışının Eleştirileri.....	27
������ B����	28
TÜRKİYE'NİN YUMUŞAK G���	28
1.SİYASİ YAPININ DEMOKRATİK TEMELİ	28
1.1. Türkiye'nin Mevcut Yumuşak Güç Kaynakları.....	29
1.1.1. Sabit Kaynaklar.....	30
1.1.2. Dış Politika	31
1.2. Geleneksel Türk Dış Politikasının Temel Belirleyicileri.....	32
1.2.1 Osmanlı İmparatorluğu'nun Mirası	32
1.2.2 Coğrafi Gerçekler.....	34
1.2.3 Kemalizm'in Mirası	35
1.3. Geleneksel Türk Dış Politikasının İlkeleri.....	36
1.3.1 Statükonun �nemi.....	36
1.3.2 Batı Yönü.....	37
1.4. Türk Dış Politikasının Temel Meseleleri	38
1.4.1. Kıbrıs Sorunu	38
1.4.2 Ermeni Meselesi.....	50
1.4.3 Doğu Akdeniz Meselesi	56
1.4.4 Türkiye'nin Afrika Açılımı.....	58
DÖRDÜNCÜ B����	60
AFRİKALI ÖĞRENCİLERDE OLUŞAN TÜRKİYE VE TÜRK DİŞ POLİTİKASI İMAJINA YÖNELİK ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	60
1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	60
1.1 Araştırmanın Hipotezleri	61
1.2 Evren ve �rneklem.....	62

1.3 Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	62
1.4 Veri Toplama Araçları ve Teknikleri	63
1.5 Anket Formunun Uygulanması	63
1.6 Verilerin Çözümlemesi ve Analiz	63
2. BULGULAR.....	63
2.1 Demografik Analiz	64
2.2 Değişkenler Arası İlişkilerin İncelenmesi.....	83
2.2.1 Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetleri ile Türk Dış Politikası Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişki	83
2.2.2 Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Sınıflar ile Türk Dış Politikası Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişki.....	85
2.2.3 Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Üniversiteler ile “Türkiye’ye ve Türk Dış Politikasına İlişkin İmaj Algıları” Arasındaki İlişki	87
2.2.4 Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Herhangi Bir Kamu Kurumundan Dış Politika Eğitimi/Briefingi Alma Durumları ile “Türkiye’ye ve Türk Dış Politikasına İlişkin İmaj Algıları” Arasındaki İlişki.....	89
2.3 Güvenilirlik Çalışması	91
2.4 Geçerlilik Çalışmaları (Faktör Analizi)	91
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	94
KAYNAKÇA.....	99
EKLER	107

TABLÖLAR

Tablo 1. Ülke Görüntüsü Tanımları	5
Tablo 2. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine İlişkin Dağılımlar	64
Tablo 3. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Ülkelerine İlişkin Dağılımlar	65
Tablo 4. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Yaşlarına İlişkin Dağılımlar	66
Tablo 5. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Eğitim Durumlarına İlişkin Dağılımlar	67
Tablo 6. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Sınıflara İlişkin Dağılımlar	68
Tablo 7. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Aylık Gelirlerine İlişkin Dağılımlar	69
Tablo 8. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Üniversitelere İlişkin Dağılımlar	70
Tablo 9. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Türkiye’nin Dış Politikası veya diğer ülkelerle olan ilişkileri (siyasal, ekonomik, askeri...) hakkında ne kadar bilgiye sahipsiniz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar	71
Tablo 10. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Türkiye’nin Dış Politikası ile ilgili Sorulara Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar	73
Tablo 11. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Türkiye ile ülkeniz arasındaki ilişkileri nasıl buluyorsunuz” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar	75
Tablo 12. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Türkiye’nin Dış Politikası ile İlgili “Kıbrıs, Ermeni Meselesi ve Karadağ” Konulu Sorulara Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar	76
Tablo 13. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Sizce Türkiye’de dış politikanın yapım sürecine en çok hangi kişiler/kurumlar etkide bulunuyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar	76
Tablo 14. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Sizce son dönemde Türk Dış Politikasının öncelikli gündem maddesi nedir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar	77

Tablo 15. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Sizce Türkiye ve Yunanistan arasındaki en önemli sorun nedir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar	78
Tablo 16. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Sizce Türkiye ve ABD arasındaki en önemli sorun nedir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar	79
Tablo 17. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Türkiye’nin ABD ile S-400 ile ilgili alımlar kapsamında yaşadığı sorunlardan bilgi sahibi misiniz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar	80
Tablo 18. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Rusya ile Türkiye arasındaki ilişkileri nasıl tanımlarsınız?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar.....	81
Tablo 19. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Size göre Türkiye öncelikli olarak aşağıdakilerden hangisi / hangileridir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar	81
Tablo 20. Türkiye’nin Dış Politikası ve Dış Politika Tutumları Hakkında Hazırlanan Maddelere Vereceğiniz Yanıtlara Dağılımlar	82
Tablo 21. Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetleri ile Türk Dış Politikası Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları	83
Tablo 22. Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Sınıflar ile Türk Dış Politikası Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Anova Testi Sonuçları	85
Tablo 23. Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Sınıflar ile Türk Dış Politikası Bilgi Düzeyleri Arasındaki Farklılıkların İncelenmesine Ait LSD Testi Sonuçları	86
Tablo 24. Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Üniversiteler ile Türk Dış Politikası Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait Anova Testi Sonuçları	87
Tablo 25. Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Üniversiteler ile Türk Dış Politikası Bilgi Düzeyleri Arasındaki Farklılıkların İncelenmesine Ait LSD Testi Sonuçları	88
Tablo 26. Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Herhangi Bir Kamu Kurumundan Dış Politika Eğitimi/Brifingi Alma Durumları ile Türk Dış Politikası Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Ait t Testi Sonuçları	89
Tablo 27. Güvenilirlik Analizi Sonuçları	91
Tablo 28. Geçerlilik Analizi Sonuçları	91
Tablo 29. Açıklanan Toplam Varyans Yüzdesi	92

ŞEKİLLER

Şekil 1. Karar Vermede Ülke İmajlarının Rolü	8
Şekil 2. Ülke İmajı Etkisi.....	8
Şekil 3. Yabancı Ürünlerin Kalite Algısı.....	10
Şekil 4. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine İlişkin Dağılımlara Ait Pasta Grafiği	64
Şekil 5. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Ülkelerine İlişkin Dağılımlara Ait Bar Grafiği	66
Şekil 6. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Yaşlarına İlişkin Dağılımlara Ait Pasta Grafiği.....	67
Şekil 7. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Eğitim Durumlarına İlişkin Dağılımlara Ait Bar Grafiği.....	68
Şekil 8. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Sınıflara İlişkin Dağılımlar	69
Şekil 9. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Aylık Gelirlerine İlişkin Dağılımlara Ait Bar Grafiği.....	70
Şekil 10. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Üniversitelere İlişkin Dağılımlara Ait Pasta Grafiği	71
Şekil 11. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Türkiye’nin Dış Politikası veya diğer ülkelerle olan ilişkileri (siyasal, ekonomik, askeri...) hakkında ne kadar bilgiye sahipsiniz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlara Ait Bar Grafiği	72
Şekil 12. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Türkiye ile ülkeniz arasındaki ilişkileri nasıl buluyorsunuz” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlara Ait Pasta Grafiği.....	75
Şekil 13. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Sizce son dönemde Türk Dış Politikasının öncelikli gündem maddesi nedir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlara Ait Bar Grafiği	78
Şekil 14. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Sizce Türkiye ve ABD arasındaki en önemli sorun nedir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlara Ait Piramit Grafiği	80

GİRİŞ

Uluslararası öğrenci hareketliliği yeni bir olgu olmamasına rağmen, küreselleşen dünyada emek ve sermaye hareketliliğinin serbestleşmesi nedeniyle son 10 yılda giderek daha yaygın ve önemli hale gelmiştir. Hızla değişen ve dönüşen dünyada öğrenciler, veliler, şirketler, hükümetler ve yükseköğretimin paydaşları olan diğerlerinin uluslararası öğrenci hareketliliği konusunda belirli beklentileri bulunmaktadır. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının (YÖK) verileri dikkate alındığında Türkiye’de okuyan yabancı uyruklu öğrencilerin büyük bir kısmının Asya ve Afrika ülkelerinden geldiği görülmektedir. Türkiye’nin Afrika’daki imajının yanında, Afrika kıtasına gösterdiği ilginin Afrikalı öğrencilerin Türkiye’yi tercih etmesinde büyük bir rol oynadığı bilinmektedir. Bu nedenle, potansiyel pazar segmentlerinden biri olan Afrika örneğinde Türkiye’nin uluslararası bir eğitim destinasyonu olarak öğrencilerde oluşan Türkiye ve Türk dış politikası imajını ortaya çıkarmak ve Afrikalı öğrencilerinin uluslararası eğitim eğilimlerini değerlendirmek büyük önem taşımaktadır. Sonuç olarak, Afrikalı öğrencilerin Türkiye’nin imajı ve çekicilik düzeyine ilişkin algılarını, Türkiye’nin dış politikasına ait öğrencilerde oluşan imajın ülke imajının ülke tercihlerine ve pazar segmentlerinin profillerine etkisini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmanın literatüre önemli bir katkı sağlaması beklenmektedir.

Türkiye, uluslararası öğrencilere ev sahipliği yapma açısından ana hedef ülkelerden biridir ve bugün Türk yükseköğretim sistemindeki en dikkate değer eğilim, uluslararası öğrenci sayısındaki büyük artıştır. 2000-2001 eğitim öğretim yılında sadece 16.656 (YÖK, 2017: 3) olan Türkiye yükseköğretime kayıtlı uluslararası öğrenci sayısı 2014 yılında 48.183, 2015 yılında 72.178, 2016 yılında 87.903, 2017 yılında 108.076 ve 2018 yılında ise uluslararası öğrenci sayısı 125.138’e ulaşmıştır. Türkiye’nin yükseköğretim kurumları 2017-2018 eğitim öğretim yılında 211 farklı ülkeden 125.138 öğrenciye ev sahipliği yapmış ve 2021 yılı itibariyle ise 181 bin uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapmaktadır.

Uluslararası öğrencilerin hareketliliğini ve yüksek öğretim kurumları seçimlerini etkileyen temel faktörleri keşfetmeye ve belirlemeye çalışan çok sayıda literatür bulunmaktadır. İmaj, kişinin bir nesneye ilişkin sahip olduğu inançlar, fikirler ve izlenimler dizisidir. Ülke imajı, insanların belirli bir ülke hakkında düşünürken tasavvur ettikleri semboller ve çağrışımlardan oluşmaktadır. Dış politika ise bir ülkenin diğer devletlere karşı tutum ve davranışları olarak söylenebilir.

Bu çağrışımlar belirli yabancı ülkelerle ilgili yargıları etkilemektedir. Kanıtlar ayrıca, ülke imajının, destinasyon seçiminde HEI (Higher Education Institutions) markalaşmasından daha önemli olma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Mevcut literatürün incelenmesine dayalı olarak, öğrencilerin öğrenim yeri tercihleri, itici ve çekici faktörlerden etkilenmektedir. "İtici" faktörler, kaynak ülke içinde ilişkili faktörlerdir ve öğrencileri yerelden ziyade uluslararası çalışmaya motive ederken, "çekici" faktörler, o ülkeyi uluslararası öğrenciler için çekici hale getirmek için ev sahibi ülke içinde çalışmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÜLKE İMAJİ LİTERATÜRÜNDE KULLANILAN TEMEL KAVRAMLAR

Bu bölümde ülke imajında kullanılan temel kavramlar açıklanacaktır. Buna göre ülke imajı kavramı sonrasında, ülke görüntüsünün, ülke resim ve davranışların yapısı kavramsal çerçevede açıklanacaktır. Ayrıca ülke imajı öğeleri, rekabet gücü ve ülke imajı kompozisyonları hakkında kullanılan teoriler araştırılmıştır. Öncelikli olarak ulus marka endeksleri hakkında kısaca bilgi verilerek, ülke imajı kapsamında kamu diplomasisi vasıtaları ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

1. ÜLKE İMAJİ KAVRAMI

Ülke imajı kavramı, bölge markalaşması ve şehir markalaşması ile birlikte, ilk olarak Philip Kotler ve diğerleri (1993) tarafından önerilen ve başka araştırmacılar tarafından daha da geliştirilen ulus markalaşması kavramının bir parçasıdır. Peter van Ham (2008), ülke imajını yumuşak güç ve kamu diplomasisinin yerini aldığı daha geniş bir postmodern güç yelpazesinin parçası olduğunu savunmuştur. Ona göre; “Ticari sektörde geliştirilen stratejileri, bir coğrafi konumun yumuşak gücünü kullanmak olmasa da yönetmek için kullanma çabası olarak düşünülebilir.”

Ulus markalaşması, bir ulusun tüm güçlerinin yurtdışındaki imajının (“ülke imajı”) tanıtımına katkıda bulunabilecek seferberliğini vurgulamaktadır. Bir ülkenin imajı;

- a. Dünyanın onu nasıl gördüğünü ve ona nasıl yaklaştığını belirler,
- b. Yurtdışında çekici ve iyi huylu bir ülke imajı, bir tür yumuşak güçtür (Günek, 2018: 254).
- c. Bir ülkenin kültürel çeşitliliği ve zenginliği ile hedef kitleyi kendine çeken özgün bir sunum yapmaktır,
- d. Ülkelerin ulusal kimliğiyle birlikte birçok unsurun ortak sunumunu bünyesinde barındırmaktadır,
- e. Ülkelerin orijinal ve iyi yönlerinin toplamıdır.

Ülke markalaşması, üç ana hedefi yerine getirme ihtiyacının bilincindedir: turistleri çekmek, içe dönük yatırımı teşvik etmek ve ihracatı artırmak. Ülke imajı para biriminin istikrarını artırabilir, uluslararası güvenilirliğin ve yatırımcı güveninin yeniden kazanılmasına yardımcı olur, uluslararası siyasi etkiyi artırır, daha güçlü uluslararası ortaklıkları teşvik eder ve ulus inşasını geliştirir, ülkeler için bazı karşılaştırmalı avantajlar sağlar. Küreselleşmiş bir dünyada ülkeler, diğer ülkelerle etkili bir şekilde rekabet edebilmek için imajlarını daima güçlü tutmalıdırlar. Ülke imajı, bir ülkenin uluslararası görüşünü yeniden şekillendirmek için pazarlama iletişimi tekniklerinin uygulanmasıyla ilgilidir.

Yumuşak güç ve ülke imajı birbiriyle yakından bağlantılı iki kavramdır. Ülke imajı, bir ulusun bir bütün olarak kendisini diğer uluslara nasıl sunduğu ve temsil ettiği ile ilgilenirken, kamu diplomasisi bir ulusun politik imajına odaklanan ulus markalaşmasının bir alt kümesidir (Fan, 2008: 148). Tartışılan argümanların ışığında, ülke imajı yumuşak güç kavramının daha geniş yelpazesi altında ayrılmaz bir şekilde kamu diplomasisi ile bağlantılı olduğu varsayılabilir. Ancak, ülkeler kamu diplomasisi gibi geleneksel yumuşak araçların aksine, amaçlarına ulaşmak için pazarlama ve halkla ilişkiler tekniklerini açık bir şekilde kullanır. Ülke imajı, devlete uluslararası arenada arzulanan uluslararası etkiyi yaratmak için yararlı bir yumuşak güç yaklaşımı sağlar. Ülke imajı, bir ulusun yumuşak gücünün geliştirilmesinde önemli bir araç olabilir (Güneş, 2018: 256).

Bir ulusun markalaşması, yalnızca çekici bir slogan bulmaktan veya vitrin süslemesinden çok daha fazlasıdır, ancak bir ulusun yumuşak güç kaynaklarını, ulusal imajı geliştirmek için etkili bir şekilde kullanmak için incelenmesini gerektirir (Fan, 2008: 149).

1.1 Görüntü ve Ülke Etkileri

Ülkenin görüntüsü, bir ülkenin kalkınmasında önemli etkileri olan bir olgudur. Doğrudan yabancı yatırımın bir ülkeye gelmesi, ihracat, sektörlerin başarıları ve gelişimi, turizm sektörünün gelişimi ve büyümesi ülke görüntüsünü büyük ölçüde etkilemektedir.

Ülke, sınırları belirli bir statik siyasi varlık değil, aynı zamanda kendi özelliklerine sahip daha küçük farklılaştırılmış birimlerden oluşmaktadır. Bunlardan herhangi biri, benzersiz bir markanın oluşturulması için belirleyici bir unsur oluşturabilir ve bütünün performansını etkileyebilir (Same, 2015: 139).

Dinnie (2008: 15) ülke görüntüsünü “mekâna kültürel temelli farklılaşma ve tüm hedef kitleleri için uygunluk sağlayan unsurların benzersiz, çok boyutlu karışımı” olarak tanımlamaktadır. Ülke görüntüsü, “bir yerin görsel, sözlü ve davranışsal ifadesine dayanan, kişilerin zihninde yer alan paydaşların amaçları, iletişimi, değerleri ve genel kültürü ile somutlaşan bir dernekler ağı ve genel mekân tasarımı” olarak yorumlanmaktadır (Braun & Zenker, 2010: 5; Dinnie, 2008: 15)

Ülke imajı, ihracat, yönetim, turizm, kültür ve insanlar gibi çeşitli açılardan analiz edilmektedir. Daha geniş bir bakış açısı, ekonomik, politik ve sosyo-kültürel konulara yoğunlaşmakta, esas olarak ticaret, turizm, yatırım ilişkileri ve tüketici algılarını kapsayan ekonomik yönlere sahiptir.

Tablo 1. Ülke Görüntüsü Tanımları

Bannister – Saunders (1978: 562)	Ülke imajı, özgün ürünler, ekonomik ve politik gelişme, tarihi olaylar ve ilişkiler, gelenekler, sanayileşme düzeyi ve teknolojik gelişme gibi değişkenlerin oluşturduğu genel bir imajdır.
Martin – Eroglu (1993:193)	Ülke imajı, bir ülkedeki bireylerin normatif çıkarsama ve bilgilendirme inançları kümesidir.
Kotler et.al. (1993: 141)	Ülke imajı, insanların belirli bir ülke hakkındaki inançlarının, fikirlerinin ve izlenimlerinin toplamıdır.
Szeles (1998: 96)	Ülke imajı, bir halk, ulus ve ülke hakkındaki görüş ve inançların içsel ve dışsal bir çerçevesi ve aynı zamanda ebedi ve genelleştirilmiş değer yargılarının objektif ve öznel psikolojik içerikleridir.
Verlegh – Steenkamp (1999: 525)	Bir ülkenin sakinlerinin, ürünlerinin, kültürünün ve ulusal sembollerinin zihinsel bir yorumu.
Brijs et.al. (2011: 1260)	Ülke imajı, bir tüketicinin bir ülkeye ve o ülkede yaşayanlara (ürünlerine değil) bağlı olduğu her şeyi temsil eder.

Kaynak: (Cotîrlea, 2015:167)

Baloğlu (1999), bir ülke imajının oluşumunda iki farklı faktör kategorisinin işlediğini bulmuşlardır: uyarıcı ve kişisel faktörler. Uyarıcı faktörler, bireyin ilgili ülke ve ilgili fiziksel unsurlarla ilgili olarak aldığı dış uyaranlara ve ayrıca ilgili ülkedeki kişi tarafından yapılan önceki seyahatlere bağlıdır; kişisel faktörler bireyin sosyal ve psikolojik özellikleriyle ilgilidir. 2003 yılında, Echtner ve Ritchie, bir ülkenin imajını, bireylerin çevrede bulunan bilgi ve izlenimler denizinden seçilmiş birkaç izlenime dayanarak yaratıcı bir zihinsel yapı geliştirdiği karmaşık bir süreç olarak kavramsallaştırdı. Bir ülkenin imajının kendi kimliğinden kaynaklandığı gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, o ülkenin imajının yaratılması ve değişmesi, ancak geçmişin gözden geçirilmesi, kendi kökenlerine dönüş yoluyla düşünülebilir (Morgan, 2003: 287). İnsanlarının gerçekte kim olduğunu ve özünde o ülkenin kültürünün ve medeniyetinin temsili unsurlarını ifade ettiği unutulmamalıdır.

Ulus markalaşma süreci, belirli bir yerin kimliğini tanımlamasına, kendini tanıtmaya, dikkat çekmesine ve diğer yerlerden farklılaşmasına yardımcı olur. Bir ülke çeşitli şekillerde tanımlanabilir: bir turist destinasyonu olarak, ticaret veya iş merkezlerinin çeşitliliği ile, kültürel derinlik, eğitime verdiği önem vb. Bu nedenle, temel niteliklerin ve güçlü yönlerin belirlenmesi gereklidir. Dikkate alınabilecek diğer unsurlar hedef yaşam kalitesi, değişmeyen doğa, insanların açık ve hoşgörülü ruhu vb. (Cotîrlea, 2015:168).

Hatırlanması gereken önemli nokta, yerlerin ziyaretçilere, turistlerin zihninde o yere ilişkin olumlu bir imajı etkileyecek unutulmaz bir deneyim sunması gerektiğidir. Buradan, yüksek memnuniyet nedeniyle, insanların o belirli markaya -yer veya varış noktası olarak algılanan güvenine yol açacaktır. Bir ülkenin imajının inşasında önemli rol oynayan aktörler, milletin sınırların dışındakilere “satması” gereken şeyleri tanımlamalı ve en önemlisi onu vatandaşlarına inanılır kılmalıdır (Papadopoulos, 2002: 297).

Belirli bir ülkenin imge tanıtım kampanyalarının sınırlar dışındaki imajına ve kimliğine özel olarak vurgu yapılması, ülke markalaşma süreçlerinin iç kamuoyunda olmaması ve iyi geliştirilmiş stratejilerin eksikliği, bugüne kadar yürütülen süreçlerin bazı zayıf noktalarını oluşturmaktadır (Cotîrlea, 2015:168).

1.2 Ülke Resimleri ve Davranışları

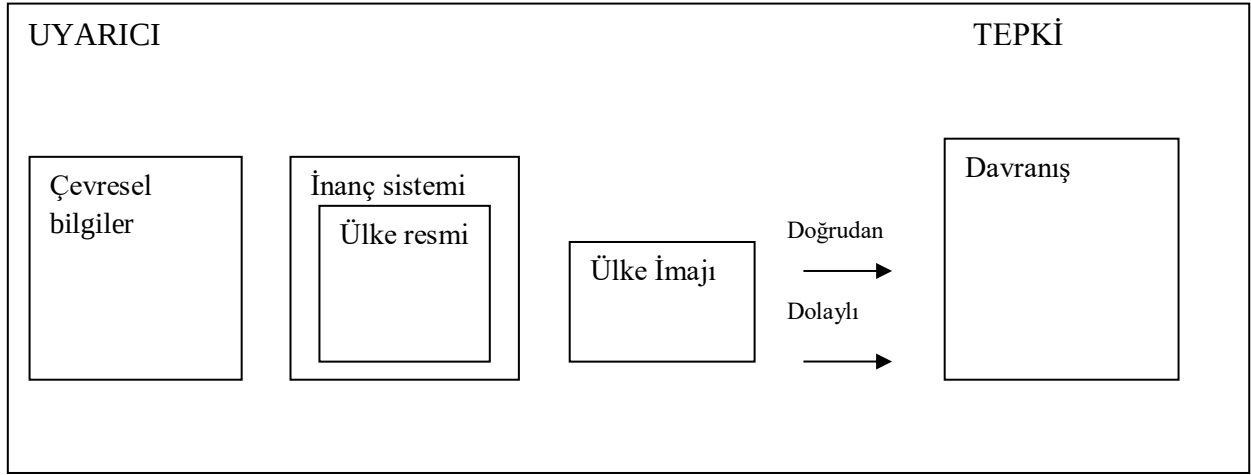
Tercih oluşumunu analiz etmek için ana kavramlar inançlar, tutumlar, niyetler ve davranışlardır. Bir inanç, bir nesneyi veya kavramı bir niteliğe bağlayan bir olasılık yargısıdır. İnançın gücü, kişinin nesne-öznitelik ilişkisinin var olduğuna veya doğru olduğuna dair öznel olasılığı ile tanımlanır. Bir niyet, bireyi belirli bir eyleme, yani bireyin belirli bir davranışı gerçekleştireceğine olan inancına bağlayan bir olasılık yargısıdır. Davranış, gözlemlenebilir bir eylemdir (Fishbein & Ajzen, 1975:45).

Genel olarak, ürün değerlendirme modellerine inançlar ve tutumlar dahil edildiğinde üç temel yaklaşım mevcuttur. Fishbein modelinde tutum inançlarla belirlenir. Niyet, tutum ve öznel norm ile belirlenir ve davranış niyetle belirlenir (Fishbein vd., 1967:87). Davranışsal yaklaşım, duygusal tepkilerin birincil, temel, kaçınılmaz, geri dönülmez ve sözle ifade edilmesinin zor olduğu sonucuna varır. Hangi yaklaşım kullanılırsa kullanılsın tutumsal yordayıcılar ile davranış ölçütleri arasında oldukça düşük veya anlamlı olmayan ilişkiler nispeten yaygındır.

Fishbein ve Ajzen'e (1975:48) göre üç tür inanç vardır: tanımlayıcı, çıkarımsal ve bilgilendirici. Tanımlayıcı inançlar, ürünle doğrudan deneyimlerden kaynaklanır. Fiziksel özellikler ürün algıları ile ilişkilendirilir. Bilgilendirici inançlar; reklam, arkadaşlar, akrabalar ve bazıları gibi dış bilgi kaynaklarından etkilenenlerdir. Görüntü değişkenlerinin ürün inançları üzerinde çıkarımsal etkileri olabilir. Ancak bir görüntü değişkeni tutum üzerinde de doğrudan etkiye sahip olabilir.

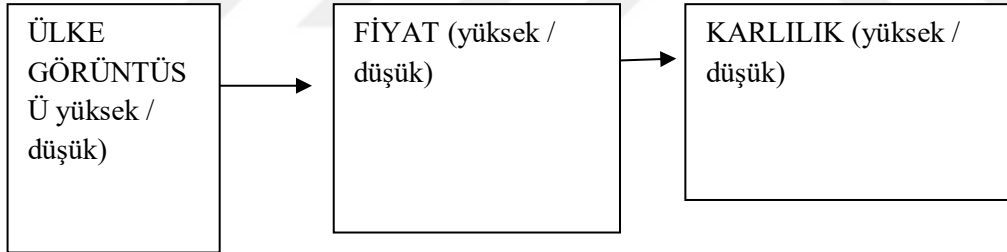
Holsti (1962), bu karar verme sürecini konunun inanç sistemine entegre etmiştir. Bir inanç sistemi, gerçek ve doğru olarak kabul edilen sıralı bir fikir, teori, ilkeler vb. kümesidir. Ülke görüntülerini, aksi takdirde yönetilemez olacak bilgileri düzenlemek için kullanılan modeller olarak sunarlar ve süreci bir bütün olarak göstermek için ülke görüntülerini inanç sistemlerine daha da entegre ederler. Bu nedenle ülke resimleri, çevresel bilgileri işlemek için bir filtre olarak görülür. Ancak bilgi inanç sisteminde işlendikten sonra davranışı etkileyebilir.

Ülke imgeleri öznenin karar verme sürecinin kontrolünde olduğunu hissetmesine neden olur ve bu aslında benliği içerir, bağlamdan ayrılabilir ve biliş içermesi gerekmez. Bu nedenle, bu çalışmada görece davranışsal bir yaklaşım benimsenmiştir (Cooper, 2004: 171). Temel çerçeve aşağıda özetlenmiştir (Şekil 3).

Şekil 1. Karar Vermede Ülke İmajlarının Rolü

Ülke imajı etkisinin bunda ilginç bir rolü var. Güçlü bir ülke imajının piyasayı yüksek fiyatı kabul etmeye teşvik ettiği, bu da güçlü bir fiyat rekabetçiliğine olan ihtiyacı azalttığı ve rekabetçi eylemin kapsamını genişlettiği sistematik olarak gösterilebilir. Ülke imajı nihayetinde karlılıkla ilgilidir (Melissen, 2005:54).

Şekil 2. Ülke İmajı Etkisi

1.3 Ülke Görüntülerinin Yapısı

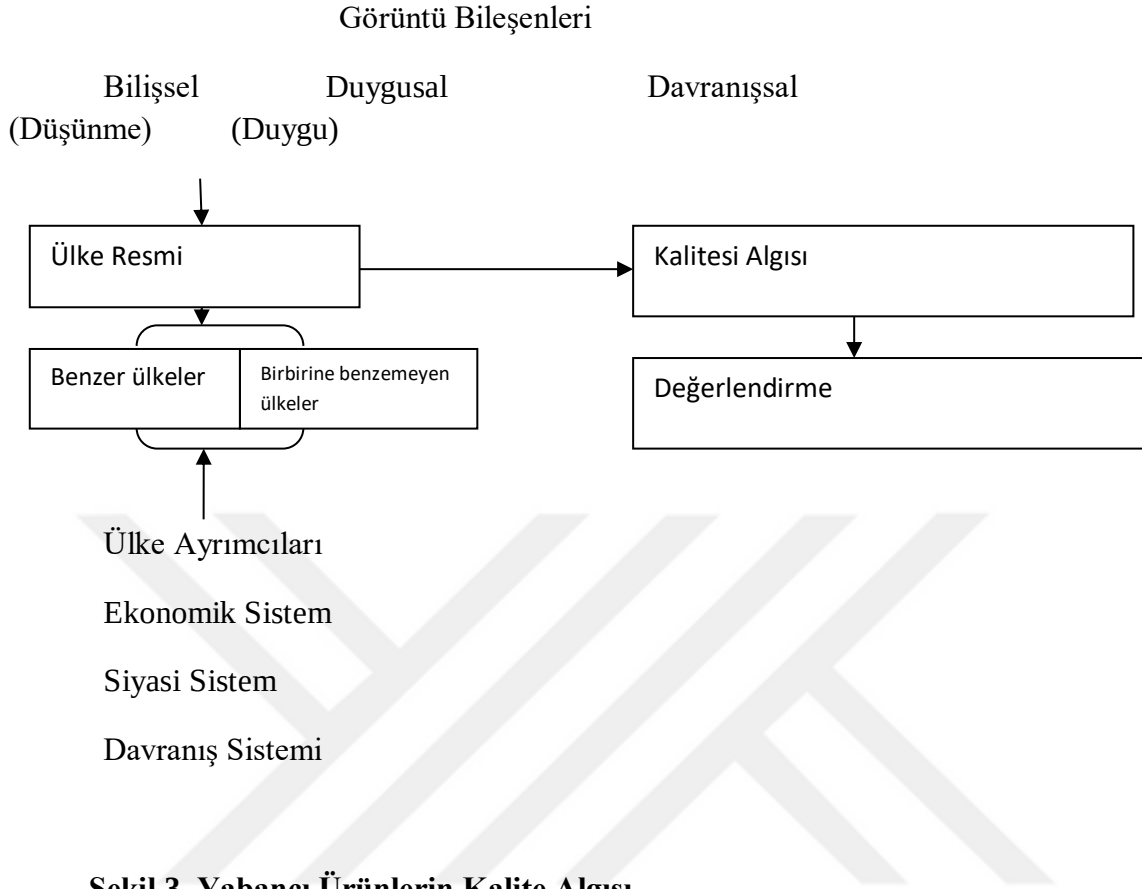
Bilgilerin düzenlenmesinde görsellerin önemi büyüktür. Görüntüler, kapsamlı, algı benzeri bilgilerde eşzamanlı ve bağımsız ustalığı mümkün kılar. Görüntüler incelenebilir, dönüştürülebilir ve hatırlamaya yardımcı olabilirler. Görüntüler genellikle yeni ve zor durumlarda ortaya çıkar ve çözüm bulmada yardımcı olabilirler (Fiocca & Snehot, 1990: 937).

Kodlama hipotezi, bilginin, bilgiyi yorumlamak için kullanılabilecek kavramlar açısından belleğe kodlandığını savunur. O halde bir kavramı harekete geçirmek, bilginin yorumlanmasında olumlu, özümseme etkisine sahiptir. Bununla birlikte, bilginin özellikleri aktive edilmiş kavramın özelliklerinden farklı olduğunda, aksi takdirde olacaklarından çok daha farklı olarak yorumlanabilirler. Bu bir kontrast etkisi yaratır. Sonuç olarak, bir ülkenin nitelikleri ülkenin genel kalitesi ile ilgili kavramları harekete geçirebilir. Menşe ülke tarafından etkinleştirilen kavramlar, ülke özelliklerinin bilgilerinin yorumlanmasında olumlu bir etkiye sahipse, bu etkiler ülkenin etkisine de yansır (Yalçınkaya, 2006: 36). Bununla birlikte, kontrast etkisi meydana gelirse, bu etkiler, özellikler istendiğinde daha olumlu ürün değerlendirmelerine ve özellikler istenmediğinde daha olumsuz değerlendirmelere yansıtılır.

Şemaların yeni bilgilerin işlenmesinde derin bir etkiye sahip olduğu kanıtlanmıştır. Bireylerin bilgiyle nasıl başa çıkabileceklerini açıklayan iki temel süreç asimilasyon ve uyumdur. Asimilasyon, yeni bir kavram mevcut zihinsel şemaya entegre edildiğinde gerçekleşir. Uyum, yeni bir zihinsel şema yaratıldığında veya mevcut şema yeni bir kavramı yorumlamak için değiştirildiğinde gerçekleşir (Cotîrlea, 2015: 167). Buna bağlı olarak, ülke imajı özümlemesi, yeni bir kavramın (örneğin yeni bir ürün) ilgili ülkenin mevcut imajına entegre edilmesiyle gerçekleşebilir. O halde, ülke imajı uyumu, yeni bir ülke imajı yaratıldığında (örneğin daha önce bilinmeyen bir ülke) veya bir ülke imajı önemli değişiklikler geçirdiğinde (örn. Doğu Avrupa, Sovyetler Birliği, Almanya) süreci belirlemek için kullanılabilir (Han, 1990:51).

Genel olarak bütüncül görüş, daha küçük, bağımsız olayların bir toplamı olarak yeterince tanımlanamayan problemlerle ilgilenir. Buna göre, bir görüntü, izole edilmiş parçalarında keşfedilemeyen eğilimlere ve özelliklere sahip tutarlı bir bütün olan bir gestalt olarak görülebilir (Cooper, 2004:172). Görüntüler, bireyin bilişsel organizasyonunun bir parçasıdır ve ondan etkilenir. Belirli bir kültürdeki görseller, paylaşılan ve paylaşılmayan unsurlara sahiptir ve paylaşılan unsurların miktarı kültürel tutarlılığı yansıtır. İmgeler, mümkün olan en büyük düzenlilik, basitlik ve netlik eğilimindedir ve hayal etmek, en başından beri insan düşüncesinin doğal bir özelliğidir (Han, 1990:54).

Görüntüler, öznenin operasyonel düşüncesine göre yapılandırılır ve değiştirilir ve egosantrik olarak ve bir seferde bir parça oluşturulur. Bilgi uzun süreli bellekte işlendiğinden, genellikle görüntülerde işlevsel hale gelir (Ebrem, 2004:62). Aşağıda ülke imajı etkilerinin bütünsel bir özeti sunulmuştur (Şekil 3).

2. ÜLKE İMAJININ ÖĞELERİ

Ülke imajı, çeşitli kanallar sayesinde insan zihninde oluşabilir. Ülkeyi gezen kişilerin birebir yaşadığı deneyim, birey o ülkeye gitmemişse ülkeyi ziyaret eden insanlar tarafından duydukları, medya, dizi ve filmler aracılığı ile de ülkenin imajı hakkında bir oluşum yaratabilir. Bu sebeple ülke imajı hem ülke için hem de insanlar için önemlidir. Ülke imajını etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Çelenk (2019:62) Ülke imajını 3 kategori altında incelemiştir. Bunlar; ülke imajını oluşturan değişkenler, kişisel tecrübeler ve medyanın etkisidir. Ülke imajını oluşturan değişkenler, sosyo-kültürel etkenler, coğrafi etkenler, siyasi etkenler ve ülke insanının demografik özelliklerini oluşturmaktadır. Kişilerin edindikleri deneyimler ve yakın çevresi ile edindikleri bilgiler kişisel tecrübelerini oluşturur. Haberler, belgeseller, sosyal medya vb. kanallar ülke imajını etkileyen önemli öğelerdendir.

2.1 Ülke İmajının Hedefe Etkileri

Görüntü unsurları ve gelişmeler üzerine yapılan tartışmanın ardından, bu bölüm ülke imajının hedef üzerindeki etkilerine değinecektir. Marshalls (2007) 'a göre, "Turizm sektörü, doğal ve insan kaynaklı afetlerin etkilerine karşı oldukça hassastır" ve etkileri aşağıdaki şekilde sınıflandırmıştır:

- a) Çevresel: Bu, Asya uluslarını harap eden tsunami gibi doğal afetler, seller, kasırgalar vb. anlamına gelir. Bu doğa gücünün turizm endüstrisinde önemli etkileri vardır.
- b) Jeopolitik: Bunlar, belirli bir ülkede geçerli olan siyasi veya düzenleyici koşullardır. Ayrıca jeopolitik, 11 Eylül gibi faaliyetleri veya terör eylemlerini ifade eder.
- c) Toplumsal: Bunlar, salgın hastalıkların HIV AID, SARS, Kuş Gribi ve Ebola gibi etkileridir. Bu salgınlar, turistlerin belirli bir destinasyona erişimini önemli ölçüde bozabilir.
- d) Teknolojik: Bu, teknolojinin ve teknolojinin olmadığı yerde yakınsaması anlamına gelir.

2.2 Rekabet Gücü ve Ülke İmajlarının Kompozisyonu

Geleneksel olarak, ülke düzeyinde rekabet gücü, bir ülkenin uluslararası pazarlardaki payını sürdürme, genişletme ve aynı zamanda halkının yaşam standardını iyileştirme kapasitesi olarak görülmüştür. Diğer bir deyişle, rekabet gücü, bir ülkenin ödemeler dengesi güçlüklerine girmeden artan getirilerde yerli emek ve sermayeyi kullanma kapasitesi anlamına gelmektedir. Bunu takiben, bir uluslararası rekabetçilik teorisinin yapması gereken şey, açık bir ekonominin büyüme ve ödeme dengesi konumu ile bu süreci etkileyen faktörler arasındaki bağlantıları kurmaktır (Çelenk, 2019:61). Bununla birlikte, bir işletmenin iç verimliliğinden kaynaklanan rekabet gücü ile ulusal ortamdan kaynaklanan rekabet gücü arasında bir ayrım yapılmalıdır. Rekabetçilik, başlangıçta mikro ekonomik bir kavramdır, ancak makro ekonomik bağlam ne kadar ve ne tür bir rekabet gücüne ihtiyaç olduğunu belirler. Mikro ekonomik terimlerle, 'rekabet edebilirlik, girişimcilerin fiyat ve fiyat dışı nitelikleri rakiplerinkinden daha çekici bir paket oluşturan mal ve hizmetleri tasarlama, üretme ve pazarlama becerisidir'. Öte yandan ulusal rekabet edebilirlik, 'ulusal ortamların bu ülkelerde faaliyet gösteren işletmelerin yerel ve küresel uyumluluğuna nasıl yardımcı veya zararlı olduğunu' belirler (Aksoy, 2008:48).

İhracat performansını etkileyen arz faktörleri şunları içerir: verimlilik, maliyetler ve fiyatlar, döviz kurları, ihracat vergileri veya sübvansiyonlar, kalite iyileştirme, yeni ürünler, pazarlama, finans ve menşe ülkenin imajı. Buna göre üretim lokasyonu olarak bir ülkenin rekabet gücünü belirleyen faktörlerle, o ülkedeki firmaların rekabet gücünü belirleyen unsurları ayırt etmek önemlidir (Baloglu, 1999: 872).

Rekabet gücü, tanım gereği hem satış hem de maliyet boyutunu içerir ki bu da uluslararası bağlamda ihracat performansına ve karlılığa yansır. Bunda ülke imajı etkisi ilginç bir role sahiptir. Güçlü bir ülke imajının piyasayı yüksek fiyatı kabul etmeye teşvik ettiği, bu da güçlü bir fiyat rekabetçiliğine olan ihtiyacı azalttığı ve rekabetçi eylemin kapsamını genişlettiği sistematik olarak gösterilebilir (Cooper, 2004: 174).

3.ULUS MARKA DEĞERİ ENDEKSLERİ

Ulus marka değerlerini ölçen ve bu doğrultuda yıllık rapor yayınlayan kuruluşların çalışmaları, ulusal marka değeri endeksleri olarak tanımlanmaktadır. Ulus markalaşma alanında faaliyet gösteren Anholt-GfK, Future Brand, onu yürüten iki büyük kuruluş olarak dikkat çekiyor.

3.1 Anholt-GfK Ulusal Marka Endeksi

GfK, bağımsız bir politika danışmanı olan Simon Anholt ile dünyanın en kapsamlı küresel ülke marka araştırmasını yürütmektedir. Anholt-GfK Ulus Markalama Endeksi, hükümetlerin, organizasyonların ve işletmelerin güçlü bir ulusal imaj ve itibar anlamasına, ölçmesine ve inşa etmesine yardımcı olmaktadır (Çelenk, 2019:79).

3.2 Future Brand Ülke Markası Endeksi

Alanında köklü araştırmalara sahip bir ülke markası olan Future Brand, strateji ve yönetiminde dünyanın önde gelen yetkililerinden biridir. 2005 yılından itibaren "Ülke Marka Endeksi" raporunu yayınlıyorlar. Nicel ve nitel araştırmalarla ülke algılarını ortaya çıkaran Future Brand, milli marka yerine ülke markası ifadesini kullanıyor. Güncel literatürde ağırlıklı olarak "ulus markası" kavramı kullanılsa da, Future Brand'in "ülke markası" kavramı ile yaptığı araştırmalar, bunu gerçekleştirme nedenine ilişkin bir açıklama bulunmamaktadır (Nas, 2017:91).

4.ÜLKE İMAJI KAPSAMINDA KAMU DİPLOMASİSİ VASITALARI

Kamu diplomasisinin temel amacı, siyasi figürlerin belirli ideolojik hedeflerinin gruplara, kitlelere, ülkelere veya bloklara dayatılmasını sağlamak, yepyeni bir davranışa dönüşmesini sağlamak için toplumları etkilemektir. İletişim sürecinde hedef kitle, kullanılan iletişim aracı, gönderilen mesaj ve geribildirim unsurlarının etkin bir şekilde çalıştırılmasına ihtiyaç vardır (Aziz, 2011: 35). Kullanılacak aracın seçilmesi ise buradaki en hassas konudur. Zaman içinde teknolojik şartların gelişmesi, sosyal yapıyı ve kamuoyunu büyük ölçüde etkileyebilecek sivil toplum kuruluşları ve sivil toplum örgütleri de ideolojik hedeflerin toplumu etkilemesi kamu diplomasisi sisteminde yer vermeye ve kullanılmaya başlanmıştır (Nye, 2005: 100).

Kamu diplomasisinin en önemli uygulama araçlarından bir tanesi olan kültür, görsel ve yazılı medya, filmler ve sinemalar, radyo yayınları, popüler kültür araçları, müzik, yabancı diller eğitim gibi farklı bileşkelere meydana gelmektedir (Kocabıyık, 2019: 176).

4.1. Kültürel Vasıtalar

Kültürel diplomasi, toplumların birbirini daha iyi tanımasını sağlayan bir iletişim ve yakınlaşma biçimidir (Bayraktar, 2012: 184). Kültür yapılarını tanıtmak, halkın görüşlerini diğer uluslararası aktörlere aktarmak ve kültürel alışverişi sağlayarak bütünlük ve güvenilirlik yaratmanın bir yolu olarak kullanılmaktadır. Bir ülkenin kendisini çeşitli stratejik amaçlarla diğer dünya ülkelerine ifade etme politikalarının tamamı kamu diplomasisi kapsamındadır. Bu hedeflere ulaşmak için kamu diplomasisi ne kullanır? En önemli araçlardan biri kültürel diplomasıdır. Kültür diplomasisinin temel hedefi, insanların farklı kültür, bakış açılarına ulaşmasını sağlamak ve böylece karşılıklı diyalog ve empati oluşturmaktır (Buckland, 2013:3). Kültür diplomasisi, uygulayan ülkelere aşağıdaki faydaları sağlar (Tüylüoğlu, 2019:55);

- a. Politikacılarla siyasi ve askeri anlaşmalar kurmayı amaçlayan diğer kişiler arasında güven temelli bir ilişki kurar,
- b. Aile kavramı, eğitim ve inanca ait değerlerin önemi gibi konularda ortak değerlerin olduğunu gösterir,
- c. Hükümetler dışında halklar arasında ilişkiler kurar,
- d. Siyasi farklılıkların olmasına karşın iş birliği için pozitif ortam kurmaya destek olur,

- e. Dil engelini en aza indirerek diğer toplumlarda ulaşmak zordur. Geniş bir kitleye ulaşma imkânı sağlar,
- f. Sivil toplumların genişlemesine katkılarda bulunur,
- g. Yanlış anlama, kin, düşmanlık gibi düşünceler zamanla olumlu yöne dönüşür (Akçay, 2014: 33-36)

Kamu diplomasisinin ve ülkelerin yumuşak güç aracı olarak en çok kullandıkları alan kültürdür. Bu alandaki uygulamalar ülkelerdeki kamu diplomasisinden bağımsız olarak değerlendirilir ve kültür diplomasisi olarak da bilinir. Benzer kültürel yapılara sahip ülkeler arasında siyasi etkileşimin daha kolay kurulabileceği fikri, kültürel diplomasinin temel yapısını oluşturmaktadır. Bu nedenle bir devlet, kültürel alanda etkilemeye çalıştığı hedef ülkeye yaklaşıma çalışır (Sancar, 2012: 167).

4.2. Eğitim ile İlgili Vasıtalar

Kültürel araçların yanı sıra eğitim faaliyetleri de kamu diplomasisinin önemli bir yönüdür. Devlet veya özel kuruluşlar tarafından sağlanan burslar sayesinde pek çok öğrenci eğitici faaliyet programları ve başka ülkelerdeki üniversitelere gitme, eğitim sayesinde öğrenci değişimi yapmaktadır. Eğitim faaliyetleri, birçok akademisyenin diğer ülkelerde bilimsel araştırma yapmasına, konferans ve seminerlere katılarak bilgi ve fikir alışverişinde bulunmasına yardımcı olmaktadır (Kocabıyık, 2019:41).

Ülkeler arası öğrenci değişim programları kamu diplomasisinin en önemli kısmını oluşturmaktadır. Öğrenci değişim programları, üniversite öğrencilerinin eğitimlerinin bir bölümünü anlaşıma ile yurt içinde geçirmeleri ve bu sayede oradaki üniversite ortamını ve aynı zamanda ülke insanının özelliklerini tanıma, ülkenin kültürüne ait olguları ve yaşam biçimlerini öğrenmelerini sağlar. O ülkedeki eğitim hayatı boyunca elde edilen olumlu izlenimler o ülkeye sempati ve genç beyinlerde olumlu bir imaj yaratmaktadır (Sancar, 2012:37). En çok kullanılan öğrenci değişim programlarından biri Erasmus programıdır.

Öğrencilerin kendi ülkelerinden farklı ülkelerde öğrenci değişim programları ile eğitim almaları, onların dünya vatandaşı olmalarının yanı sıra uluslararası deneyime sahip olmalarını sağlamaktadır. Değişim öğrencileri, okudukları ülkedeki eğitimleri bitirdikten sonra okudukları ülkeye sempati duyabilir ve bir şekilde o ülkenin “gönüllü elçisi” olabilirler (Güven, 2020:71).

Güç sahibi ülkeler, geliştirdikleri yeni eğitim programları sayesinde geleceğe yönelik kararlar alabilecekler. Eğitim alanında amaçlanan noktalara ulaşmak için tasarlanan kültürel değişim programlarının hedef kitlesine ulaşmak için çeşitli burslar da verilmektedir. Her yıl binlerce akademisyen ve öğrenci hükümetin sağladığı imkanlardan faydalanarak ülkeleri ziyaret etmekte, uluslararası çalışmalar yapmaktadırlar (Karagöz, 2016: 31-32).

Akademik çerçevede yayınlanan tüm bilimsel araştırmalar, kitaplar, makaleler ve dergiler için bir puanlama sistemi uygulanmaktadır. Dünyadaki üniversiteler tarafından puanlama yayınları yayınlanma açısından en başarılı üniversiteler, alınan puana göre belirlenir. Yalnızca üniversiteler için değil, bulunduğu ülke için de çok önemli prestij göstergesi olan bu uygulama, ülkelerin bilim alanındaki diğer ülkelerle karşılaştırma yapmalarına ve bilime ne kadar önem verdiklerini göstermelerine olanak sağlamaktadır. Uluslararası seminerler, konferanslar, sempozyum ve toplantılar gibi etkinlikler de bilimsel çalışmalar açısından önemlidir (Karadağ, 2016: 107).

4.3. Ekonomik ve Sosyal Vasıtalar

Spor aktiviteleri eğlenceli vakit geçirmenin bir aracı olmanın yanında sosyal bir ortam olup, ekonomik verimlilik sağlar ve çekici bir alandır. Kamu diplomasisini doğrudan olmasa da dolaylı olarak desteklemektedir. Kategorilerdeki farklı uluslararası spor etkinlikleri de toplumlar arasındaki etkileşimi etkiler (Erzen, 2012: 139-142). Öte yandan, dünya çapında uluslararası olimpiyatlar, futbol dünya şampiyonaları ve kıtalararası futbol maçları ve Formula-1 gibi yarışmalar önemli prestij kaynağı konumuna gelmiştir. Ayrıca yarışmalarda ve kupalarda alınan madalyalar da ülkenin itibarı açısından önemlidir. Spor, Soğuk Savaş sırasında bir diplomasi aracı olarak da kullanılmıştır (Güven, 2020:73).

Ekonomiyle bağlantılı uluslararası dış yardım yumuşak gücün bir unsurudur ve kamu diplomasisi kapsamındadır. Dünyanın birçok farklı coğrafyasında sıklıkla meydana gelen doğal afetlerden kaynaklanmaktadır. Kalkınma yardımlarının yanı sıra bir ülkenin diğerine ne yaptığı genel olarak insani diplomasi açısından değerlendirilir. Bazen dünyada silahlı çatışmalar, salgın hastalıklar ve ortaya çıkardıkları nüfus hareketleri ve göç dalgalarında yaşanan insani yardım faaliyetleri ulusal ve aynı zamanda uluslararası medyada geniş yankı meydana getirmekte ve insani yardımları sağlayan ülke tarafına olumlu bir izlenim oluşturmaktadır (Güven, 2020:79). Yardımlar insani amaçlarla yapılır. Ayrıca dış politika açısından da önemli kazanımlar sağlamaktadır (Akçay, 2012: 5-6).

4.4. Teknolojik Vasıtalar

21. yüzyıldan itibaren iletişim teknolojileri günlük yaşamda çok geniş bir ölçekte yer almaya başlamış ve güç kazanmayı amaçlayan bütün ülkelerin kullanmayı tercih ettiği bir araç haline gelmiştir (Akçay, 2014: 20).

Teknolojinin aktif kullanımı ve tüm kamu diplomasisi uygulamalarında tamamlayıcı bir role sahiptir. İnternet dünyasında süregelen cep telefonu teknolojisindeki gelişmelerin yanı sıra bilişim teknolojileri arasında akıllı telefonlarda yaşanan gelişmeler ve kısa mesaj hizmetleri yaygınlaşmasına neden olmuştur (Karadağ, 2016: 107). Modern bilgi çağında, internet teknolojilerinin ortaya çıkmasıyla beraber sosyal medya, kamu diplomasisi araçlarının en önemlilerinden bir tanesi haline gelmiştir. Günlük yaşamımızda sosyal medya, uluslararası toplumlar arasında her türlü bilgi ve iletişimin paylaşımını kolaylaştıran bir araç olarak görülmektedir (Akçay, 2014: 30).

Uluslararası ortamda meydana gelen hem ulusal hem de siyasi, ekonomik, bilimsel, kültürel ve askeri gelişmeler internetin ve özellikle sosyal medyanın etkisi sayesinde toplumlara çok daha hızlı etki etmekte ve çok kısa zamanda kamuoyu oluşturmaktadır (Karagöz, 2016: 36-37).

Teknolojideki gelişmelerin savunma sanayinde daha yaygın kullanılmasıyla beraber, yeni nesil silah sistemleri ve araçları, ülkelerin kamu diplomasisi alanında kullandıkları "teknolojik bir araç" haline gelmiştir. Bu gelişmeler, silahlı kuvvetlerinin gücünü artırarak caydırıcılık sağlamanın yanı sıra, diğer ülkelerde satılacak bir pazar varsa ekonomik faydalar da sağlamaktadır. Bu şekilde üretilen silah sistemleri ve araçları, ulusal olarak sahip olunan teknoloji ile diğer ülkeler tarafından incelenebilir ve beğenilirse satın alınabilir (Güven, 2020:66).

4.5. Dini Vasıtalar

Diplomasi literatüründe din çok fazla ön planda görülme de aslında uluslararası bir araçtır. Yahudi-Hristiyan, Arap-Müslüman adının dünyada bu isimlerle anılıyor olması bu duruma bir örnektir. Yüzyıllar boyunca dini otoriteler inançlarını yaymaları için başka toplumlara elçiler göndermişlerdir. Elçi göndermenin temel amacı inançlarını yaymak olsa da, ülkenin menfaatlerinin peşinde koşması ve kendi kültürünü yayma çabası da önemli unsurlardır (Kocabıyık, 2019: 177).

Aynı dini inançları benimseyen ülkeler birbirleri üzerinde yumuşak bir güce sahiptir. Dünya siyasetinde dini liderler, dini şiddeti onaylamak / kınamak için kurumları ve toplulukları seferber edebilir ve çatışmalara veya uluslararası insani yardıma barışçıl çözümler getirebilirler (Akçay, 2014: 30). Uluslararası ilişkilerde diplomatik bir araç olarak din, günümüzde inanç diplomasisi çerçevesinde kullanılan ve kendisine geniş çapta uygulama alanı açan bir unsurdur. Kültürel ilişkilerin bir parçası olarak din, kamu diplomasisi faaliyetlerinde önemli bir yer tutmaktadır (Güven, 2020:69). Dinin toplumlar üzerindeki etkisini kullanan bazı ülkeler mezhepsel-dini unsurları harekete geçirmekte ve kendilerine bir etki alanı yaratmaktadır. Özellikle çatışma bölgelerine bakıldığında, din faktörü çözümde önemli bir unsur olarak kullanılmaktadır (Aziz, 2011:87).

Dini liderler, kurumlar ve topluluklar, uluslararası insani yardımın hedef kitleye ulaşması ve çatışmaları çözmesi için dini harekete geçirirler. Bu açıdan bakıldığında inanç yoluyla kamu diplomasisi din merkezleri ve dini liderlerin faaliyet göstermesi büyük önem taşımaktadır. Katolik mezhebinin merkezi olan Roma'daki Vatikan bu bakımdan hayati önem taşımaktadır (Aziz, 2011:89). Bu kapsamda hem dini lider hem de devlet başkanı olan Papanın, çok saygı gördüğü ve uluslararası sorunlara bakış açısının diğer ülkeler tarafından da büyük bir titizlikle takip edildiği inanç yoluyla kamu diplomasisine bir örnek teşkil ettiği düşünülebilir. Ayrıca dünyadaki bazı ülkelerin tarihsel ve siyasi nedenlerle teo-stratejik açıdan daha avantajlı bir konuma sahip olduğu görülmektedir. Örneğin Türkiye'nin mevcut değerler sistemi, Müslüman bir ülkede inanç diplomasisinin dilini anlayan o ülkenin her iki kesimi çerçevesinde ve coğrafi konumu batı ve doğu olarak bir ülkenin avantajlı konumunu getirmektedir (Güven, 2020:71).

4.6. Uluslararası Örgütler ve Kuruluşlar

Sivil toplum kuruluşları, genel olarak bireylerin ortak görüşü, ortak menfaati, duyarlılık ve ortak talep temelinde gönüllü olarak bir araya gelmeleri olarak tanımlanmaktadır. Bu kuruluşlar devletin hukuki, ticari, idari ve kültürel organlarının dışındaki alanda meydana getirdikleri dernek, vakıf, sivil girişim, platform, ilişki ağı ve benzerlerinden oluşan yapıları ve etkinlikleri kapsamaktadır (Akçadağ,2010:1). STK'lar uluslararası politikada iki tür rol oynarlar. Hükümetlerin bir parçası olarak, hükümet politikalarını destekler ve katkıda bulunurlar. Diğer kısım devletlerden bağımsız hareket eder (Aksoy, 2018:59). Bu nedenle kamu diplomasisi faaliyetlerinden daha olumlu sonuçlar alabilmek için devletlerin sivil toplum kuruluşlarını faaliyetler çerçevesinde desteklemesi gerekmektedir.

Kamu diplomasisi faaliyetlerinin olumlu sonuçları açısından mutlak kurum ve kuruluşlar aracılığıyla faaliyet gösteren, devletten ayrı, devletle bağımsız ve kültürel bağlantı isteyen, dışarıdan sesinizi çıkarmanız ve dış olayları kontrol altına almanız önemlidir (Albıtar, 2020:67). Ancak STK'lar hedeflenen devlet dışında sivil toplum aktörleri ile çalışmaktadır. Kamu diplomasisi aynı zamanda toplum kuruluşları ile iletişim çerçevesi içinde de önemlidir. Çünkü her birinin kendi uzmanlık alanı vardır ve bu alanda bağımsız hareket etmeleri, faaliyetlerde bulunmalarına olanak sağlamaktadır (Ghussein, 2019:71).

Sivil toplum kuruluşları, kamu diplomasisi için temeldir. Topluluklarla iletişim kuran diğer ulusal fikirler ve değerler de bu toplumlarla ilişkilerin kurulmasında önemli bir rol oynayacaktır. 1970'lerde dünyanın birçok yerinde STK'ların küreselleşmesi ve yükselişi başlamış ve 1990'larda sayılarında büyük bir artış olmuştur. 1990'lı yıllarda ortaya çıkan bir takım küresel sorunlar ile yeni kamu diplomasisinin önde gelen aktörleri arasında örgütler yer almaya başlamıştır. Sürdürülebilir kalkınma, HIV / AIDS ve diğer salgın hastalıklarla ilgilenilmesi gereken acil ihtiyaçlar, hastalıklar, insan hakları ve işçi sorunları gibi konularda öncü güç haline gelmiştir. Özellikle, uluslararası kalkınmaya katkıda bulunan ve insani yardım STK'ların önemli bir rol oynamasını şart koşturmuştur (Albıtar, 2020:69). Geleneksel kamu diplomasisinde olduğu gibi, yeni kamu diplomasisi aktörleri de devletlerdir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ANALİZ: GÜÇ ve YUMUŞAK GÜÇ VARLIKLARI

1. GÜÇ KAVRAMI

Güç kavramı, siyasetin tartışılmaya başlanmasından bu yana önemini koruduğu için uluslararası ilişkilerin ana gündeminde çok önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca terimin literatürde kullanım sıklığı da uluslararası siyasetteki merkezi yerini göstermektedir. Örneğin, uluslararası arenada politika uygulayan aktörler genellikle süper güçler, büyük güçler, orta güçler ve küçük güçler olarak anılmaktadır. Dahası, güç dengesi veya güç boşluğu terimleri, uluslararası bir sistemi tanımlamak için yaygın olarak kullanılmaktadır (Rothgeb, 1993: 18).

Literatürde sıklıkla kullanılmasına rağmen, güç kavramı en tartışmalı terimlerden biri olmaya devam etmektedir. Tartışmalı doğası temelinde çok sayıda siyaset bilimci, akademisyen ve politikacının terimi çok farklı şekillerde tanımlamasından kaynaklanmaktadır.

Realist uluslararası ilişkiler teorisinde iktidar, siyasi davranışı açıklamak için en önemli unsurlardan biridir. John Mearsheimer'e (2001) göre, tüm Realistler için “iktidarla ilgili hesaplamalar, devletlerin çevrelerindeki dünya hakkında nasıl düşündüklerinin merkezinde yatmaktadır”. Ayrıca, dış politika planlamasının ana noktası, iktidarla bağlantılı olarak dünya siyasetinde devletin çıkarlarını yansıtmak ve savunmaktır. Realist Teoriye göre iktidar mücadeleleri dış politikanın özünü oluşturmaktadır. Bununla birlikte, iktidar kavramının yukarıda belirtilen tartışmalı doğası gereği, Realistlerin de ona ve iktidarla ilgili ana konulara ilişkin farklı yaklaşımları vardır. Bu konular şunları içerebilir: daha fazla güç elde etmek için devletler tarafından kullanılan stratejiler, istenen amaçlara ulaşmak için güç kullanma yolları ve gücün ölçülmesi (Mearsheimer, 2001: 12).

Thukydides, Machiavelli ve Hobbes dahil Klasik Realistlere göre, "gücün amacı, iktidar araçları ve iktidarın kullanımı, siyasi faaliyetin merkezi bir meşguliyetidir." Bu bağlamda uluslararası siyaset, ulusal çıkarlarını savunan ve diğer devletler arasında varlığını sürdürmesini sağlamaya çalışan "güç siyaseti", devletler arası bir rekabet, çatışma ve savaş alanı" olarak tasvir edilebilir (Jackson, 2001: 524).

Neoklasik gerçekçilik de güç terimi hakkında aynı bakış açısını izler. Önde gelen neoklasik realistlerden biri olan Morgenthau'nun (1993) belirttiği gibi, "uluslararası politika, tüm siyaset gibi, bir güç mücadelesidir. Uluslararası politikanın nihai amacı ne olursa olsun, güç her zaman acil amaçtır. Morgenthau için, Thukydides gibi, devletlerin bu davranışı, insanların güç arayan doğasıyla yakından bağlantılıdır (Morgenthau, 1993: 125).

Öte yandan neo-gerçekçilik, "odak noktasını insan doğasının kanunlarından uzaklaştırır ve devletlerin güç arama davranışının uluslararası anarşinin bir işlevi olduğunu savunur." Neo-realistlere göre, egemen devletler arasında barışı sağlayacak "daha yüksek bir gücün" olmaması, savaş durumu anlamına gelir. Dahası, neo-gerçekçiliğin sıklıkla ilişkilendirildiği Waltz'a göre, "anarşi, devletlerin savaş durumunu sona erdirmek için iş birliği anlaşmalarına girmesini engellemektedir" (Jackson, 2001: 527).

İlişkisel güç anlayışının etkili bir savunucusu olan Robert Dahl, terimi netleştirmek için neredeyse dünya çapında kabul gören bir tanım yapmıştır. Ona göre güç, "A'nın B'nin aksi takdirde yapmayacağı bir şeyi yapmasına neden olması" yeteneğidir. Bu bağlamda, "A" nüfuz sahibi olan veya uygulayan aktör anlamına gelirken, "B" etkilenen aktörü ifade eder (Baldwin, 2005: 185). Yani belli bir oyuncunun sahip olduğu güç sayesinde istenilen sonuçlara ulaşabilir. Dolayısıyla güç, "birinin istediği sonuçları elde etmek için başkalarının davranışlarını etkileme yeteneği" olarak da tanımlanabilir. Diğer durumların davranışlarını değiştirmek için kullanıldığı "davranışsal güç" olarak da adlandırılabilir. Öte yandan iktidar, kişinin davranışları üzerindeki etkisi ile dikkate alınıyorsa, kişinin tercihlerinin de bilinmesi gerekir. Aksi takdirde, elde edilen sonuçlar analizi yanlış yönlendirilebilir (Russett & Starr, 2000:90).

Kuşkusuz, bazı ülkeler belirli düzeyde etkiye sahiptir. Başka bir ülkenin seçimlerini etkilemek aynı zamanda ülkenin kapasitelerini etkilemeyle de ilişkilere sahiptir. Öte yandan güçlü ülkeler, yalnızca başka bir ülkenin seçimlerini etkilemekle kalmaz, aynı zamanda diğer eyaletlerin davranışlarını da etkiler. Bu bağlamda, aktör A'nın aktör B'nin kararlarını almasını etkilediği bağlamı veya ortamı etkileme kapasitesine vurgu yaptığı için bu "yapısal güç" olarak adlandırılabilir (Strange, 1984: 191).

1.1. Güç kaynakları

Uluslararası İlişkilerde güç kullanımını etkileyen somut faktörler görünür ulusal yetenek ve varlıkları ifade eder. Bu unsurlar; coğrafya, doğal kaynaklar, endüstriyel ve askeri kapasite gibi kolay gözlemlenebilir özelliklerden oluşmaktadır.

1.1.1 Askeri

Uluslararası siyasette, potansiyel savaş uzun süredir baskın bir faktör olmuştur; bu nedenle CARR E.H., uluslararası ilişkilerde en yüksek öneme sahip bir araç olarak askeri gücü ifade eder. Askeri güç, bir ülkenin dış politikasına sınırlar koyar ve uluslararası arenadaki konumunu belirler. Gerçekçi bakış açısının bir savunucusu olan Carr (1946), devletlerin gücünün askeri teçhizatlarının ne kadar nitelik ve verimli olduğuna bağlı olduğunu savunmaktadır. Böylece, büyük güçler, emrindeki en fazla askeri güce sahiptir (Carr & Cox 2001: 102-105).

Askeri kapasite, güç unsurları arasında öne çıkan ve bazen ülkelerin toplam gücünü ifade etmek için kullanılan bir kavramdır (Gönlübol, 1993: 108). Devletlerin birincil amacı varlıklarını korumak ve sürekliliği devam ettirmektir. Bu hedefe ulaşmanın yolu, devletlerin güvenliğini askeri güçle sağlamaktır (Arı, 2009: 142). Nye, askeri güç eksikliğinin nelere yol açabileceğini bir örnekle şöyle açıklamaktadır: "Askeri gücün olmaması, diğer iktidar unsurlarını anlamsız kılar." (Nye, 2011: 49).

1.1.2 Ekonomi

Carr'a göre ekonomik güç, siyasi gücün ikinci biçimidir. Ekonomik kalkınma, ticaret ve finans, bir ülkenin siyasi üstünlüğünün temeli olabilir ve onu diğer ülkelere daha az bağımlı hale getirir ve savaşa daha iyi hazırlanır. Ekonomik güç, sermaye ihracı yoluyla ve dış pazarların kontrolü şeklinde uygulanabilir. Carr (2001:105) ekonomik ve askeri iktidar araçlarının aynı amaçlarla kullanıldığını ve birbirinden izole edilemeyeceğini vurgulamaktadır.

Ekonomik güç, ulusal gücün tüm bileşenlerinin gelişmesi ve güçlenmesi için gereken maddi ve parasal gereksinimlerin karşılandığı güç türüdür. Bir ülkenin üretim kapasitesi ve becerisinin yanı sıra satın alma gücü, doğal kaynakların çeşitliliği ve bu kaynakları etkin ve verimli kullanabilme yeteneği de kapsamda değerlendirilen ekonomik güçtür (Dolinskiy, 2013).

1.1.3 Teknoloji

Günümüz teknolojik gelişmelerin hızı göz önüne alındığında, bilgiye sahip olmak tek başına yeterli bir faktör olmasa da stratejik bir avantaj sağlayabilir. Bilgi ve iletişim teknolojiler tarafından hazırlanan internet ve televizyon kullanım şartlarının kolaylaşması sayesinde medya önemli bir güç faktörü haline gelmiştir. Medya geçmişte devletler tarafından kamuoyunu etkilemek için kullanılmıştır. Küresel büyüme amacıyla propaganda aracı olarak kullanılırken ve iletişim kanallarının büyümesiyle beraber devlet politikalarını şekillendiren bağımsız ve güçlü bir unsur haline gelmiştir. Yazılı, görsel ve internet gibi sosyal medya araçları devlet politikaları ile kamuoyu arasında karşılıklı ilişki ve etkileşimi ortaya çıkarmış ve uluslararası düzeyde kamuoyu yaratmada önemli bir araç haline gelmiştir (Özdemir, 2008: 138).

1.1.4. Kültür ve Kimlik

Bir ulusu diğerlerinden farklı kılan ve o millete ait özellikler karakter yaratır (Arı, 2009: 145). Ona zarar vermek veya ortadan kaldırmak mümkünken birçok güç unsuruyla yapılan savaşlarla, ulusal karakter bölgenin dışında yer almaktadır. Morgenthau (1993: 171), ulusal karakter kavramını, bir ulusun "kültür kalıbı" olarak görmektedir.

Her toplumun kendine özgü ulusal özellikleri vardır. Örneğin disiplinleri ile tanınan Almanların bu özellikleri bir unsurdur. Uluslararası sistemdeki güç hesaplanırken ulusal karakter önemslenmelidir. Aksi takdirde bu konuda öngörülerde ve planlanan politikaların uygulanmasındaki ihmal hatalara yol açacaktır (Arı, 2009: 146).

1.1.5. Siyasi Yapı ve Dış politika

Bir bakıma milli gücü oluşturan tüm unsurlar, iktidar mücadelesinin hammaddesidir. Bu hammaddeleri uyumlu kılan, bir milletin diplomatik örgütlerinin kalitesidir. Yani diğer güç unsurları bir potansiyel iken, diplomasi bu potansiyeli harekete geçirir ve dönüşen bir unsurdur (İsmayılzade, 2019:42). Milli moral, ulusal gücün ruhu, diplomasinin beynidir. Morgenthau (1993: 181) savaşı kazanma stratejisinin barış anlamına geldiğini savunmaktadır. Savaş zamanındaki diplomatların askeri liderleri, rolleri ve misyonları aynı derecede önemlidir.

Bir dış politika iyi planlanmalıdır. Zengin kaynaklarla desteklenmesine ve mükemmel bir şekilde yönetilmesine rağmen, yönetimi zayıfsa bir anlamı yoktur (Morgenthau, 1993: 186). Tek bir iktidar unsuru olan güçlü bir devlet olamayacağından hükümet, kaynaklarını eksik ve aşırı yönleriyle değerlendirmeli ve aralarında denge kurmalıdır. Hükümetler halkın desteğini alır ve politika hedeflerini kendi içinde dengelemelidir (Arı, 2009: 148). Başarılı bir dış politikanın uygulanması için halk desteği veya hükümet yanlısı kamuoyu çok önemlidir. Bunu ifade etmenin bir başka yolu da halkın desteğinin olmaması durumunda başarı olasılığının azalacağıdır.

1.1.6. Kurumlar

Yumuşak gücün uluslararası ilişkilerde kullanılmasının temel aracı devlet kurumlarıdır. Devletler, dışişleri bakanlığı, büyükelçilikler, konsolosluklar vb. aracılığıyla diğer ülkelerde çeşitli faaliyetler gerçekleştirebilirler. Bu kuruluşlar bulundukları ilçelerde, ülkelerinin dış politikasını desteklemek için kültürel ve ekonomik etkinlikler düzenlerler ve bu yolla, yumuşak güç kullanımında önemli katkılar sağlarlar (Yılmaz, 2011: 203).

2. YUMUŞAK GÜÇ

Halkın ilgisini çekmiş ve popülerlik kazanmış olsa da, "yumuşak güç" teriminin anlamındaki belirsizlik devam etmektedir. Bunun temel nedeni, terimin yaratıcısı Joseph Nye'nin terimin somut bir tanımını yapmamış olmasıdır; daha ziyade çeşitli şekillerde açıklamaya çalışmıştır. Terimin yaygın popülaritesi, çeşitli yanlış anlamalara ve yumuşak gücün yanlış kullanımına yol açtı. Bu nedenle, bu bölüm "yumuşak güç" ün kavramsal anlamını açıklamaya çalışacaktır.

2.1 Yumuşak Gücün Kökeni

Joseph Nye, 1990 yılında yayınlanan *Bound to Lead* adlı kitabında 'yumuşak güç' terimini ortaya attı ve makalenin başlığı olan 'yumuşak güç' ile kastettiği şeyi, dergisinde yayınlanan bir makalede netleştirmeye çalıştı. Aynı yıl dış ilişkilere yönelik yayımlanan kitap ve makalelerde, Amerikan gücünün dünya sahnesinde rakiplerine göre düşüşte olduğunu iddia eden yayımlar ortaya çıktı (İsmayılzade, 2019:61).

Ancak, Nye (1990) bunun tersini savunmuştur ve Amerikan önceliğine karşı herhangi bir devletten kaynaklanan ciddi bir meydan okumanın olmadığını, ancak “gücün dönüşümü”nden kaynaklandığını iddia etmiştir. Kendi sözleriyle: “Önümüzdeki yüzyıl, Amerikan üstünlüğünün sürdüğünü görebilir, ancak dünya siyasetindeki güç kaynakları, tüm ülkeler için hedeflerine ulaşmada yeni zorluklar yaratacak büyük değişikliklerden geçecektir.” (Nye, 1990: 155)

Bu alıntıdan Nye'nin kafasındaki güç kavramına ilişkin iki önemli nokta çıkarılabilir. Birincisi, Nye'nin gücü, devletlerin amaçlarına ulaşmada önemli görmesidir. Bu iktidar kavramı ilk olarak Robert Dahl tarafından *The Concept of Power* adlı makalesinde üretilmiştir. Dahl, “sezgisel güç fikri” ile “güç ilişkisinin sezgisel görünümü” arasında bir ayrım yaparak iktidar anlayışını ortaya koymaktadır. Dahl, sezgisel gücü şöyle açıklar: “A'nın B'nin üzerinde, B'nin, başka türlü yapmayacağı bir şeyi yapmasını sağlayacak kadar gücü vardır” şeklinde açıklar (Dahl, 1957: 203). İkincisi için, “A'nın, başka türlü yapmayacağı bir şeyi yapmak için A'nın başarılı bir girişimini içerir” (Dahl, 1957: 204) Steven Lukes, Dahl'ın makalesini inceleyerek, bu iki ifade arasındaki farkın, birincisinin potansiyel iktidara atıfta bulunduğunu, ikincisinin ise fiili güç anlamına geldiğini, yani farkın iktidara sahip olmak ve iktidarın kullanılması arasında olduğunu savunmuştur (Lukes, 1974: 12). Bu noktadan hareketle, pek çok başka bilim adamı, iktidarı, kullanımı, yani potansiyel gücün gerçekleşmesi veya gerçekleştirilmesi açısından tanımlamışlardır. Örneğin, Harold Lasswell ve Morton Kaplan (1950), gücü, diğer kişiler üzerinde amaçlanan etkilerin üretimi olarak tanımlamışlardır. Lukes'e göre de, pek çok kişi gücün “istediğini elde etmek” olduğunu düşünmektedir. Joseph Nye, gücün "birinin istediği sonuçları elde etme yeteneği" anlamına geldiğini öne sürmüştür (Berenskoetter, 2007:72). İkinci çıkarım, alıntının “zorluklar” kısmıyla ilgilidir. Nye'ye göre, iktidarın genel yayılışında gözlemlenebilen iktidarın doğasında meydana gelen değişimler, devletler dışında yeni aktörlerin ortaya çıkmasıyla dünya siyasetinde yaşanan karmaşıklık ve yüksek siyaset dışındaki yeni konular onu “daha az aktarılabilir, daha az zorlayıcı ve daha az somut” hale getirmiştir.

Bu nedenle, bu değişiklikler geleneksel iktidar kullanma araçlarının, yani askeri ve ekonomik güç yoluyla uygulanan zorlayıcı yöntemlerin kullanımını etkisiz veya uygulanamaz hale getirmiştir. Nye için, dünya siyasetindeki bu eğilimler, gücü kullanmanın ikinci ve daha çekici bir yolunu açıklamaktadır (Nye, 1990: 167). Gücü kullanmanın bu ikinci yolu, “onların tercihlerini şekillendirme yeteneği” ile ilgilidir. Bu konuda Nye şöyle yazmıştır: “İşbirlikçi güç, bir durumu yapılandırma yeteneğidir, böylece diğer ülkeler tercihler geliştirebilir veya kendi çıkarlarını kendi çıkarlarına uygun şekillerde tanımlayabilir” (Nye, 1990: 168). Nye, "Diğer ülkelerin istediklerini etkileme yeteneği, kültür, ideoloji ve kurumlar gibi soyut güç kaynakları ile ilişkilendirilme eğilimindedir" diyerek bu yeteneğin kaynaklarınısı sınıflandırır. Daha sonra başkalarının gözünde kazanılan meşruiyete işaret ederek ve yumuşak gücün sert güce karşı maliyet etkinliğini tartışarak yumuşak gücün önemini ortaya koymaktadır (Nye, 1990: 166-167).

Soft Power: The Means to Success in World Politics (2004) yumuşak güç teorisine değinmez; daha ziyade yumuşak gücün kaynaklarını belirlemekle ve yumuşak gücü etkin bir şekilde kullanmak için pratik önerilerde bulunmakla ilgilenir. Nye gücü “birinin istediği sonuçları elde etmek için başkalarını etkileme yeteneği” olarak savunur ve başkalarının davranışını etkilemek için üç yol sunar: zorlama, teşvik veya cazibe. Nye’nin (2004) yumuşak güç açısından literatüre en önemli katkılarında bir tanesi; dünya siyasetinin eyaletler arası askeri meseleler, eyaletler arası ekonomik meseleler ve ulus ötesi meselelerden oluşan "üç boyutlu bir satranç tahtası" olarak tasvir etmesidir. Yumuşak gücün önemi üçüncü düzeyde yatmaktadır, çünkü “alt uluslarötesi yönetim kurulunda olumlu sonuçlar elde etmek genellikle yumuşak güç varlıklarının kullanılmasını gerektirir” (Nye, 2004: 2).

Nye (2004) kişinin istediği sonuçları elde etme konusunda, “gücü kullanmanın ikinci, daha çekici yolunu” yinelemekte ve ona, Bachrach ve Baratz’ın Two Faces of Power (1962) adlı eserinden türettiği “gücün ikinci yüzü” ismini vermektedir. İlk anlayışında, "gücün ikinci yüzü", “gündem belirleme gücü, (yani aktörlerin)" politika çatışmalarının kamusal olarak yayınlanmasına engel oluşturma veya bunları güçlendirme anlamını bizlere sunmaktadır. Nye, iktidarın ikinci yüzüne “çekmenin gücünü” eklemekte ve aslında, ortaklaşa davranış için ona daha çok vurgu yapmaktadır (Nye, 2004: 6).

Nye (2004) spesifik olarak şöyle açıklamaktadır: “O (yumuşak güç) aynı zamanda çekme yeteneğidir ve çekim genellikle kabullenmeye yol açar. Basitçe davranışsal terimlerle ifade etmek gerekirse, yumuşak güç çekici güçtür.” Nye ayrıca, kişinin istediği sonuçları elde etmenin çeşitli yollarına bakarak sert güç ve yumuşak gücü ayırt eder. Nye bunu yapmanın dört yolunu belirtir; zorlama, teşvik, gündem belirleme ve çekicilik. İlk ikisini “sert güç” başlığı altında birleştirirken, son ikisi yumuşak güç örnekleri olarak kullanılır. Farklılaşmadan anlaşılacağı üzere, Nye sert güç ve yumuşak gücü doğası gereği çelişkili veya uyumsuz olarak görmez. Nye'nin kendi sözleriyle: “Sert ve yumuşak güç birbiriyle ilişkilidir, çünkü her ikisi de başkalarının davranışlarını etkileyerek kişinin amacına ulaşma yeteneğinin boyutlarıdır. Aralarındaki ayrım, hem davranışın doğası hem de kaynakların somutluğu açısından bir dereceye kadar vardır ” (Nye, 2004: 7).

Nye, ekonomik ve askeri kaynakların, büyük ölçüde katı / komuta gücü ile ilişkili olmalarına rağmen, bir ülkenin yumuşak gücüne katkıda bulunabileceği iddiasını tekrarlamış ve güçlendirmiştir. Bu konuda Nye şöyle yazmaktadır: "Ekonomik kaynaklar gibi, askeri kaynaklar da nasıl kullanıldıklarına bağlı olarak yumuşak ve sert güç üretebilirler." (Nye, 2007: 163)

2.2 Yumuşak Güç Teorisi

Yumuşak güç, uluslararası ilişkilerdeki aktörler tarafından stratejik zorunluluklara ulaşmak için kasıtlı veya kasıtsız olarak kullanılan, düşünsel ve kültürel çekiciliğe dayalı bir ulusal güç biçimi olarak ifade edilmektedir. Yumuşak güç aynı zamanda salt kültürel güçten daha fazlasını teşkil eder ve diğer milletler ve insanlar tarafından kabul edilen siyasi değerler ve fikirler, eğitim ve sosyoekonomik sistemler ve meşru ulusal politikaları içermektedir. Diğer ülkeler, bir ulusun ideallerinin veya politikalarının meşru, hatta arzu edilir olduğuna ikna edildiğinde, o ulusun “yumuşak gücü” artar. Teorik bir kavram olarak yumuşak güç, artan önem ve alaka düzeyi üstlenmek anlamına gelir. Birçok ülke, rekabetçi cazibe, meşruiyet ve güvenilirlik politikalarına girişmek için yumuşak güç araçlarını ve kaynaklarını kullanmanın önemini kabul etmiştir. Bunun nedeni, diğer ulusların değerleri ve çıkarlarıyla uyumluluğun, bir ulusun arzu edilen hedeflerine ulaşmak için sert gücün kullanılması kadar önemli olabilmesidir (İsmayılzade, 2019:59).

2.3 Nye'nin Yumuşak Güç Anlayışının Eleştirileri

Yukarıda bahsedilen diğer yumuşak güç kavramları, yumuşak güç kavramını kendi görüşlerine göre iyileştirmeye, tamamlamaya veya değiştirmeye çalışırken Nye'nin yumuşak güç anlayışına yönelik eleştiriler olarak düşünülebilir. Ancak, bu eleştirilerden biri diğerlerinden daha fazla dikkat gerektirir çünkü yumuşak gücün “yumuşak” doğasını tehdit eder. Bu eleştiri, terimin Nye tarafından orijinal anlayışında çekme yeteneğinin veya çekim gücünün net sınırlarının veya stratejilerinin yokluğuyla ilgilidir. Çekiciliğin Nye'nin yumuşak güç teorisinin merkezinde kaldığı söylene de, ne onun bir tanımını ne de edinimi için operasyonel bir harita sağlamaz (İsmayılzade, 2019:59). Kamuoyu yoklamalarından elde edilen çekicilik düzeylerine, bir ülkedeki yabancı öğrenci sayısına, ülke dışındaki yayınların sayısına vb. bakmaya çalışan pratik bir yaklaşım benimseyerek varlığını kanıtlamaya çalışmaktadır. Nye, terimin kavramsal bir tanımını öne sürmeden çekiciliği ölçerek sunmaya çalışmaktadır. Çekiciliğin nasıl kazanıldığı sorusunu derinlemesine incelemeyi. Vuving (2009) yukarıda bahsedilen açıklamaları bir dereceye kadar yanıtlamaya çalışmaktadırlar. Vuving, cazibe yaratmada araçların rolünü oynayan üç güç birimi; iyilik, şeffaflık ve güzellik kriterlerini sunmuştur. Bir devletin değerlerine, kurumlarına ve dış politika faaliyetlerine dayalı meşruiyeti, ona diğer devletlerin gözünde cazibe kazandırmaktadır. Vuving'in (2009) güç para birimleri ile Oğuzlu'nun (2012) meşruiyet kaynakları arasında bir benzerlik çizgisi görülebilir. İyilik, bir devletin dış politikasında davranış biçimlerini temsil eder. Şeffaflığın kurumlar anlamına geldiği söylenebilir ve güzellik değerler olarak tasvir edilebilir.

Felix Berenskoetter, *Power in World Politics*'in (2007) editörlüğünü yaptığı "Yumuşak güç neden bu kadar yumuşak değil: dünya siyasetinde temsili güç ve çekicilik" başlıklı kitap aracılığıyla gizli mekanizmayı ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Ana argümanı, yumuşak gücün, başlıktan da anlaşılacağı gibi o kadar yumuşak olmayabileceğidir. Ona göre yumuşak gücün sert yanı, başkalarının tercihlerini şekillendirmede kullanılan araçların zorlayıcı doğasından kaynaklanmaktadır. Mattern'e (2007) göre, başkalarının davranışlarını şekillendirmek veya etkilemek, sosyo-dilbilimsel olarak sözlü ikna etmek yerine stratejisi anlatıları mümkün olmayan şekillerde yapılandırarak çalışan temsil gücü olan 'gerçekliği' inşa ederek yapılır. Dışarıdan biri için başka olası seçenek yoktur ve buna boyun eğmezlerse öznelliklerini tehdit ederler. Bu görüşe göre, çekim o kadar masum olmayabilir, ancak fiziksel değilse de doğuştan gelen bir zorlamaya dayanabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN YUMUŞAK GÜCÜ

1.SİYASİ YAPININ DEMOKRATİK TEMELİ

Uluslararası sistem egemen devletlerden oluşur. Devletler, dış politikalarını uluslararası sistemin genel dinamiklerini ve diğer devletlerin dış politikalarını dikkate alarak yürütürler. Devletler, uluslararası sistem içindeki taktik manevra yeteneklerine göre dört grupta toplanabilir; süper güçler, büyük güçler, bölgesel güçler ve küçük devletler. Süper güçlerin stratejik planlaması ve projeksiyonları genellikle başka bir süper gücün eylemlerini şekillendirir (Alpaydın, 2010: 57). Bu çerçevede büyük güçlerin stratejik planlamaları en çok süper güçlerin stratejik ve taktik eylemlerinden etkilenmektedir. Dahası, bölgesel güçler, hem süper güçlerin hem de büyük güçlerin eylemlerini ve çoğunlukla kendileri tarafından belirlenen uluslararası sistemin genel dinamiklerini dikkate almak zorundadır. Süper güçlerle büyük güçlerin eylemlerinin kesiştiği alanlarda bölgesel veya küçük güçlerin stratejik esnekliği artabilir (Arslan, 2019: 42).

Yukarıda bahsedilen sınıflandırma, iki kutuplu sistemin devletlerin kabiliyetlerine ilişkin algılarını şekillendirdiği Soğuk Savaş sırasında geniş anlamda gözlemlenmiştir. İki kutuplu dünyanın süper güçleri olan ABD ve SSCB, dış politika çıktılarını, bir başkasının sistem içindeki planlamasını ve stratejik ağırlığını etkilemek için tasarlıyorlardı. Yine de İngiltere, Fransa, Almanya, Çin ve Japonya gibi büyük güçler, güçlerini güçlendirmek ve uluslararası sistem içindeki göreceli konumlarını iyileştirmek için kendilerine üç aşamalı bir politika belirlediler (Aziz, 2011: 47). Birincisi, politika uygulamaları kendilerine zarar vermeyen bir süper güçle uyumluyken, ikincisi süper güçlerin gözünde kendi aralarında ittifaklara girerek konumlarını güçlendirmek ve son olarak, etki alanlarını genişletmek için süper güçleri rahatsız etmeden bölgesel güçlerle ilişkiler kurmak. Öte yandan Türkiye, Hindistan, Brezilya, Mısır ve Arjantin gibi bölgesel güçler, süper güçlerin politikalarıyla ortak yönler içeren eğilimleriyle paralel hareket etmek zorunda kalmışlardır (Ekşi, 2014).

Yukarıda bahsedilen Soğuk Savaş uluslararası sisteminin temel dinamiklerine göre birbirleriyle ilişki kuran devletlere ek olarak, Soğuk Savaş'ın ana çerçevesi uyarınca devletlerin gündeminde bir takım siyasi, ekonomik ve güvenlik konuları oluşturmuşlardır. Bilindiği gibi Soğuk Savaş döneminin iki kutupluluğunun ve blok siyasetinin sona ermesinden sonra, devletlerin buna göre hareket ettikleri uluslararası sistemin genel hatlarında dikkate değer bir

değişim gözlemlenmiştir (Has, 2013: 61). Ayrıca Soğuk Savaş döneminde hüküm süren geleneksel meseleler, Soğuk Savaş sonrası uluslararası düzenin değişen dinamiklerine göre yeniden kavramsallaştırılmaya başlanmıştır. Bunların dışında Soğuk Savaş döneminde var olmayan veya kasıtlı olarak görmezden gelinen bazı konular devletin ve devlet dışı aktörlerin gündemine girmiştir.

Uluslararası sistemde meydana gelen değişiklikler, yeni fırsatlar yaratmış ve Türk dış politikası için Türkiye'nin yeni bir siyasi ortam yaratmasını gerekli kılan yeni tehditleri ön plana çıkararak, Türk karar vericilerin iktidar değişimine ilişkin kendi konumunu yeniden yorumlamasına yol açmıştır (Arslan, 2019). Soğuk Savaş sonrasında bölgesel bazda ortaya çıkan yeni dengeler, medeniyet tarihi boyunca çatışmaların farklılıklardan veya etnik, dini, kültürel farklılıklardan kaynaklandığı bir bölgede yer alması nedeniyle Türkiye için çok önemliydi. Bu bağlamda Türkiye'nin bölgedeki gelişmelerde kilit rol oynadığı varsayılabilir. Türkiye'nin konumu, Türkiye Cumhuriyetlerine ve Ortadoğu ülkelerine yönelik politikalarında kendisine geniş fırsatlar ve Türkiye'ye yakın ülkelerle ilişkilerinde birtakım kısıtlamalar ve yüklemiştir (Sönmezoğlu, 2006).

1.1. Türkiye'nin Mevcut Yumuşak Güç Kaynakları

Tarih boyunca güç kavramı askeri kapasite ile özdeşleştirilmiştir. Mali kapasite geçtiğimiz yüzyılda onun bir parçası olmuştur ve bir ülkenin gücünden bahsedilirken aslında bu ülkenin askeri gücü ima edilmektedir. Uzun süre askeri ve mali unsurlardan oluştuğu düşünülen iktidar, ülkelerin istediklerini zorla elde etmeleri için bir araç olarak düşünülmüştür. Öte yandan, son çeyrek yüzyılda iktidarın zorlayıcı yöntemler içermeyen bir başka yönü öne çıkmış ve bu yön Joseph S. Nye tarafından yumuşak güç olarak literatüre getirilmiştir. Küresel sistemde söz sahibi olmayı hedefleyen bölgesel bir güç olma iddiasındaki Türkiye, bu tür bir güce kayıtsız kalmamış ve yumuşak güç Türk dış politikasının merkezine yerleştirilmiştir (Sancak, 2016: 2-3).

Türkiye, ABD kadar popülerlik avantajlarına sahip olmasa da, yumuşak güç faktörleri açısından önemli sayıda fırsata sahiptir. Türkiye başta bulunduğu coğrafya ile güçlü tarihi, kültürel ve duygusal bağlara sahiptir. Ülke, bölgesel düzeyde ikili ve çok taraflı ilişkiler geliştirebilir. Türkiye, bölgesel veya küresel bir kriz ve çatışma durumunda bölgesel ve küresel aktörlerin iş birliği için aradığı bir ülkedir. Ülke, bölgesinde istikrara katkı sağlamak için her türlü girişimi desteklemektedir. Ülke öncelikleri arasına gelişmekte olan ülkelerle iş birliğine yönelik kalkınma yardımlarını eklemiştir (Karagül, 2013: 83).

Türkiye'nin yumuşak gücü düşünüldüğünde ilk akla gelenler önce Ortadoğu coğrafyası, ardından Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Asya'dır. Yumuşak güç, penetrasyon ve çekicilik için uygunluğa dayalı bir güçtür. Sonuç olarak, devletlerin yumuşak gücü kullanabileceği alanlar ve bölgeler vardır (Sancak, 2016: 5). Türkiye'nin yumuşak gücünü kullanmaya uygun olduğu bölgeler Ortadoğu, Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Asya'dır. Türkiye'nin bu ülkelerle çok yakın bir kültür, tarih ve coğrafyaya sahip olduğu, bu ülkelerin Türkiye'ye ve Türk halkına sempati duyduğu ve bu sayede bu ülkelerle karşılıklı ilişki, yardımlaşma ve dayanışmanın diğerlerine göre daha yüksek olduğu aşikardır (Kocabıyık , 2019:167).

1.1.1. Sabit Kaynaklar

Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları kültürü, tarihi ve coğrafyasından gelmektedir. Bu üç unsur birlikte değerlendirilmelidir. Ülkenin tarihi, kültürü ve coğrafyası da o ülkenin potansiyel yumuşak gücüdür. Kaynak oluşumuna da katkı sağlar. Türkiye bu açıdan bakıldığında çok farklı olan derin bir tarihe ve kültüre sahiptir (Arslan, 2019). Bu üç sabit kaynağı incelediğimizde, Türkiye coğrafi konum olarak zor bir noktada olsa da bu durum yumuşak güç potansiyeli olarak avantaja çevrilebilecek bir kaynaktır.

Tarih ve Kültür birbiriyle iç içe geçmiş iki kaynaktır. Türkiye bu alanda çok geniş coğrafyaya hitap eden bir ülkedir. Türkiye geçmişte Orta Asya'dan Anadolu'ya göç etmiş bir millettir. Dolayısıyla bu bölge ile Türklüğün tarihi ve kültürel bir bağı vardır. Geçmişte Büyük bir Sovyetler Birliği idaresi altında olan bu ülkeler, bugün Rusya'nın kontrollü yönetimi dahilinde olsalar da bağımsızlıklarını kazanmış ve Türkiye ile ilişkilerini daha ılımlı hale getirmişlerdir. Azerbaycan ve Türkiye bu kapsamda ortak tarihe ve kültüre sahip olarak her platformda en çok öne çıkan ülkelerden biridir. "Bir millet, iki devlet" tanımı yapılır ve kardeşlik vurgusu ön plana çıkmaktadır (Aziz, 2011:51).

Türk- Müslüman kültürü Türkiye tarihinin ve kültürünün en önemli ilkelerinden biridir. Bunun ötesinde Selçuklu-Büyük Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinde Türkler İslam'ın bayrak taşıyıcısı ve büyük koruyucusu idiler. İslam dünyası için çok önemli bir büro olan Halifelik, Cumhuriyet döneminden sonra ortaya çıkan batılılaştırma hareketlerinden sonra yerini laik devlet anlayışına bırakmıştır (Önal, 2018).

Türkiye'nin sabit yumuşak güç kaynağının ülkenin yumuşak gücüne katkı sağlamasına bir göz atarsak; Coğrafya ve jeopolitik konum, Türkiye'ye birçok yönden yumuşak güç desteğini oluşturmaktadır. Bunun en önemli katkısı şüphesiz turist sayısının artmasıdır.

Dünyada en çok turist çeken şehirler arasında İstanbul'un varlığı da sabit bir kaynak olan coğrafyanın katkılarından kaynaklanmaktadır (Güven, 2020: 59). Tarihsel bir perspektiften baktığımızda geçmişte birçok devlet Türkiye'nin birçok şehrinde yaşamış ve bu şehirlere kültürel yapılar ile katkılar sağlamıştır. Elbette bu şehirler, içinde bulundukları zamanın kültürünü ve inancını yansıtan tarihi eserlerdir.

1.1.2. Dış Politika

Yumuşak gücün ortaya çıkmasında ve devamlılığında bir ülkeye yardımcı olacak en önemli kaynak, o ülkenin dış politikasıdır. Yumuşak güç, kendi dışınızda olanı etkileme sanatıdır. Bu bağlamda amacı ve çalışma alanı dış dünyadır.

Kurtuluş savaşı dönemi yapılan anlaşmaların ağır yükünü atlatmak ve küresel güçlerle çatışmadan kaçınma politikası, Türkiye'nin dış politikaya yönelik önemli çalışmalarını başlatmıştır (Karakaş, 2019: 61). İç siyasette birlik ve beraberliği sağlamaya çalışan, M. Kemal Atatürk "Yurtta Barış Dünyada Barış" sözleriyle komşularla sıfır sorun politikası izlemiştir. İki kutuplu dünya siyasetinin Batı eksenine girmeye çalışan ve mevcut durumu korumaya çalışan bir yapıya sahiptir. Mustafa Kemal Atatürk'ün bu dönemdeki dış politika ilkeleri Sönmezoğlu'dan (2006:4) şu şekilde nakletmiştir;

- a. Yönü Batıya dönük ülke;
- b. Her alanda barış;
- c. Statükonun korunması;
- d. Osmanlı maceracılığının reddi;
- e. Ülke sorunlarının meşru yollarla çözülmesi;
- f. Yönü Batıya dönük bir dış politika anlayışı

Dünya siyasetinde yaşanan yeni olaylar, devletlerin geçmişe göre dış politika ve diplomasi politikalarında farklı bir yön izlemelerine ve yeni stratejiler geliştirmelerine neden olmuştur. Amacı özellikle müttefik kazanmak için uygulanan ama arka planda halka anlatılan yönü ile dünyada barış, zengin ve fakir ülkeler arasındaki uçurumun en aza indirilmesi için dış yardım sağlanması en önemli adımlardan biridir (Ekşi, 2014: 78). Bu sistemdeki yeni ülkeler, emperyalist tavırlardan kaçınarak, son derece rızaya dayalı ve gönüllü devletlerarası ilişkiler kurmak istemektedirler. Türkiye bu kapsamda yeni dönemde pek çok girişimde bulunarak özellikle gönül coğrafyası olarak adlandırılan bölgelerde daha aktif çalışmalar yürütülmektedir (Arslan, 2019).

1.2. Geleneksel Türk Dış Politikasının Temel Belirleyicileri

Geleneksel Türk dış politikasının özelliklerini incelemeden önce, şekillendirildiği, değerlendirildiği ve uygulandığı bu politikanın ana çerçevesini incelemek faydalı olacaktır. Daha sonra incelenecek olan Türk dış politikası ilkelerinin, çeşitli yapısal belirleyicilerin oluşturduğu bu genel çerçeveden ortaya çıktığı iddia edilebilir. Aydın'a (1999:158) göre, Türk dış politikasının üç ana yapısal belirleyicisi vardır ve bunlar Osmanlı İmparatorluğu'nun mirası, coğrafi gerçekler ve Kemalizm'in etkisidir.

1.2.1 Osmanlı İmparatorluğu'nun Mirası

Türkiye Cumhuriyeti'nin selefi Osmanlı İmparatorluğu'ndan hiçbir şey miras almadığını varsaymak neredeyse düşünülemez. Mustafa Kemal Atatürk'ün başını çektiği Cumhuriyet'in kurucu kadrosu, Osmanlı Devleti'nden mümkün olduğunca hayatın her alanında kopmaya çalışsa da yeni devleti küller üzerinde kurmadıkları ortadadır. Buna göre Osmanlı ordusu sisteminden tamamen kopmadan, yeniden bir askeri sistem oluşturmadan hizmete devam ediyor olmaları bu duruma örnektir (Harris., 1981). Dolayısıyla, yeni kurulan Türk devletinin Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasını dış politika alanında da devralması çok muhtemeldi. Nitekim Türk dış politikasının Osmanlı diplomasisinin devamı olduğunu iddia etmek abartı olmayacak. Osmanlı Devleti'nin Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikasındaki ilk mirası, dışişleri bürokratlarının mirasıydı. Geç Osmanlı ve erken dönem Türk diplomasisinde uzman olan George S. Harris'e göre, "Osmanlı dış hizmetinin üçte ikisi, Cumhuriyet Dışişleri Bakanlığına geçiş yapmıştır" (Harris., 1981, s. 44)

Buna ek olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin yönetici eliti de Osmanlı sisteminde görev yapmaktaydı. Bu konuda Aswini K. Mohapatra, "İmparatorluğun kurmay subaylarının tahminen yüzde 85'inin ve memurların yüzde 85'inin yeni cumhuriyette konumlarını korumaları, Osmanlı'dan yönetici seçkinlerin sürekliliğini göstermektedir". İmparatorluğun geri çekilmesinin, İmparatorluğu sona erdiren Birinci Dünya Savaşı trajedisinin ve ardından gelen Kurtuluş Savaşı'nın, Sevr Antlaşması ile kaybedilen toprakları geri kazanmak için savaştan tanıkları olan bu subaylar, birçok zorluk ve sefalet yaşamışlardır (Keyman, 2009:42). Dolayısıyla bu deneyim, yeni Türkiye'nin kurulmasından sonraki ilk yıllarda onları herhangi bir askeri müdahaleden kaçınmaya yöneltmişti. Buna göre Türkiye'nin kurucuları toprak kazanımı konusunda revizyonist bir politika izlemişlerdir. Misâk-ı Milli'nin çizdiği sınırlara yapışmış, başka trajediler yaratmamak ve yeni kazanılan bağımsızlığı tehlikeye atmamak için o belgede tanımlananların dışında ek topraklar aramamışlardır (Aziz, 2011:91). Bu gelişmenin

bir sonucu olarak, geleneksel Türk dış politikasının ilkelerinden biri, daha sonra ayrıntılı olarak açıklanacak olan statükonun devamı olarak düşünülebilmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Türk dış politikasındaki ikinci mirası, Batı yönelimidir. Türkiye'de Batılılaşmanın Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanıyla başladığı iddialarının aksine, Osmanlı İmparatorluğu'nda Türkiye Cumhuriyeti'nden farklı bir nedenle de olsa Batı modelinde reformlar yapılmaya başlandığı unutulmamalıdır (Kireççi, 2009:4). Osmanlı İmparatorluğu aynı zamanda Batı kimliğine sahipti, yani Avrupa sisteminde eşit bir Avrupa ülkesi olarak kabul edildi. Aynı şey Cumhuriyet için de iddia edilebilir. Türkiye Cumhuriyeti kendisini Orta Doğu ülkesinden çok bir Avrupa ülkesi olarak tanımlamış ve dolayısıyla çeşitli Batı / Avrupa kurumlarına üye olmaya çalışmıştır (Sönmezoğlu, 2006:97).

Osmanlı İmparatorluğu'nun Türkiye'ye miras kalan üçüncü mirası, diğer devletlere yönelik şüpheciliktir. Osmanlı diplomasisi, özellikle imparatorluğun son yıllarında başkalarının niyetinden şüpheleniyordu. Osmanlılar, bir güvensizlik duygusu nedeniyle uluslararası sistemi “bir kendi kendine yardım sistemi” olarak algıladılar ve bu nedenle kendi güçlerine güvenmeyi seçtiler (Erguvan, 2010: 55). Bu şüphecilik kendisini temelde üç korku olarak ortaya koymuştur: Parçalanma korkusu, kuşatılma korkusu ve terk edilme korkusu. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde de böyle bir anlayışın devam etmesiyle sonuçlanan bu gelişmenin en iyi kristalleşmesi, Sevres Antlaşması ve ardından Anadolu yarımadasının Birinci Dünya Savaşı'nın galipleri arasında paylaşılmasıdır. Türkiye'de topraklarını bölmeye çalışan çok sayıda düşmanın olduğu sözde “Sevres Sendromu”, Osmanlı İmparatorluğu'nun nihai yok oluş korkusunun bir uzantısı olarak değerlendirilebilir. Bu algının açık ve doğrudan bir sonucunun, militarist bir dış politikanın yolunu açan Türk iç ve dış siyasetindeki hemen hemen her konunun güvenlikleştirilmesi olduğu iddia edilebilir.

Yukarıdaki argümanlar doğrultusunda geç dönem Osmanlı diplomasisi ile erken Türkiye Cumhuriyeti'nin izlediği diplomasinin büyük güçler arasında oynamalar açısından benzerlik gösterdiği söylenebilir. Aydın'ın (1999:161) öne sürdüğü gibi Osmanlılar, imparatorluğun fiili dağılmasını geciktiren güç dengesi siyasetinden yararlanarak başarılı bir diplomasi yürütmüşlerdir.

1.2.2 Coğrafi Gerçekler

Bir ülkenin içinde bulunduğu coğrafya, dış politikasının oluşturulmasındaki en belirleyici faktörlerden biridir. Stratejik açıdan önemli noktaların tutulması, ticaret yolları üzerinde konumlanması, belirli topografik koşullara sahip olması, politika yapıcıların dış politika yapım sürecinde dikkate almaları gereken coğrafyanın önemli göstergelerinden bazılarıdır. Aslında coğrafya iki ucu keskin bir kılıç olarak düşünülebilir. Bir yandan bu şanslar gerçekleştirilip yararlanılırsa büyük fırsatlar yaratır (Denizhan, 2010:18). Örneğin, bir ada ülkesi büyük güvenlik avantajlarından yararlanabilir ve enerjisini ekonomik ve bilimsel gelişimine yönlendirebilir. Öte yandan coğrafya ciddi zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, etrafında kendisine sınır çok sayıda komşu devlet olan bir ülke için güvenlik odaklı bir dış politika oluşturulması ve buna dayalı politikalar uygulanması gerekebilir. Elbette, dış politika yapımında hangi perspektifin hakim olacağına dair seçim, politika yapıcıların algılarına bağlıdır (Devran, 2007: 28). Türkiye örneğinde, ikinci bakış açısının, coğrafyanın gerektirdiği zorluklara vurgu yapmanın, Türkiye'nin jeopolitiğinin geleneksel anlayışı olduğu söylenebilir.

Her şeyden önce Türkiye, Avrupa, Asya ve Afrika kara havzalarının kalbinde yer almaktadır. Bu bölgelere yakınlığı ve bu bölgelerdeki ülkelerle tarihi sınırları, onu o bölgelerin siyasetinde potansiyel bir oyuncu haline getirmektedir. Ancak doğuda dağlık olan Anadolu yarımadasının topografik koşulları, hem Türkiye'yi hem de Osmanlı İmparatorluğu'nun "ticaret ve kültür alışverişi için Doğu'dan çok Batı'ya bakmasını" gerektiriyordu. Doğu'nun geri kalmışlığına ve istikrarsızlığına aykırı Batı'nın gelişme düzeyi dikkate alındığında, Batı ile daha yakın bağların kurulması Türkiye için makul görünmektedir. İkinci olarak Türkiye, Avrupa, Akdeniz ve Karadeniz ülkeleri için çok önemli olan Boğazlara ev sahipliği yapmaktadır. Boğazların mülkiyeti fırsatlar yaratmaktadır ama Türkiye için çok daha fazla sorun halindedir (Erguvan, 2010: 55). Aydın'a (1999:162) göre, "Boğazların mülkiyeti siyasi ve askeri avantajlar taşır ve Türkiye'yi tamamen yerel bir güç konumundan önemli uluslararası etkiye sahip bir konuma yükseltir." Ancak bu durum, Türkiye'nin potansiyel saldırganları tarafında kıskançlık yaratmaktadır. Aynı zamanda, Boğazları hava ve deniz saldırılarına karşı savunmak zordur, bu da sağlam bir askeri gücü gerektirir. Benzer şekilde Türkiye'nin özellikle Ege adaları sorununun devam ettiği Ege kıyılarında üç taraftan denizlerle çevrelenmesi Türkiye için başka bir güvenlik sorunu yaratmaktadır. Yunanistan ve Kıbrıs ile gergin ilişkilerin ve Türkiye'nin askeri-ilk yaklaşımını benimsemesinin, Türkiye'nin algıladığı güvensizliğin tezahürü olduğu söylenebilir. Yukarıda bahsedilen sorunu daha da ağırlaştıran bir diğer nokta da Türkiye'nin komşularının sayısıdır (Ekşi, 2014:59).

Türkiye coğrafi konumunu yoğun bir şekilde kullanarak çıkarlarını maksimize etmeye çalışmıştır. Yani Türkiye, Batılı ülkelerle kendi lehine anlaşmalar yapmak için coğrafi konumuna güvenmektedir. Özellikle 1950'lerde Menderes hükümeti ABD'den daha fazla kredi almak için bu tür manevralara başvurmuştur. Türkiye'nin o dönemdeki temel argümanı, Türkiye'nin coğrafyası nedeniyle Batı çıkarları için vazgeçilmez olduğuydu. Bunun, Türkiye'nin coğrafi konumundan yararlanmaya çalıştığı en bariz durumu temsil ettiği ileri sürülebilir (Devran, 2007: 47).

1.2.3 Kemalizm'in Mirası

Geleneksel Türk dış politikasının son yapısal belirleyicisi, Cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün sağladığı ideolojik çerçevedir. Aydın'a (1999:173) göre Türk dış politikasını iki amaç ve ilke etkilemiştir.

Birincisi, Türk milliyetçiliğinin koşullandırdığı tam bağımsızlık ile bir ulus-devletin kurulması ve korunmasıdır. Bu, yeni kurulan Türk devletinin önce kendi iç istikrarına odaklanacağı anlamına gelmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Pan-İslamizm, Pan-Turanizm, pan-Osmanlılık gibi politikalarını sürdürmek yerine, devletin enerjisi yeni rejimin iç kalkınmasına ve sürdürülebilirliğine ayrılacaktı. Türk devletinin liderleri için önemli olan, bir bütün olarak ülkenin iç reformuydu. Bu anlayışın dış politika alanına yansımaları, Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu'nu diriltmeye yönelik herhangi bir emperyal politika izlemeyeceği olmuştur (Oğuzlu, 2012:149). Bu konuda Atatürk, "... devlet tamamen milli bir politika izlemeli... yani... milletimizin ve memleketin gerçek mutluluğu ve refahı için ulusal sınırlarımız içinde çalışmak" dedi. Diğer bir deyişle, Türk devletinin emperyal bir dış politika izlemeyeceği garanti edilmiştir. Dahası, Aydın'a (1999:177) göre, Türk devleti, "birçok çağdaş devrimci hareketin yaptığı gibi devrimini diğer ülkelere ihraç etme" niyetinde değildi.

Atatürk'ün ortaya koyduğu ve Türk dış politikasında etkili olan ikinci ilke, "Türkiye'nin Kemalist ilkelerle çağdaş uygarlık düzeyine yükseltilmesidir". Bu ilkeye göre Türkiye, nihai medeniyet olan Batı modeline göre geliştirilecektir. Bu, Türkiye'nin, İsviçre Medeni Kanun'u gibi çeşitli kanunları ve Batı'dan çeşitli diğer politikaları ithal etmesini gerektirmiştir. Türkiye, reform sürecini tamamlamak için Kurtuluş Savaşı'nın hemen sonrasında Batılı devletlere karşı savaşa da, Batı devletleriyle daha yakın bağlar geliştirmeye çalışmıştır (Erguvan, 2010: 55).

Yukarıda da belirtildiği gibi, Cumhuriyet'in önde gelen kadrosu, savaşların ülkeye getirdiği acılara şahit olmuştu. Ayrıca Kurtuluş Savaşı sırasında Türk ordusu perişan olmuştu. Buna ek olarak, iç reformlar, reformların kök salması için istikrarlı bir siyasi ortam gerektiriyordu. Bu nedenle, Türkiye'nin yeni çatışmalardan kaçınması sadece arzu edilen bir şey değildi, aynı zamanda yeni askeri maceralara karışmaması da gerekliydi (Güven, 2020:81). Barışçıl yollar açısından ilkenin bir parçası olarak, Türkiye'nin sorunlarını hukuksal yollarla ve diplomasi öncelikli bir yaklaşımla çözmeye çalıştığı söylenebilir.

1.3. Geleneksel Türk Dış Politikasının İlkeleri

Yukarıdaki bölüm, geleneksel Türk dış politikasının yapılandırıldığı genel ortamı tasvir etmeyi amaçlamaktadır. Bu bölümde, bu geniş belirleyiciler şemasında ortaya çıkan geleneksel Türk dış politikasının özellikleri analiz edilecektir.

1.3.1 Statükonun Önemi

Geleneksel Türk dış politikasının genel çerçevesinden çıkarılacak ilk şey, Türkiye'nin statükodan yana olduğudur. Bununla birlikte, statükonun anlamı konusunda tartışmalar mevcuttur. Bu bağlamda statükodan neyin kastedildiğini açıklığa kavuşturmak için, statüko odaklı bu dış politikanın, Türkiye'nin herhangi bir irredantist politika izlemediği, daha fazla bölge elde etmeyi amaçlamadığı ve Türkiye'nin kendi sınırlarını korumaya çalıştığı söylenebilir. Kasım'a (2006:106) göre Türkiye Cumhuriyeti, kurulduğu günden bu yana temel ilke olarak irredantist politikalardan kaçınmıştır. Aynı şekilde Arı (2009), Türk dış politikasının ilkelerinden birinin irredantist politikalar izlememek olduğunu savunmaktadır. "Statüko" teriminin ana çağrışımı, mevcut koşulların korunması olmuştur. Bununla birlikte, statükoya dayalı dış politikanın pasif bir dış politika oluşturmadığı doğru bir şekilde anlaşılabilir. Aksine, Türkiye, böyle bir değişiklik için koşullar mevcutsa, statükoyu kendi lehine değiştirmeye çalışmıştır.

Yukarıda tartışıldığı gibi, Osmanlı İmparatorluğu'nun miraslarından biri, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında uzun süreli savaşlar yaşayan subayların mirası ve Türklerin yönetici eliti olmalarıdır. Cumhuriyet-revizyonist olmayan politikaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dahası, iç rejimin güçlendirilmesi ihtiyacı, yeni askeri maceralardan kaçınma çağrısı yapan Kemalizm'in ilkelerinden biri olmuştur (Bal, 2004:87). Aynı zamanda, yeni ortaya çıkan Cumhuriyet'in askeri yönden zayıflığı, Türkiye'nin bölgesel revizyonist politikaların peşinden gitmesine izin vermeyecektir. Osmanlı Devleti'nin son yıllarında Mustafa Kemal Atatürk ve

meslektaşları tarafından imparatorluk tebaasını bir arada tutmak için teşvik edilen pervanelerden vazgeçilmesi, statükonun devamı doğrultusunda Türk devletinin politikalarına başka bir gerekçe oluşturmuştur. Ayrıca, Türkiye'nin çok sayıda komşusu olduğu coğrafi gerçekliği, Türk devletinin statüko temelli dış politikasının bir başka nedenini de beraberinde getirmiştir. Türkiye büyük bir askeri maceraya atılırken başka cephelerin açılması olasılığı Türk yetkililer tarafından ihmal edilemeyecek kadar küçük olmamıştır (Kireççi, 2009:71). Bu nedenle Türkiye, ülkenin genel güvenliğini tehlikeye atmamak için statükonun sürdürülmesini tercih etmiştir.

1.3.2 Batı Yönü

Türk dış politikasının ikinci özelliği Batı yönelimidir. Akademisyenlerin çoğu bu prensibi Batıcılık olarak adlandırmaya meyillidir. Ancak Batıcılık terimi belirsiz olduğu için buna Batı yönelimi demek daha doğru olur. Türk dış politikasının genel çerçevesini açıklayan bölümde bahsedildiği üzere, üç yapısal belirleyicinin tümü Türkiye'nin Batı yönelimi için açıklamalara yer vermiştir. Bal (2004:91), Osmanlı mirasına ilişkin olarak, Batıcılığın köklerinin İmparatorluğun son yüzyılında bulunabileceğini savunmaktadır. Ona göre Batı'dan çeşitli kurum ve yöntemlerin ithal edilmesi, İmparatorluğun dağılmasını önlemeye çare olarak görülmekteydi. Doğu Anadolu'nun dağlık doğasından ve Anadolu'nun kuzey ve güney kıyılarında geçirimsiz sıradağların varlığından söz ettikten sonra Bal (2004) şöyle yazar: “Bu coğrafi ortam, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti de dahil olmak üzere Anadolu yarımadasında bulunan tüm devletleri ticaret ve kültür alışverişi için Doğu'dan çok Batı'ya bakmaya zorlamıştır.” Son olarak, Kemalizm'in mirası Türkiye'nin Batı yönelimi üzerinde derin bir etkiye sahipti. Kemalist “Türkiye'nin çağdaş medeniyet düzeyine yükseltilmesi” hedefi, Türkiye'nin Batı ülkeleriyle daha yakın ilişkiler aramasını zorunlu kılmıştır. Bu ifadeler ışığında, mevcut literatürde Türk dış politikasının Batılılık / Batı yönelimine yönelik iki yaklaşım olduğu iddia edilebilir (Sak, 2014:46). Birincisi, Türkiye'nin Batı'yı kendi kalkınması için model aldığını, çünkü Batı dünyanın herhangi bir yerinden çok daha gelişmiş olduğunu iddia edilmektedir. Atatürk'ün açıklaması bu noktayı çok güzel bir şekilde ortaya koymaktadır: “Çok millet var ama tek bir medeniyet var. Bir milletin gelişmesi için de bu sarmaşığın bir parçası olmalı ... Ülkemizi modernize etmek istiyoruz. Tüm çabalarımız modern, dolayısıyla Batılı bir hükümetin kurulmasına yöneliktir.” Çeşitli bilim adamları da Batı modelinde Türkiye'nin gelişimi konusunda benzer işaretler almışlardır.

İkinci yaklaşım için, birincisi ile yakından ilgili bir anlamda Batı yönelimi, Batı ülkeleri ve bir bütün olarak Batı dünyası ile ilişkilerin geliştirilmesi anlamına gelmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkeyi modernize etmek ve çağdaş medeniyet seviyesine yükseltmek için Batı ile iş birliği Türkiye Cumhuriyeti için bir zorunluluktan (Alpaydın, 2010:67).

Bu nedenle Türkiye, Batı dünyasına daha yakın politikalar izleyerek Batı ülkeleriyle iyi ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Ancak zamanla Türkiye bu Batı yönelimini dengeleyemedi ve İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan itibaren büyük ölçüde Batı'ya bağımlı hale gelmiştir. Bu nedenle, Türk dış politikasının bu Batı yanlısı tavrı zaman zaman hem yurt içinde hem de yurt dışında eleştirilmiştir.

1.4. Türk Dış Politikasının Temel Meseleleri

1.4.1. Kıbrıs Sorunu

12 Temmuz 1878'de Lefkoşa'da İngiliz bayrağı çekilmiş ve İngiliz bayrağının ilk selamlaşmasından on gün sonra, adanın ilk Yüksek Komiseri Sir Garnet Wolseley Larnaka'ya gelmiştir. İngiliz yönetiminin adaya gelişi, adanın Rum nüfusu tarafından adanın Yunanistan ile birleşmesi yolunda atılan ilk adım olarak yorumlanmıştır. Aslında Yunanlıların bunu beklemek için haklı nedenleri vardı, çünkü elli yıllık yönetimden sonra İngiltere 1814'te Napolyon'dan alınan İyonya adalarını 1864'te Yunanistan'a bırakmıştı (Güvenç, 2021: 17). Dolayısıyla Yunanlılar, Kıbrıs'ın da İngilizlere bırakılacağına inanıyorlardı. Kition (Larnaka) Piskoposu Kyprianos, Wolseley için düzenlenen karşılama töreninde, Yunan halkının Enosis'in gerçekleştirilmesi için İngiliz yönetimine güvendiğini belirtti. Öte yandan, birkaç istisna dışında, Kıbrıslı Türkler arasında İngiliz yönetimine karşı ciddi bir muhalefet yoktu (Albayrak, 2000: 249).

Büyük Britanya'nın uyguladığı ilk idari yenilik, bir anayasanın formüle edilmesi idi. Ancak bu durum Rum nüfusunu tatmin etmemiş 1879 ve 1881'de bu anayasaya tepkilerini dile getirmişlerdir. Bu tepkiler üzerine 1880'de iktidara gelen Gladstone, 1882'de ilk anayasanın değiştirilmesini emretmiştir. 1882 anayasası, diğer İngiliz kolonilerinin anayasaları arasında en liberal ve demokratik olarak kabul edilmiştir (Savrun, 2018: 258).

Anayasa, diğer İngiliz kolonileri arasında en liberal olanlardan biri olmasına rağmen, Yunan nüfusunun taleplerini karşılamamıştır. İngiliz üyeler ile Türk üyeler arasında bir ittifakın oluşmasıyla, Yasama Konseyi'ndeki Yunan çoğunluk dengelenebilecek ve belirleyici oyunun

Yüksek Komiser'in elinde olması nedeniyle böyle bir ittifak, Meclis'in iradesine ters düşebilecektir (mfa.gov.tr). Dolayısıyla Yunanlıların kendi inisiyatifleriyle Yasama Konseyi'nden bir yasa tasarısını geçirmeleri mümkün değildi. 1887-88'de Yunanlılar, Yüksek Komiserliğin veto yetkisinin geri çekilmesini talep etmek için gösteriler düzenlediler. İngiliz makamları bu gösterileri görmezden geldi ve Anayasa'nın Yasama Konseyi ile ilgili maddelerinde herhangi bir değişiklik yapılmadı (Albayrak, 2000: 250). Yunan halkının Yasama Konseyi'nin oluşumuna en önemli tepkisi 1912'de geldi. Kolonilerden Sorumlu Devlet Müsteşarı olarak Winston Churchill, 1911'de Kıbrıs'ı ziyaret etme fırsatı buldu ve bu sırada Rum nüfusu, yasama konseyini iletmiştir. Ancak Rumların taleplerini kesin olarak reddederek İngiliz Yönetiminin adadaki her iki toplumun hassasiyetlerine saygı göstermesi gerektiğini ifade etmiştir (Güvenç, 2021: 18). Bu nedenle İngiliz yönetimi, Kıbrıslı Türklerin duygularını yok sayarak Rum halkının Enosis'e ulaşmasına izin veremezdi. Bu tepkinin ardından, Nisan 1912'de Yunanlılar, Lefkoşa, Larnaka ve Limasol gibi büyük şehirlerde bir kez daha gösteriler düzenlemişlerdir. İngilizler, Lefkoşa ve Larnaka'daki gösterileri bastırmakta zorluk çekmemiştir. Bununla birlikte, Limasol'daki ayaklanmalar kolay bir şekilde kontrol altına alınmadı ve polis göstericilere saldırdı bu da bazı ölümlerle sonuçlandı. Ardından, Yasama Konseyi'nin Yunan üyeleri istifa etmiştir (Savrun, 2018: 259).

1878'den 1912'ye kadar Yunan halkının Enosis'e yönelik talepleri birçok kez İngiliz yetkililere iletildi, ancak hepsi reddedilmiştir. 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması, Kıbrıs tarihi için bir dönüm noktası olmuştur. Osmanlı'nın Almanya'nın yanında savaşa girmesi üzerine Britanya İmparatorluğu tek taraflı olarak adanın ilhakını ilan etmiştir (Bostancı, 2015: 318). Bu ilhak, Yunanistan'ın taleplerini kabul etme yolunda anayasada herhangi bir değişiklik gerektirmemiştir. Ancak 1915'te Kıbrıs, İtilaf Devletleri'nin yanında savaşa katılması karşılığında Yunanistan'a teklif edilmiştir (Savrun, 2018: 261).

İngiliz hükümeti Yunanistan'dan Kıbrıs karşılığında Sırbistan'daki İtilaf güçlerini güçlendirmesini istemiştir. Yunanistan Başbakanı Alexander Zaimis, Yunanistan'ın Sırbistan'daki İtilaf Devletlerine desteğinin etkisiz olacağını ve Yunanistan'ı yok edeceğini belirtmiştir. Yunan hükümetinin niyeti, Sırbistan'a asker göndermek yerine birliklerini Küçük Asya'da konuşlandırmaktı. Yunan hükümeti bu nedenle bu teklifi reddetti. Başbakan Zaimis, teklifin reddedilmesi nedeniyle eleştirilmiş olsa da, bu reddin asıl müellifi Konstantin'di. Yunanistan, Versailles müzakerelerinde Enosis talebini dile getirse de, İngiltere 1919'da Yunanlıların talebini reddetti ve ada İngiltere'nin elinde kalmıştır. Kıbrıs Rumları Yasama

Konseyl'inde değişiklik taleplerinde ısrar etmişler, İngilizler tarafından defalarca reddedilen Yunanlı üyeler Aralık 1920'de Yasama Konseyi'nden bir kez daha çekilmiş, ancak bu Yunan taleplerine somut bir çözüm getirmemiştir (Güvenç, 2021: 19).

1921'de Kıbrıs adasında bir nüfus sayımı yapılmıştır. Bu nüfus sayımına göre Kıbrıs'ın nüfusu 310.709'dur. Küçük Ermeni ve Latin grupları dışında, Kıbrıslı Rumlar nüfusun büyük bölümünü oluştururken, Kıbrıslı Türkler toplamın beşte birini oluşturmaktaydı. Bu, Yasama Konseyi üyeliğinin yeniden tahsisi için anayasa değişikliği yapılması konusunda Kıbrıslı Rumlar için umut verici bir işaretti. Kıbrıslı Rumlar, 1922'de İngiliz yetkililere anayasa değişikliği için yeni bir teklifte bulunmuşlardır (mfa.gov.tr). Son nüfus sayımının sonucuna göre Yasama Konseyi'ndeki Yunan üye sayısının dokuzdan on ikiye çıkarılmasını talep etmişlerdir. Bu talep, 1923'te İngilizler tarafından bir kez daha reddedildi ve böyle bir değişikliğin ancak Yasama Konseyi'ndeki İngiliz yetkililerin sayısının altıdan dokuza çıkarılmasıyla mümkün olacağını iddia etmiştir. İngilizler, aksi takdirde Kıbrıslı Türkler için büyük endişe yaratacağını kabul ettiler. Ayrıca, 1922'de Yunan ordularının Anadolu'da Türk kuvvetleri tarafından yenilgiye uğratılması, Kıbrıslı Rumların Enosis'e yönelik taleplerinin bir süreliğine küçülmesine neden olmuştur (Albayrak, 2000: 250).

1925'te İngilizler Kıbrıs'ı Kraliyet Kolonisi ilan etmiştir. Buna ek olarak bir anayasa değişikliği yürürlüğe girmiş ve Yunan üye sayısı 12'ye, İngiliz yetkililerin sayısı da buna bağlı olarak 9'a yükseltilmiştir. Konseydeki Kıbrıslı Türklerin sayısı aynı kalsa da, artan sayıda İngiliz yetkili, adada çoğunluk olmalarına rağmen Kıbrıslı Rumların Konsey'de dengelenmesini sağlamıştır. Yunanistan'da 1924 yılında kurulan Komünist Parti'nin teşvikiyle Nicholas Othon Yiavopolos, 1925'te Kıbrıs'ta komünist bir hareket başlatmış ve bu, adanın siyasi tarihi için kritik bir yıl olduğunu kanıtlamıştır ve bir işçi sendikası kurmuştur, bu sendika ise Kıbrıs'ın ilk komünist partisi Kommonistikon Komma Kyprou'nun (KKK) temeli olmuştur (Savrun, 2018: 262). Ancak 1925 yılının sonlarına doğru Yiavopolos adada kamu düzenini bozmaktan suçlu bulunarak Yunanistan'a sürgüne gönderilmiştir. Halefi, liderliği kısa bir süre devam eden Kostas Skeleas oldu. Haralambos Vatiliotis 1925'te Moskova'dan adaya parti lideri olmak için döndü ve Skeleas onun yardımcısı olmuştur. İlk komünist parti adada siyasetin şekillenmesinde etkili olamadı (Albayrak, 2000: 251). Daha önce de belirtildiği gibi, 1925 anayasa değişikliği Kıbrıslı Rumların taleplerini karşılamamıştır. Ayrıca 1925'ten 1931'e kadar İngiliz yetkililer, Kıbrıslı Rumların İngiltere'ye yaptığı başvuruları görmezden gelmişlerdir. İngilizlerin bu tavrı,

21 Ekim 1931'de adada isyanların çıkmasına neden oldu. İngiliz yetkililer isyanı bastırmak için sıkı tedbirler almışlardır (Savrun, 2018: 263).

1931 isyanlarının kısa vadeli etkilerinden biri, 12 Aralık 1931 tarihli Mektuplar Patenti ile Yasama Meclisinin kaldırılmasıydı. Bu sırada Yasama Meclisinin işlevi Valiye verilmiştir. Bir anlamda Yürütme Konseyi, Yasama Konseyinin yerini aldı, ancak kararları tavsiye niteliğindeydi ve Vali onun tavsiyelerine uymak zorunda değildi. İkinci kısa vadeli sonuç, Komünist Parti'nin yasaklanması ve liderleri Haralambos Vatiliotis ve Kostas Skeleas'ın sınır dışı edilmesi idi (mfa.gov.tr). Ayaklanmaların başlamasından sorumlu tutulan iki piskopos da sürgüne gönderildi. 1933, adanın Ceza Kanunu yeniden yapılandırıldı ve yeni kanun hükümet yetkililerine komünist oluşumları yasaklama yetkisi vermiştir. Ertesi gün Komünist Parti yasaklandı ve Komünist Parti ile bağlantılı yedi kurum yasadışı ilan edilmiştir. Adanın 1960 yılında bağımsızlığına kavuşana kadar, Kıbrıs esas olarak kararname ile yönetiliyordu. İngiliz yetkililerin eylemlerinde Kıbrıslıların hassasiyetlerini göz önünde bulundurmaya çalıştıkları iddia edilse de, adanın yönetimi demokratik ve otoriter değildi (Güvenç, 2021: 22).

Yasama Konseyi'nin dağılmasından sonra, Yürütme Konseyi adanın yönetiminde tek kurum olarak kalmıştır. Ancak Kıbrıslı Rumların Yürütme Konseyi'nde görev yapması çok zordu. 1934'te Yürütme Konseyi'nin önde gelen isimlerinden, aynı zamanda Yasama Konseyi'nin eski bir üyesi olan A. Triantaphyllides, İngiliz yetkililerle iş birliğini savunduğu için öldürülmüştür (Albayrak, 2000: 252).

1934 ve 1939 yılları arasında Londra'da Enosis yanlısı Kıbrıslıların amaçlarını desteklemek için çabalar da olmuştur. 1937'de Londra'da Enosis'in açık destekçileri tarafından bir 'Kıbrıs Komitesi' kurulmuştur. Ayrıca 1937 yazında Sömürge Dairesi'ni adadan çekilmeye ve Yunanistan ile birleşmeye izin vermeye ikna etmek için bir komisyon kurulmuştur. Bununla birlikte, önceki yıllarda olduğu gibi, Sömürge Bürosu bir kez daha komisyonun önerisini kesin olarak reddetti. Kıbrıs Komitesi bir anayasa taslağı hazırlamış ve 1931 ayaklanmalarından sonra yürürlükten kaldırılan yeni anayasası olarak Sömürge Dairesi'ne sunmuştur (mfa.gov.tr). Ancak bu çabalar başarılı olmamıştır. Londra'daki bazı gruplar da Kıbrıs konusunda Komünist hareketi desteklediler. 1931'den sonra komünist çabalar 1931'den önceki kadar yoğun değildi. Bu yeraltı çalışmaları, genellikle Ploutis Servas olarak bilinen Ploutis Loizou Savvides ve Hristos Savvides adlı iki kardeş tarafından yürütülmüştür (Bostancı, 2015: 319).

İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması, Kıbrıs'ın siyasi tarihinde köklü değişiklikler gerektirdi. İngiltere'nin Almanya'ya savaş ilanından sonra, yaklaşık 37.000 Kıbrıslı bu rakamın üçte biri Kıbrıslı Türkleri temsil ediyordu. Almanya'nın yenilmesinin ardından Rumlar, Enosis'ten umutlarını bir kez daha dile getirmişlerdir. İkinci Dünya Savaşı sırasında Kıbrıs'ın katkısının İngiltere'yi Enosis'e bazı tavizler vermeye ikna edeceğine inanıyorlardı. Aslında, 1941'de Yunanistan Dışişleri Bakanı, İngiliz karşıt numarasından, savaşta İngiltere'ye verilen Yunan desteğine karşılık adayı Yunanistan'a vermesini istemiştir. Ancak bu talep reddedilmiştir. Öte yandan Yunanistan'da Almanya'ya karşı asıl direniş milliyetçilerden çok komünistler tarafından oluşturulmuştur (Albayrak, 2000: 255). İkincisi, Nazi işgali ile iş birliği yapmayı tercih etmiştir. Bu, Yunanistan'da yakında iç savaşa yol açacak olan komünist gücün büyümesiyle sonuçlanmıştır. Yunanistan'da komünistlerin yükselen gücü, ister istemez Kıbrıs'a da yansımıştır (Güvenç, 2021: 23). 1941'de yasaklanan Kıbrıs Komünist Partisi AKEL (Anorthotiko Komma Ergazomenou Laou) adı altında yeniden kurulmuş ve programının amaçları “savaşın desteklenmesi, halkın acil ekonomik taleplerinin karşılanması, adada siyasi ve sivil özgürlük ve 'diktatörlük' kararnamelerinin kaldırılması” yönündeydi. Sonuç olarak, 1931 ayaklanmalarından bu yana ilk kez yapılan 1943 belediye seçimlerinde AKEL destek bulmuştur. Bu olay, İngiltere Dışişleri Bakanı'nın Yunanistan'daki mevkidaşını reddetmesindeki kafa karıştıran açıklamalardan biriydi (Savrun, 2018: 264). İlki, hem Yunanistan'da hem de Kıbrıs'ta komünizmin büyük ilerlemeler kaydettiğini ve adanın Yunanistan'a bırakılmasının, Yunan iç savaşında komünistlerin zaferiyle sonuçlanacağını savunmuştur. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, Kilise Kıbrıs'ta komünizmin yükselişinden rahatsızdı (Albayrak, 2000: 256). Sonuç olarak, 1947'de Milliyetçi Parti kurulmuştur. Yunanistan'da iç savaşın sona ermesi ve Milliyetçi Parti'nin kurulması, Kıbrıslı Rumlar arasında keskin bir siyasi bölünmeye neden olmuştur (mfa.gov.tr). Bu bölünme, 25 Mart 1948'de Yunan Bağımsızlık Günü kutlamalarında kendini göstermiştir. İki parti, Milliyetçi Parti'nin Enosis'in sert destekçisi olduğu ve Komünist Parti'nin Yunan gerilla hareketi ile iş birliği yapmayı teklif ettiği kendi kutlamalarını ayrı ayrı düzenlemiştir. Kıbrıs'ta komünizm tehdidi 1949'lara gelindiğinde bertaraf edilmiş gibiydi. 1949 belediye seçimlerinde Enosis yanlısı Milliyetçi Parti oyların yüzde altmışını almıştır. 1878'de adanın İngiltere'ye kiralanmasından bu yana Kıbrıslı Rumların Enosis'e yönelik özelemleri ve komünistlerin komünizmi ithal etme çabaları, Kıbrıs Türkleri arasında özellikle adadaki güvenlikleri açısından büyük bir endişeye neden olmuştur (Güvenç, 2021: 24).

Daha önce de belirtildiği gibi, Kıbrıslı Türklerin kaygısı, İngiliz yetkililer tarafından Enosis taleplerine direnmelerine bahane olarak manipüle edilmiştir (mfa.gov.tr). Ayrıca, 1940'tan beri Kıbrıslı Türkler, dikkatini Kıbrıslı Türklerin durumuna çekmek için Türkiye'de lobi faaliyeti yürüttüler. 1878'den bu yana adadaki ana etnik grup olan Rumların büyük oranda Enosis politikasını izlediği açıktır. Buna tepki olarak Kıbrıslı Türkler, Rum çoğunluğu engellemek için İngilizlerle ittifak kurmuşlardır. İngiliz ve Kıbrıslı Türkler arasında Yasama Konseyi'nde kurulan ittifaklar, İngiliz ve Kıbrıslı Türk işbirliğinin en açık örnekleridir. Rumlar genel olarak İngiltere'yi suçladılar ve Yasama Konseyi'ndeki üye sayısının adaletsiz dağılımı nedeniyle Kıbrıslı Türklerin Yunanistan'ın amaçlarını engelleyebileceğini ancak diğer yandan bu durumun Kıbrıslı Rumlar ile Kıbrıslı Türklerin birleşmesini de engellediğini iddia etmişlerdir (Bostancı, 2015: 319). Kıbrıslı Rumlar bu politikayı klasik bir emperyal 'böl-yönet' politikası olarak gördüler ve İngiliz yönetiminin bir dayanışma duygusunun gelişmesini engellemek için bilinçli olarak takip etmiştir. Ancak bu suçlamanın abartılı olduğu görülmektedir. İngiliz yetkililer ile Yasama Konseyi'ndeki Kıbrıslı Türk üyelerin ittifakları, ada halkları arasındaki dayanışmanın gelişmesini engelleyen faktörlerden biri olsa da, siyasi samimiyetin yokluğunun köklerinin çok eskilere dayandığı unutulmamalıdır (Albayrak, 2000: 258). Kıbrıs'ta modernleşme sürecinin olmaması etnik öz bilincin güçlenmesine neden olmuştur. Bu durum örneğin Anadolu'da Rumlar ile Türkler arasındaki 1919-1922 Savaşı'nda açıkça görülmektedir. Savaşın sonunda Kıbrıslı Türkler Türkiye'nin Yunanistan'a karşı zaferini kutlarken, Kıbrıslı Rumlar çaresizlik içindeydiler. Bu açıdan bakıldığında, modernleşme eksikliği ve milliyetçi duyguların engelsiz bir şekilde büyümesi Kıbrıs sorununun ortaya çıkmasına neden olmakla kalmamış, aynı zamanda sorunun köklerini de derinleştirmiştir (Bostancı, 2015: 320). Kasım 1949'da Rum Ortodoks Kilisesi, Kıbrıs halklarının Enosis'teki kararlılığını kanıtlamak için bir referandum düzenlemeye karar vermiştir. İngiliz hükümeti tarafından tanınmayan bu referandumun sonucu, seçmenlerin yüzde 95'inin Enosis'ten yana olduğunu gösterdi. Referandumdan sonra Yunanlılar, bu oranın Yunanlılardan başka Enosis fikrini savunanların da olduğunu gösterdiğini iddia etmişlerdir. Ancak referanduma katılım yüzde yüze yakın olsaydı bu iddia doğru olabilirdi. Bu nedenle, sadece bu referandumun sonucuna bakarak, Kıbrıslı Türklerin bir kısmının Enosis'i savundukları mantıksız bir sonuç olacaktır (mfa.gov.tr). O dönemde Türk hükümeti, referandumu Kıbrıslı Rumların anlamsız ve gereksiz girişimi olarak görmüş ve adanın geri kalanını görmezden geldiği için bunun uluslararası hukuka aykırı olduğunu vurgulamıştı. Türk hükümetinin bu konuya yaklaşımı, referandumu gayri resmi olarak nitelendirmesi açısından İngiliz hükümetinin yaklaşımıyla

paralellik gösteriyordu (Albayrak, 2000: 261). Dolayısıyla, Kıbrıs Sorunu taraflarının referandumun varsayılan sonucunu tanımaları veya bunlara uymaları için hiçbir neden yoktu. Ayrıca, İngiliz ve Türk yetkililer, Kıbrıslı Rumlar bunu ilan etmek için ne kadar korkunç bir çaba sarf etseler de, Kıbrıs sorununun varlığını inkar etme eğiliminde bile oldular. Örneğin dönemin Türkiye Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü, Türkiye'nin Kıbrıs'taki durumu bir ihtilaf olarak değerlendirmedigini açıklamıştı (Bostancı, 2015: 321).

1952 yılının Kıbrıs sorununun kaderi açısından en dikkat çekici olayı, Venizelos'un yerine Yunanistan Başbakanı olarak Mareşal Alexandros Papagos'un seçilmesi idi. Yunanistan'ın ateşli Enosis yanlısı siyasetçilerinden biri olan Papagos, seçim planında Kıbrıs sorununu Birleşmiş Milletler gündemine alacağını ilan etmiştir. Bununla birlikte, sorunun uluslararasılaşması mantıklı bahaneler gerektirdiğinden, sözünü tutması kolay değildi. Ayrıca, özellikle Soğuk Savaş koşullarında, herhangi bir makul gerekçe olmaksızın doğrudan BM'ye başvuru, Batı Bloku'nun kızgınlığına yol açacaktır. ABD doğal olarak sorunun BM'ye taşınmasına da karşıydı. Her şeyden önce, sorun BM'de görüşülecek olsaydı, Sovyetler Birliği Güvenlik Konseyi'ndeki koltuğu sayesinde adanın içişlerine karışma şansına sahip olacaktı. Ayrıca, NATO içinde bir çatışmaya yol açabilirdi (Güvenç, 2021: 29).

Yunanistan ile İngiltere arasında ikili müzakerelerin başlaması olasılığına ilk darbe, Papagos ve Eden'in 1953'te Londra'da bir araya gelmesiyle meydana gelmiştir. Daha yıkıcı bir darbe, Sömürge İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı Henry Hopkinson'ın açıklamasıyla gelmiştir. Temmuz 1954'te Avam Kamarası'na yaptığı konuşmada, bazı sömürge topraklarının stratejik önemi nedeniyle İngiltere tarafından terk edilemeyeceğinden bahsetmiştir. Bu nedenle, bu toprakların halklarının bağımsız olmayı beklememeleri gerekirdi (Albayrak, 2000: 263).

Hopkinson'ın Kıbrıs'tan bahsettiği çok açıktı, çünkü Hopkinson'ın konuşmasıyla hemen hemen aynı anda imzalanan Süveyş Antlaşması ile İngiliz kuvvetlerinin Mısır'dan çekileceği kesinlik kazanmıştır. Ayrıca İngiliz hükümeti tarafından Mısır'daki İngiliz kuvvetlerinin Kıbrıs'a sevk edilmesine de karar verilmiş ve bu kuvvet nakli 1955 yılının Ekim ayında gerçekleştirilmiştir (Bostancı, 2015: 321).

1955 yılına gelindiğinde, İngilizlerin Kıbrıs sorununa yönelik politikası önemli değişiklikler göstermeye başlamıştır. İngilizlerin Kıbrıs politikasındaki bu değişikliğin sebeplerinden biri de ABD'nin İngiliz hükümetine yaptığı baskıydı. ABD, Kıbrıs sorununu önemli bir sorun olarak gördü ve ihtilafların İngiliz, Türk ve Yunan hükümetleri arasındaki

müzakerelerle çözülmesi gerektiğinde ısrar etti. ABD'nin, sorunun iki NATO üyesi Türkiye ve Yunanistan'ın bölünmesiyle sonuçlanabilecek bir çıkmaza girmesinden endişe ettiği açıkta (mfa.gov.tr).

1955 ve sonrasında AKEL'in Enosis'e yönelik politikasında bir kayma oldu. Bu politika değişikliğinin ilk nedeni EOKA'nın kurulmasıydı. Hem EOKA hem de AKEL, Enosis'in gerçekleşmesi için ayrı ayrı girişimlerde bulunmasına rağmen, araları hiçbir zaman iyi olmamıştır. Kısa vadeli amaçları aynı olmasına rağmen, yani adanın Yunanistan ile birleşmesi, AKEL'in uzun vadeli amacı AKEL ve EOKA arasındaki iş birliğini engellemiştir. Bu düşmanlığı kanıtlamak için, EOKA'nın kuruluşundan bu yana EOKA'ya tek bir komünisti bile üye olarak almadığını belirtmek yeterlidir (Albayrak, 2000: 264).

AKEL Merkez Komitesi, 1 Nisan 1955'te EOKA'nın başlattığı silahlı mücadeleyi kınamak için 14 Nisan 1955'te bir karar almıştır. Daha sonra, 1957'de EOKA komünistleri hain olarak nitelendirdi ve 1958'de ağırlıklı olarak komünistlerin Enosis'i gerçekleştirmeye yönelik yıkıcı çabalarını konu alan bir “kara kitap” yayınlamıştır. AKEL'in değişen politikasının ikinci nedeni, 1955'te İngiliz yönetimi tarafından yasaklanmasıydı. Bu kararın gerekçesi, AKEL'in adada huzursuzluk yaratması ve adada fitnelere yol açmasıydı. Yasak, Genel Sekreter Papaioannou da dahil olmak üzere önde gelen 135 AKEL üyesinin tutuklanmasını gerektirmiştir (Bostancı, 2015: 322). Ayrıca komünizmle ilgili her türlü yayın da yasaklanmıştır. AKEL'in yasaklanması partinin yasal statüsünü kaybetmesine neden oldu ve mücadelesini yeraltında sürdürmek zorunda kaldı. Bu, partinin adanın kaderi üzerindeki rolünü azalttı. AKEL'i yasaklayan yasa 1959'da kaldırılmış ve parti, 1960'ta Kıbrıs'ın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra göreceli olarak yeniden popülerliğini kazanmıştı (Güvenç, 2021: 35).

ABD baskılarından kaynaklanan faktörler nedeniyle EOKA'nın silahlı mücadelesi ve adada komünizmin varlığı, İngilizlerin Kıbrıs sorununa yönelik politikasında değişikliklere yol açmıştır. İngiliz yönetimi, sorunun tartışılması amacıyla Birleşik Krallık, Türkiye, Yunanistan ile Rum ve Kıbrıslı Türklerin katılımıyla bir konferans düzenlemeye karar vermiştir. Konferans 29 Ağustos 1955'te toplanmıştır (mfa.gov.tr). Bu konferansla birlikte Türkiye'nin ilk kez resmi olarak Kıbrıs Sorunu'nun bir parçası haline geldiğini belirtmek önemlidir. Aslında konferanstan önce Yunanistan'ın Londra Büyükelçisi Mostras, İngiliz hükümetinin Türk hükümetini sürece dahil edeceğini tahmin ediyordu. Ona göre İngiliz hükümeti Türkiye ile iyi ilişkiler kurmuştur. Böylece Türkiye'nin konuya dahil olması nedeniyle oluşabilecek Yunan kırgınlığı İngiltere için bir sorun olmayacaktı. Ayrıca Londra'nın Türkiye'nin katılımını çok takdir ettiği, çünkü böyle

yaparak Türkiye'nin sadece İngiltere'nin adadan çekilmesinden kaynaklanabilecek sorumluluğunu azaltmakla kalmadığı, aynı zamanda İngiliz hükümetinin Atina'nın ikili müzakereler için diplomatik baskılarını dengeleyebildiği öne sürülmüştür. Konferans 10 gün sürmüş ve katılımcılar arasında bir anlaşmaya varılamamıştır (Albayrak, 2000: 266). Konferans, Türkiye'de adı geçen “6-7 Eylül olayları” nedeniyle dağılmıştır. Londra Konferansı, sorunun çözümü açısından hiçbir şey getirmese de, sorunun beş taraf arasında çözülmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Londra Konferansı'ndan sonra İngiliz hükümeti, sorunun çözümüne yönelik farklı planları sorunun taraflarına sunmuştur. Bu önerilerden Türkiye sadece sonuncusunu kabul etmesine rağmen Yunanistan hiçbirini kabul etmemiştir. Dolayısıyla bu planlar sorunun çözümüne hiçbir katkı sağlamamıştır (Bostancı, 2015: 347).

İki tarafın birbirinden ayrılma politikası Türk siyasi partileri tarafından benimsenmiş olmasına rağmen, bu politikanın savunulması uluslararası toplumda destek görmemiştir. Bölme politikasının uygulanamaz olduğunun anlaşılması, tarafların Kıbrıs'a bağımsızlık kazandırma yönündeki çabaları olmuştur. Bu yönde ilk adım Türkiye tarafından atıldı. Zürih Konferansı'ndan sonra 19 Şubat 1959'da Londra'da önemli bir adım daha atılmıştır. Zürih'te esasları belirlenen Londra Anlaşması törenle imzalanmıştır (mfa.gov.tr). Böylece, Zürih ve Londra Anlaşmaları, Kıbrıs'ın 16 Ağustos 1960'a kadar uluslararası siyasette bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkmasının temelini oluşturmuştur. Kıbrıs'ın bu bağımsız statüsü, sınırlarını Doğu Bloğuna açtı ve bu bloğa Batı Bloku ile mücadelesinde sorunu kullanma fırsatı vermiştir (Savrun, 2018: 265).

Kıbrıslı Türklerin “Türk Mukavemet Örgütü” 5556 adlı paramiliter örgütünün, stratejik köylerin ve şehir sektörlerinin kontrolünü ele geçirmesi ve insanların Türk yerleşim bölgelerine yerleştirmeye devam ederken, aynı zamanda Kıbrıs'ın etnik olarak bölünmesine ilişkin eski iddiayı yeniden öne sürmesiyle sonuçlanmıştır (Bostancı, 2015: 349). Birleşmiş Milletler daha sonra, BM Güvenlik Konseyi tarafından 4 Mart 1964 tarihli 186 sayılı Kararın kabul edilmesiyle adaya bir barış gücü göndermeyi kabul etmiştir. Hem Türkiye'nin hem de Yunanistan'ın NATO üyesi olduğu ve aralarındaki gerginliğin tırmanmasının bölgede istikrarı tehlikeye atabileceği düşünüldüğünde, Kıbrıs'ta bir barış gücü oluşturulması büyük önem taşıyordu (Güvenç, 2021: 37). Ada'da iki taraf arasındaki ilk görüşmeler 1968'de başladı. Türk tezinin yerel özerklik şeklinde sunulduğu bu müzakereler 1971 yılının sonuna kadar devam etmiştir. Bu müzakereler, 15 Temmuz 1974'teki Yunan darbesi ile sona erdi; bu da bir dizi

olayın patlak vermesine neden oldu ve sonuç olarak Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahaleyi seçmesine yol açmıştır (Albayrak, 2000: 267).

25 Temmuz ve 8 Ağustos 1974'te birinci ve ikinci Cenevre Konferansları, BM Güvenlik Konseyi'nin garantör devletler arasında anayasal düzeni yeniden tesis etmek için müzakereler yapılmasını öngören 353 sayılı Kararı 5. Maddesi temelinde toplanmıştır. Ancak bu görüşmeler de soruna bir çözüm bulamamıştır. Bu görüşmelerin başarısız olması, Kıbrıs Türk tarafının Şubat 1975'te oybirliğiyle “Kıbrıs Türk Federe Devleti”ni ilan etmesine yol açmıştır. Bu koşullar altında, 14 Ağustos 1974'te Türkiye, bu sefer bugün bildiğimiz Yeşil Hat'ın oluşturulmasıyla sonuçlanan bir askeri operasyon daha başlatmıştır (Savrun, 2018: 267).

1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ilanının ardından toplumlararası görüşmeler yeniden başlamıştır. Ancak 13 Mayıs 1983 tarihinde BM Genel Kurulu'nda Kıbrıs Türk tarafı “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti”ni ilan etmeyi gerekli görmüş; çıkmaza giren görüşmeleri yeniden başlatmıştır. Bu kararın özelliği, Kıbrıs'taki ikinci Türk askerî harekâtına nasıl bakıldığını göstermesi ve uluslararası toplumun ve BM'nin kendisinin bunu gayri meşru bir “işgal” girişimi olarak görmesidir. Kıbrıs'taki “tüm işgal güçlerinin geri çekilmesi” çağrısında bulunan kararda, Kıbrıs halkının yerleşim ve mülkiyet hakları vurgulanmıştır. Bu şartlar altında 15 Kasım 1983'te Kıbrıs Türk Federe Devleti Meclisi oybirliğiyle “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti”ni ilan etmişlerdir (Bostancı, 2015: 351).

1974'te meydana gelen ve Ada'yı ikiye bölen büyük kırımın ardından BM, çözüm bulma çabalarına devam etmiştir (mfa.gov.tr). Ancak bu girişimler herhangi bir sonuç vermemiş ve eski BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim, Nisan 1975'te bir iyi niyet misyonu başlatmıştır. Bu girişimin bir parçası olarak 10 ay boyunca çeşitli görüşmeler yapılmış ve insani konular iki toplum arasında etkin bir şekilde tartışılırken, toprak sorunları çözülmeden kalmıştır. Ancak BM, 1977 yılının Şubat ayında, 1977 Yüksek Düzeyli Anlaşması olarak adlandırılan bir anlaşmayı iki tarafa imzalatmayı başarmıştır (Albayrak, 2000: 268).

Bu son derece önemliydi çünkü her iki taraf da Kıbrıs'ın iki devletten (iki bölge) ve iki toplumdan (iki toplumlu) oluşan bir federasyon olarak geleceği konusunda anlaşmaya varmış ve bu konuda dört maddelik anlaşmayı imzalamıştır. Kıbrıs Türk tarafı iki tarafın kendi egemenliğine sahip olmasını isterken, Kıbrıs Rum tarafı merkezi bir egemen devlete sahip olmaktan yanaydı (Güvenç, 2021: 32). Bu görüşmeler iki bölgelilik ve egemenlik tartışmalarının hemen ardından çökerken, önemli konulara değinildi: “İki taraf arasındaki iyi

niyet seviyelerinin iyileştirilmesi, yerinden edilmiş Kıbrıslı Rumların Maraş'a geri dönüşü ve yeniden yerleştirilmesi, anayasal meseleler ve toprak meseleleri” ile ilgili maddeler konuşulmuştur (Savrun, 2018: 268).

1983'teki büyük değişikliğin hemen ardından; yani KKTC'nin tek taraflı ilanının hemen ardından BM'nin Kıbrıs'ta çözüm bulma girişimleri yeniden başlamıştır. Mart 1984'te BM'nin beşinci Genel Sekreteri; Javier Perez de Cuellar, güven artırıcı önlemler için beş maddelik bir öneride bulunmuş ve bunu takip eden yeni tur görüşmelerinde iki toplumun liderlerine sunmuştur. Üç tur tartışmadan sonra bir plana ulaşılmıştır. Plana göre Kıbrıs “iki bölge, iki toplumlu ve bağlantısız” bir federasyon haline gelecekti. Ayrıca, tüm yabancı birliklerin Kıbrıs'ı terk etmek zorunda kalmasına karşın, Kıbrıslı Türklerin federal devletlerinin %29'unu elinde tutmalarına karar verildi. Ocak 1985'te iki lider, altı yıl sonra ilk yüz yüze görüşmeleri için bir araya gelmiştir. Genel kanı, toplantının nihai bir çözüme ulaşmayı amaçladığı yönündeyken, Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı için; Kyprianou, diğer egemenlik meselelerinde de karar vermek için daha fazla müzakere için bir şans olabilirdi (Bostancı, 2015: 354). Sonuç olarak, bu BM girişimi görüşmelerin çökmesiyle sonuçlanmıştır. Müzakerelerin çökmesine rağmen de Cuellar, 1986'da anlaşmazlığa çözüm bulma çabalarına Mart 1986'da her iki tarafa da bir “Çerçeve Anlaşma Taslağı” önererek devam etmiştir. “Bağımsız, bağlantısız, iki toplumlu ve iki bölge bir Kıbrıs Devleti'nin yaratılmasını öngördüğü hissine kapılmıştır. Ancak, Kıbrıs Rum tarafı, planın artan sayıdaki Türk yerleşimcileri ve mevcut Türk askeri güçlerini ele almadığı iddiasıyla öneriden memnun kalmamıştır. Sonunda, her iki taraf da teklifi reddetmiştir (mfa.gov.tr).

1990'ların ikinci yarısı, Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde tamamen yeni bir dönemeç olmuş, başka bir deyişle, AB'nin Türkiye'yi aday ülke olarak kabul etmesine ilişkin 1999 Helsinki Kararı, sözde “deprem diplomasisi” ile birleşmiştir. Bu yakınlaşma Kıbrıs'ta da kendini göstermiş, umut vaat eden barışı güçlendirmeye yönelik birçok girişim olmuştur (mfa.gov.tr). Bunlar, özellikle Kıbrıs'ın 1990'da resmen AB'ye tam üyelik başvurusunu sunması ve daha sonra 1995'te Avrupa Birliği'ne tam üyelik başvurusunu yapmasıyla başlayan üyelik süreci boyunca, bazı akademisyenler için “Avrupa Birliği'nin katalitik çerçevesi” olarak görülmekteydi (Albayrak, 2000: 268). Üyelik nihayet gerçekleştiğinde, ideal olarak tüm adayı AB'nin bir parçası yapmaya çalışıyorlardı. Harry Anastasiou'nun iddia ettiği gibi, adanın bölünmesine yönelik eski milliyetçi zihniyetin yerini yavaş yavaş Avrupalılaşma ve “vatandaşlık” fikri almıştır. Böyle bir siyasi ve sosyal ortamda, halk arasında Annan Planı

olarak bilinen “Kıbrıs Sorununun Kapsamlı Çözümünün Temelleri” ortaya çıkmıştır (Güvenç, 2021: 41). 11 Kasım 2002'de BM Genel Sekreteri Kofi Annan, Kıbrıs'ın yeniden birleştirilmesine yönelik planını açıklamış ve bu planın, Kıbrıs'taki ihtilafın çözümü için hazırlanmış en "ayrıntılı ve sofistike" tekliflerden biri olduğu söylenmiştir. Aynı şekilde, Plan referanduma götürülmeden önce, Kıbrıs sorununa olası bir çözümün nihai temeli olarak görülmekteydi (Savrun, 2018: 270). Annan Planı, öncelikle bağımsız Kıbrıs'ı kuran orijinal anlaşmalara dayanan “gevşek, iki bölge, İsviçre modeli bir federasyon” oluşturulmasının ön izlemesini yapmıştır. Bunlar Kuruluş Antlaşması, Garanti Antlaşması ve İttifak Antlaşmasıdır (Bostancı, 2015: 356).

Annan Planı'nın başarısız olmasının ana nedenlerinden birinin, hem Rauf Denktaş'ın hem de Kıbrıs Rum lideri Tasos Papadopoulos'un desteklediği bilinen etno-merkezci milliyetçilik olduğu da ileri sürülmektedir. Bu itibarla Kofi Annan bile, Güvenlik Konseyi'ne sunduğu 2003 Kıbrıs Raporu'nun bir parçası olarak Denktaş'ı Referandumla sonuçlanan müzakerelerin başarısızlığının arkasındaki unsurlardan biri olarak göstermiştir. Ancak Kıbrıslı Türklerin ezici bir çoğunlukla Planı desteklediği bilinmekteydi (mfa.gov.tr). Son olarak, Anastasiou'ya göre, müzakerelerin başarısız olmasının temel nedeninin, iki tarafın liderlerinin Annan Planı'nı resmen referanduma götürmek için yeterli siyasi iradeye sahip olmaması olduğu açıktı. Ancak bu, Kıbrıs müzakerelerinin başarısız olmasının tek nedeni değildi. Görüşmelerin sona erdiğini açıklayan Annan, Kıbrıs'ta çözüm arayışının "tüm dünyayı, Irak sorununu ve silahsızlanmayı etkileyen kriz ve büyük endişe ortamının gölgesinde kaldığını" belirtmiştir (Albayrak, 2000: 269). Bu, özellikle İngiltere ve ABD'nin müzakereleri 2003'te çökmeden önce tam olarak destekleyemediklerini ve bu uluslararası faktörlerin Plan'ın geleceğini büyük ölçüde etkilediğini göstermekteydi. Sonuçta referandum, Kıbrıs'ın AB'ye tam katılımına sadece bir hafta kala 24 Nisan 2004'te gerçekleşti; Kıbrıslı Rum seçmen, planın beşinci değiştirilmiş/gözden geçirilmiş versiyonu olan V. Annan Planı'na %24,2 lehte ve %75,8 ret oyu ile reddetmiştir. Ancak Kıbrıslı Türk seçmenlerin %64,9'u Annan Planı'nı onayladı. Kıbrıs daha sonra 1 Mayıs 2004'te AB üyesi olmuş ama birleşik bir ülke olarak olmamıştır. Ayrıca, 1999 Helsinki Zirvesi'nde Türkiye, Kıbrıs sorununun çözümünü Türkiye'nin AB adaylığı karşılığında Kıbrıs'ın AB'ye katılımının bir koşulu haline getiren çekincesini kaldırmış, Kıbrıs sorunu ise tam anlamıyla AB'nin bir iç çatışması olmuştur (Güvenç, 2021: 34).

Annan sonrası gelişmeler, bu yeni dönüştürülmüş dış politikanın birkaç kırılma noktası ile karakterize edilir. Loizidou yasal davası önemli bir örnektir. Dava 18 Aralık 1996 tarihli olmasına rağmen, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin davacı (Bayan Tatiana Loizidou) lehine bir karara nasıl karar verdiğini ve dolayısıyla AB Türkiye'nin gündemi, tamamı Kıbrıs'la ilgili çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmıştır (Albayrak, 2000: 275). Bu kırılma noktalarından ikisi de 17 Aralık 2004 Brüksel Zirvesi'nde alınan Kararlar ve 3 Ekim 2005 Müzakere Çerçevesi'dir. İlk belge, Kıbrıs sorununun çözümünü Türkiye'nin AB üyeliği için bir ön koşul haline getirmiştir (Her ne kadar Kopenhag Kriterleri'nin önkoşulları listesinde yer almasa da). İkinci belge, Türkiye'nin Kıbrıs'ta çözüm bulunmasına verdiği desteği, Türkiye'nin AB üyelik müzakereleri açısından kaydettiği ilerlemenin göstergelerinden biri haline getirmiştir (Albayrak, 2000: 271). Bu kırılma noktalarından da anlaşılacağı gibi, bu yıllarda Türkiye, AB üyelik müzakereleri söz konusu olduğunda gerçek ve sağlam bir meydan okuma olarak Kıbrıs'la karşı karşıya kalmıştır. Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon keşifleri ve deniz sınırlandırma bölgeleri üzerindeki anlaşmazlıklar da çatışmaya başka bir boyut katmıştır (mfa.gov.tr).

1.4.2 Ermeni Meselesi

Ermeni soykırımı iddiaları ile ilgili tarihçiliğin temeli, 1894-1896 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'nun çeşitli vilayetlerinde yaşanan olaylara, 1909 Adana olaylarına, 1915 ve 1940'larda gerçekleşen tehcirlerine kadar uzanmaktadır (Krüger, 2017: 14).

Çoğu tarihçi ve politikacı 1940'larda gerçekleşen zorunlu tehcirlerdeki yaşanan olayları en aza indirme eğilimindeyken, bazı tarihçiler ve politikacılar “Ermeni Sorunu” örneğinde sözde Osmanlı boyunduruğunun baskıcılığını daha çok vurgulama eğilimindedir. İki durum arasında bazı benzerlikler vardı, ancak bazı farklılıklar çok daha belirgindi (Çiçek, 2005: 8). Temel fark, Ermeni tehcirinin ve onu takip eden trajedinin, Almanların tehciri bu çağın kalbinde yer almasına rağmen, şimdi “modern çağ” olarak adlandırılan yirminci yüzyılın başlarında gerçekleşmesiydi. Benzerliklerden biri, Ermenilerin veya Almanların vatandaşı oldukları ülkelere ihanet etmekle suçlanmasıydı. Birbirine benzeyen bir diğer yönü ise, bu zorunlu nüfus nakillerinin çok büyük ölü sayılarına yol açmasıydı. Son benzerlik, taşıma yöntemleri ve sonuçları açısından iki transferin en azından “etnik temizlik” olarak düşünülmesiydi. Ancak 1915-1916 yıllarında yapılan Ermeni tehcirinin sebeplerini ve olayların Batılı kaynaklar tarafından nasıl açıklandığını anlamak için Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Ermeni varlığının tüm hikayesini ve Ermenilerin hırslarını incelemek gerekmektedir (Bektaş, 2001: 19).

Ermenilerin Türkler tarafından yönetimi, Sultan II. Mehmed'in 1461'de bir ferman (imparatorluk fermanı) tarafından düzenlenen millet sistemi yoluyla gerçekleşmiştir. Millet, esasen dini mezheplerdi, gayrimüslim azınlıkları gruplandırmanın uygun bir yoluydu. Millet sistemi altında, bir grubun manevi liderliği, Osmanlı hükümetinin daha büyük yetkisi altında sivil işlerini yönetmek için resmi yetkiye sahipti. Osmanlı İmparatorluğu'nda üç büyük millet vardı: Sadece Yunanlıları değil, aynı zamanda Sırları, Bulgarları ve diğer çeşitli Balkan milletlerini de içeren Rum Ortodokslar; Ortodoks inancıyla pek çok ortak yönü bulunan, ancak teolojik ince noktalarda ayrılığını koruyan Ermeni Gregoryen ve Yahudiler. İmparatorluğun birçok yerindeki Ermeniler, Konstantinopolis Ermeni Patriğinin otoritesine tabiydi (Krüger, 2017: 19). Kilikya'dakiler Sis Katolikosluğu altındayken, Suriye, Lübnan, Kıbrıs ve Mısır'da Kudüs Patriği Ermeni tebaasını yönetiyordu. "Sadık millet" olarak adlandırılan Ermeni milleti, geleneksel olarak Ermenistan'ın anavatanı olarak bilinen Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır, Sivas ve Mamuretülaziz olarak adlandırılan vilayet-i sitte yüzyıllar boyunca yaşamaktaydı. 19. yüzyılda Ermeniler coğrafi ve sosyal sınıfa göre ikiye bölünmüş bir ulustu ve 19. yüzyılın sonlarında Osmanlı Ermenileri, Ermenilerine göre daha "geri", "yoksul", "daha az eğitilmiş", "daha az şehirli" idiler (Bektaş, 2001: 23).

1850'lerde, amira sınıfından yaklaşık 200 zengin Ermeni imparatorlukta görev yapmış, özel siyasi dokunulmazlıklar almış ve imparatorluk genelinde Ermeni milletinin yaşamına egemen olmuştur. Amiralar kendi milletleri içinde daha etkiliydiler ve Konstantinopolis Patriği üzerinde hatırı sayılır bir etkiye sahiptiler. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Ermenilerin çoğunluğu kırsal kesimde yaşıyordu (Çiçek, 2005: 9). Amira sınıfının altında, işleri onları baharat, mücevher ve çeşitli lüks kumaş ve cam ürünleriyle uğraşırken Avrupa'nın tüm modern ticaret merkezlerine götüren müreffeh Ermeni tüccarlardan oluşan bir tabaka mevcuttu. On dokuzuncu yüzyılda Ermeni nüfusu, farklı kaynaklara göre 1.260.000 ile 3.000.000 arasında yuvarlanıyordu.

14 Eylül 1829'da imzalanan Edirne Mütarekesi, Ermenilerin yaşadığı Gürcistan'ın Rus İmparatorluğu'nun bir parçası olduğunu kabul etmiştir. 30 Mart 1856 tarihli Paris Antlaşması ile Rusya, kazandığının çoğunu kaybetmiştir. Babiali'nin 18 Şubat 1856'da Ermeni hakları da dahil olmak üzere azınlık haklarını onaylayan Islahat Fermanı'nı ilan edilmesinden sonra İmparatorluğun gayrimüslim üyeleri, Ferman'ın sunduğu haklardan hiçbir zaman tatmin olmadıklarından, dört büyük güç (Rusya, İngiltere, Fransa ve Avusturya) gayrimüslim azınlıkları korumak bahanesiyle müdahale etmeye devam etmiştir. 1815-1878 döneminde Büyük Britanya, Rusya'nın Balkan nüfuzu için en tutarlı rakibiydi (Bektaş, 2001: 31).

İngilizlerin Balkan çıkarları, Süveyş Kanalı üzerinden Hindistan'a giden nakliye yollarını güvence altına almak için Doğu Akdeniz'deki çıkarlarından kaynaklanıyordu. 1820'li yıllarda Yunan ihtilalinde İngilizlere karşı Rus nüfuzunu engellemek için müdahale eden İngiltere, 1853'te yine Rus gücünü engellemek için Osmanlı Devleti adına Rusya'ya karşı savaşa girmiştir. Napolyon savaşları sırasında Fransa, Osmanlı yönetimi için büyük bir tehditti. Napolyon'un ordusu 1798'de Mısır'ı işgal etti. 1815'teki yenilgiden sonra, Fransa askeri ve siyasi nüfuzunu kaybetti ve Avrupa Konseyi'nde Fransız etkisini yeniden tesis etmek kendi iyiliği için bir hedef haline gelmiştir (Krüger, 2017: 14). 1820'lerde Fransa, kısmen ticari çıkarları korumak, kısmen de Yunanlılara yönelik Helensever sempatiden dolayı Yunan isyancılar adına müdahale etmek için İngiltere ve Rusya'ya katılmıştır. Fransa da bölgede bir Rus-İngiliz ittifakını engellemek ve 1815 yenilgisinden sonra dünya sahnesindeki rolünü yeniden kazanmak istiyordu. 1860'lardaki reform hareketinin (Tanzimat) son aşamasında, hükümetler azınlıklara daha fazla hak vermiştir. On dokuzuncu yüzyılın ortalarından sonlarına kadar, Ermeniler ile Osmanlı derebeyleri arasındaki ilişkinin giderek daha değişken hale geldiği yıllara damgasını vurdu (Bektaş, 2001: 34). Birkaç eşzamanlı faktör bunu etkiledi. Küçük Kaynarca'dan (1774) sonra imparatorluğa ilgi duymaya başlayan başta Ruslar ve İngilizler olmak üzere yabancı güçlerin, imparatorluğun Hristiyan azınlıklarına yönelik muamelede reformlar başlatması için padişaha baskı geliyordu. On dokuzuncu yüzyıl boyunca tekrarlanan bir senaryo, Padişahın ya kendi inisiyatifiyle ya da baskı altında, Ermenilerin yararına olacak bir reform listesi ilan etmesiydi (Krüger, 2017: 26). Reformlar, kalıcı bir fark yaratacak kadar etkili olmasa da, Türkler ve Kürtler için Ermeni karşıtı bir tepki uyandıracak kadar tehdit edici görünmemektedir. Bu arada orta sınıf Ermeniler kendi kültürel ve politik rönesansını yaşamaktaydılar, bu da onları giderek milliyetçi ideolojilere daha açık hale getirmekteydi. Bu onların en azından Osmanlı'nın istediği gibi "sadık millet"ten daha az görünmesine neden olacaktı. Sonuç olarak, Fransız devrimleri, İtalya'nın birleşmesi ve sosyalizmin ilk biçimiyle tanışmış olmuşlardır (Bektaş, 2001: 39). Durumu daha gergin hale getirmek için, Balkanlar'daki diğer bazı Hristiyan milletler, kendi ayaklanmalarının bir kombinasyonu ve dış güçlerin müdahalesi yoluyla, on dokuzuncu yüzyılda padişahın boyunduruğundan başarıyla bağımsızlık kazandılar. Yunanistan, Karadağ, Romanya ve Sırbistan bu dönemde ulus devlet oldular. Ermenilerin bu yoldan gitmeleri Türk yöneticilerinin kafasında dayanılmaz olduğu gibi, bu yıllarda Ermenilerin bir bağımsızlık hareketi yoktu, ancak Osmanlı'nın Ermeniler üzerindeki hegemonyası, yüzyılın çeşitli noktalarında çarlık Rusya'sının bazı doğu Ermeni vilayetlerini askeri olarak ele geçirmesiyle meydan okunmuştur (Çiçek, 2005: 10).

1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı, Ermenilerin dertlerini daha çok uluslararası bir mesele haline getirmiştir. Ruslar, büyük ölçüde Ermenilerin yaşadığı beş vilayeti ele geçirdiler: Kars, Batum, Ardahan, Alaşkirt (Eleşkirt) ve Bayazid. Ayastefanos Antlaşması'nın 16. Maddesine göre, Rusya, reformları başlatana kadar Batı Ermenistan'ın kalan Osmanlı vilayetlerini de işgal etmeye devam etmiştir (Krüger, 2017: 27).

Ancak, Büyük Britanya müdahale etti ve Rus gücünü kontrol etmek için bir önlem olarak Berlin Antlaşması'nı müzakere etmiştir. Antlaşmanın 61. maddesi şöyledir: “Osmanlı Hükümeti, halkı Ermeni olan vilayetlerde mahalli ihtiyaçların gerektirdiği ıslahatı yapmayı ve Ermenilerin Çerkes ve Kürtlere karşı huzur ve güvenliklerini garanti etmeyi taahhüt eder ve bu konuda alınacak tedbirleri devletlere bildireceğinden, bu devletler söz konusu tedbirlerin uygulanmasını gözetceklerdir”. 1887 ve 1890'da, on yıllık sosyalist ajitasyondan sonra, genellikle Rus narodnik türünden, sosyalist ideoloji ile Ermeni milliyetçiliğini harmanlayan bazı gizli örgütler ortaya çıkmıştır (Saraç, 2006: 17). Hınçak Partisi (1909'dan sonra Sosyal Demokrat Hınçak Partisi), doktriner Marksist bir eğilimle 1887'de Cenevre'de örgütlendi ve Doğu Anadolu'nun altı vilayetinin bağımsızlığını güçlendirmek için terörizmin kullanılmasını savunmuştur (Saraç, 2006: 14).

1912'de, uzun müzakerelerden sonra, Sırbistan ve Bulgaristan, Makedonya'nın düzenlenmesi konusunda geçici bir anlaşmaya varmışlar, Yunanistan'ın Sırbistan, Bulgaristan ve Karadağ ile müteakip anlaşmaları Balkan Ligi'ni tamamlamıştır. Birinci Balkan Savaşı Ekim 1912'de başlamıştır (Bektaş, 2001: 39). Ancak Bulgarlar daha sonra Konstantinopolis'e yönelik sonuçsuz bir saldırıyla konumlarını aşırı derecede genişletmişlerdir. Savaş, Osmanlı İmparatorluğu için kesin bir yenilgiyi temsil etmekteydi. Yenilgiden sonra, Türkler arasında, birçok Doğu Avrupa milliyet grubuna Yunanlılar, Sırlar, Bulgarlar, Karadağlılar ve onların kendi milliyetçi emellerine karşı mücadelede çok sayıda militan milliyetçilik zaten kendini göstermiştir. Jön Türklerin saflarında, eşitlikçilik fikirleri, yerini giderek yükselen Pan-Turanizm duygusuna, diğerlerinin son bağımsızlık zaferlerinin ardından Ermenilere şüpheyile bakan milliyetçi “Türkler için Türkiye” vizyonuna bırakmaktaydı (Krüger, 2017: 31).

Londra Antlaşması (30 Mayıs 1913), yalnızca Balkan güçlerinin kendi aralarındaki mevcut iddiaları çözmesini şart koşmaktaydı. Antlaşma ile Türkiye, Ege Denizi'ndeki Meriç Nehri'nin ağzına yakın Enez'den Karadeniz'deki Midye çizilen bir çizginin ötesinde Balkan müttefiklerine Avrupa'daki topraklarını vermiştir. 1913'te İkinci Balkan Savaşı'ndan sonra Osmanlıların Avrupa'dan nihai olarak çıkarılması, Osmanlı topraklarının bölünmesi sorununu ortaya çıkardı ve Avrupalı büyük güçlerin bu stratejik bölgedeki etkiyi dengeleme konusundaki

endişelerini artırmıştır (Çiçek, 2005: 17). Bükreş Antlaşması (10 Ağustos 1913) Bulgaristan'a Makedonya ve Trakya'nın yalnızca çok küçük kısımlarını elinde tutmasına izin vermiştir. Yunanistan, Bulgar toprak iddialarını küçük düşürerek ve Birinci Balkan Savaşı'nın kazanımlarını iptal ederek geri kalanını paylaşmıştır (Bektaş, 2001: 42). O dönemde Ermeniler, Türkiye ile Rusya arasındaki jeopolitik gerilimlere kapılmış durumdayken, Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan Ermeniler bir anda umutlu görünmüşlerdir. 8 Şubat 1914 tarihli Yeniköy Anlaşması imparatorluğun doğusunu yabancı devletler tarafından yönetilen yarı bağımsız iki kısma bölmüştür. Ancak Osmanlı tarafı, Kasım 1914'te anlaşmadan vazgeçmiştir (Çiçek, 2005: 15). Yine 1914 yılının Ağustos ayının sonlarında, hattın Türk tarafında, Türkiye'nin doğusunda, Erzurum sınırına yakın bir şehir olan Erzurum'da toplantısını henüz bitirmekte olan Taşnag kontrolündeki Ermeni Ulusal Örgütü'nün yıllık kongresinde bir Türk heyeti belirlemiştir. Rus İmparatorluğu, Ermenilere, daha sonra Ermeni zorunlu tehcirini başlatmak için iyi bir mazeret sağlayan bir Rus karşıtı ayaklanmayı desteklemeleri için başarısız bir şekilde talepte bulunmuştur. Osmanlı İmparatorluğu Kasım 1914'te savaşa girdi ve hemen Transkafkasya ve İran'ı işgal etmeye başlamıştır (Bektaş, 2001: 43). Bu kış seferlerinde, askere alınan Ermeniler hem işgalci hem de püskürtücü ordular arasındaydı. Enver Paşa'nın Transkafkasya yolunda Sarıkamış'ta ve Halil Paşa'nın Tebriz'de (Fars Azerbaycanı) işgal kuvvetleri, 1915 Ocak ve Şubat aylarında fiilen geri püskürtülmüşlerdir. Bu yenilgilerin ardından, Enver ve çevresi şu anda Ermenileri kendi saflarında suçlamaya başlamışlardır. Jön Türk devriminden bu yana yalnızca silah sahibi olmalarına izin verilen Ermeni siviller de silahsızlandırılmıştır. Osmanlı hükümeti, yalnızca, savaşın zaruretleri nedeniyle, savaş cephesine yakın olan bu vilayetlerde yaşayan Ermenilerin zorunlu olarak yer değiştireceğini ilan etmiştir. Sürgüne zorlanan ilk gruplar Zeitun'dan (şimdi Kahramanmaraş'ta Süleymanlı) idi. 23-25 Nisan 1915'te Esat Uras'a göre 2345, ancak diğer kaynaklara göre İstanbul'un önde gelen 235 Ermeni entelektüel, kültürel ve siyasi lideri evlerinden alınmış ve bir kısmı kurşuna dizilmiştir (Çiçek, 2005: 29).

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra, 27 Nisan 1919'da yerel Askeri Mahkemeler başlamıştır. Bu mahkemeler, imparatorluğun Dünya Savaşı'na itilerek yıkılmasından İttihat ve Terakki'yi sorumlu tutan Sultan VI. Mehmed tarafından tasarlanmıştır. I. “Ermeni Meselesi” bu mahkemelerde İttihat Terakki liderliğini cezalandırmak için bir araç olarak kullanılmıştır. Bu mahkemelerde oluşturulan belgelerin çoğu daha sonra uluslararası davalara taşınmıştır.

Üç paşa (Talat, Enver ve Cemal), 5 Temmuz 1919'da bir Osmanlı askeri mahkemesi tarafından Ermeni nüfusa karşı “katliam suçunun örgütlenip infaz edilmesinden” gıyabında suçlu bulunmuştur. Barış antlaşmasının yürürlüğe girmesiyle birlikte padişah'tan teslim olmaları istenecek, 130'u özel olarak Ermenileri katletmekle suçlanan 144 kişilik bir liste hazırlamıştır (Krüger, 2017: 36).

10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Antlaşması'na göre, 'Türkiye'deki herhangi bir kovuşturma veya kovuşturmayla bakılmaksızın' (Madde 226) yargılanma hakkını tanıdı ve “bir fiil işlemekle suçlanan tüm kişileri teslim etmek” zorunda kalmıştır. Türk makamları nezdinde adları veya rütbeleri, görevleri veya görevleri ile belirlenen savaş kanun ve örf ve adetlerine aykırıdır” (Çiçek, 2005: 31). Birinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası siyasi kargaşa, Sovyetler Birliği'nin yükselişi, İngiliz askeri varlığının Türkiye'den çekilmesi, ABD'nin izolasyonist politikaları, Sultan'ın tahttan indirilmesi ve Türkiye'de Milliyetçiliğin yükselişi nedeniyle, Sevr Antlaşması hiçbir zaman onaylanmamıştır. 230. maddede öngörüldüğü gibi hiçbir uluslararası ceza mahkemesi kurulmamıştır. 144. maddede belirtilen hiçbir hakem komisyonu kurulmamıştır (Bektaş, 2001: 44). Sevr Antlaşması'nın yerini 24 Temmuz 1923 tarihli ve Ermenilerle ilgili hiçbir madde içermeyen Lozan Antlaşması alırken, azınlıkları ilgilendiren 37-44. Maddeler doğal olarak Ermenilere uygulanacaktı. Anlaşma ayrıca 30 Ekim 1918 ile 20 Kasım 1922 tarihleri arasında işlenen tüm suçlar için bir “Af Beyannamesi” içermekteydi (Krüger, 2017: 37).

1915-16 Ermeni ölümleri ve katliamlarına ilişkin Osmanlı soruşturma anlatısındaki merkezi gerilim, suçların sorumluluğunun atfedilmesi üzerinedir. Osmanlı devleti sadece yaşananları kabul etmekle kalmamış, aynı zamanda bazı failleri yargılayan askeri mahkemenin tutanaklarını da yayınlamıştır. Bazı kaynaklara göre, özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun yenilmesiyle birlikte sorumluluk üzerindeki gerilim tırmanmış, İtilaf Devletleri ile imparatorluk arasında imzalanan Sevr Antlaşması, Ermeni “etnik temizliğini”, yalnızca önemli azınlıkların yaşadığı Osmanlı topraklarının geri alınması için değil, aynı zamanda bir Ermeni vatani için koşulların oluşturulması için bir neden olarak öne sürmüştür (Çiçek, 2005: 19). Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türk devletine müteakip geçişle ilgili çalışmalar, suçların sorumluluğunun kademeli olarak faillerden mağdurlara nasıl geçtiğini göstermektedir. Oysa Ermenilerin tam tersi anlatıları vardı. Sevr ve Lozan antlaşmaları Ermeniler ve Türkler için çelişkili çözümler sunduğundan iki tarafın formüle ettiği sonraki anlatılarda da kendini göstermektedir.

Sevr Antlaşması'nın tartışılması, her iki tarafı psikolojik olarak farklı yönlerden etkilemiş, Türk tarafı için, Kurtuluş Savaşı öncesi ve sırasında hissedilen güvensizlik ve yaklaşan yıkımın anılarını canlandırmıştır. Sevr Antlaşması'nın yürürlükten kaldırılması, adeta vatan sahibi olmuş Ermenileri üzmüştür. Lozan Antlaşması ise Türkler için doğum, kutlama ve neşe kaynağı olmuş, gurur ve ihtişamı hatırlatırken, onaylanmasıyla birlikte Ermeniler miraslarını yeniden kazanmak için tüm umutları gömmek zorunda kalmışlardır. Pek çok bilim adamı, Batı emperyalizminin her iki taraftaki bu teslimiyeti nasıl ağırlaştırdığına dikkat çekmiştir (Saraç, 2006: 17). Başka bir toplumsal aktörün, milliyetçiliğin, rolü, geçmiş ve şimdiki Türk ve Ermeni anlatılarını bağlamsallaştırmada vurgulanmalıdır. Milliyetçilik, özellikle Almanya'dan gelen dış müdahale ile Ermeniler ve Türkler arasında kutuplaşmalara yol açarak birbirlerinin varlığına meydan okumalarına neden olmuştur (Çiçek, 2005: 20).

1.4.3 Doğu Akdeniz Meselesi

Tarihsel süreçte bölgesel ve küresel güç olmayı hedefleyen devletler için önemli etkenlerden biri de önemli geçiş yollarının kontrolünü ele geçirmek olmuştur. Bu faktör, devletlerin ticari ve askeri güvenliklerini sağlamaları açısından hayati önemde olup, acil çözüm gerektiren bir konu olmuştur. Ortadoğu, Avrupa ve Afrika kıtalarının güvenliğini doğrudan etkileyen Doğu Akdeniz bölgesi, özellikle deniz ticaretinin kontrolünde kilit bir role sahiptir. Doğu Akdeniz, tarih boyunca birçok egemen devlet ve imparatorluk (özellikle Kıbrıs) tarafından kontrol edilmiş ve o zamandan beri önemini korumuştur (Petra News Agency, 2017).

Günümüzün gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerinin temel sorunu enerji arzı ve güvenliğinin sağlanmasıdır. Enerji kavramı, enerji konusunun günümüzün en önemli konuları arasında sayılmasının önünü açan gelişmişlik düzeyi ile doğrudan ilişkilidir. Sanayi Devrimi ile birlikte enerjiye olan talep giderek artmaktadır. Enerji kaynakları üzerinde hakimiyet sahibi olan ülkeler sektörde söz sahibi olabilmek için pazar paylarını artırırken, Türkiye gibi enerji kaynakları kısıtlı ancak stratejik bir bölgede yer alan ülkeler dünya genelinde enerji geçiş yollarında söz sahibi olmaya çalışmaktadır. Tarihin hemen her döneminde yaşanan savaşlar, iç savaşlar, terör olayları ve göç gibi konular devletleri enerji güvenliğini sağlama konusunda zorlamıştır. Doğu Akdeniz hiç şüphesiz bu konuda öne çıkan başlıca bölgeler arasında yer almaktadır (Filis, 2020: 20).

Resmi kaynaklara göre, yılda yaklaşık 220 bin geminin geçiş güzergahında bulunan Doğu Akdeniz, kıyıdaş ülkelerdeki sorunlar nedeniyle giderek daha güvensiz hale gelmektedir. Çeşitli hakimiyet teorileri, stratejik önemi yüksek (Doğu ve Batı'nın anahtarı) Doğu Akdeniz'in hem askeri hem de enerji taşımacılığında kritik bir role sahip olduğunu öne sürmektedir. Arap Baharı ile başlayan siyasi değişimler zamanla iç savaşlara dönüşmüş ve bu günümüzün en önemli konularından biri haline gelmiştir. Mısır, Tunus ve Suriye gibi ülkelerdeki idari olaylar sadece ülke yapılarını değil, Doğu Akdeniz'in durumunu da etkilemiştir. Büyük güçler (devletler ve küresel enerji şirketleri) istikrardan uzaklaşmış ve askeri kapasitesi tükenmiş devletlerin statülerini istismar ederek bölgede çeşitli faaliyetlerde bulunmaya başlamışlardır (Filis, 2020: 22). Arap Baharı ile birlikte Mısır'da 30 yıllık Mübarek rejiminin ardından 2012 seçimlerini Muhammed Mursi oyların %51,3'ünü alarak kazanmıştır. Öte yandan Muhammed Mursi'nin askeri darbe sonucu devrilmesi ve yerine Genelkurmay Başkanı Abdülfettah es-Sisi'nin geçmesi, İsrail, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) arasında yakınlaşmanın başlangıcı olmuştur. Bu yakınlaşma, Doğu Akdeniz'deki gelişen durumlara örnek olarak gösterilmektedir. Aynı şekilde İsrail'in Kudüs meselesi temelinde Filistin topraklarını işgal etme girişimleri de Doğu Akdeniz meselesi ile birlikte değerlendirilmelidir. İsrail, Mısır, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi arasında İsrail'de keşfedilen ve çıkarılan doğal gaz rezervlerinin Avrupa'ya aktarılması fikriyle başlayan yakınlaşmanın (Levanten yakınsaması) transit ülke üzerinde olumsuz etkisi olduğu gözlemlenmektedir (Zareba, 2020: 40).

Dünya genelinde artan enerji talebi nedeniyle riskli bölgelerin enerji kaynaklarına olan ilginin artması çeşitli sorunların ve çatışmaların önünü açmıştır. Levant'ta (Doğu Akdeniz) olduğu gibi sınır anlaşmazlıklarının çözülmediği bölgelerde keşfedilen enerji rezervleri bu bölgelerde sorunun kronikleşmesine neden olmuştur. Uluslararası deniz hukuku kurallarına ve uluslararası mahkeme kararlarına aykırı politikaların ısrarla uygulanması, bazı askeri tedbirlerin uygulanmasını zorunlu kılmıştır. Türkiye de yukarıda bahsedilen yakınlaşmaya paralel olarak bir takım askeri ve siyasi tedbirler almaya başlamış, ancak ülke bu tedbirlerde henüz istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Ancak Türkiye, Akdeniz Kalkanı Harekâtı gibi çok uluslu askeri girişimlerde yer alarak bölgedeki varlığını sürdürüyor. Benzer şekilde, Fatih ve Barbaros Hayrettin Paşa gibi sondaj gemileriyle başlayan enerji rezervlerinin tespitine yönelik çalışmalar, Türkiye'nin bölgedeki haklı çıkarlarını savunmak açısından önemli bir görevi temsil etmektedir (Siousiouras & Chrysochou, 2014:125).

1.4.4 Türkiye'nin Afrika Açılımı

Osmanlı İmparatorluğunun çöküşünden sonra, Türkiye'nin yöneticileri Afrika yerine Avrupa'ya odaklanmayı tercih etmişlerdir. Bununla birlikte, 21. yüzyılın şafağında küresel süreçlerin hızlı evrimi ve yeni küresel büyüme gelişmelerinin ortaya çıkması ve dünyanın hızla gelişen durumuna ilişkin kilit noktalara yaklaşımlar, Türk dış politikasında yeni vizyonların ortaya çıkmasını zorunlu kılmıştır.

Kaynakları yüzyıllardır sömürgeci güçlerin egemenliğinde sömürülen Afrika ülkeleri 1960'larda başarıya ulaşmıştır. Ancak bağımsızlıklarından çeyrek asır sonra yine büyük güçlerin dikkatini çekmişlerdir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasıyla Rusya'nın kıtadaki etkisinin azalması bölgeye yeni güçlerin girişini kolaylaştırmıştır. Ekonomik büyümeyle birlikte yeni hammaddeler ve pazarlar aramaya ihtiyaç duymuştur. Bu noktada Afrika'yı keşfeden Çin, başta enerji kaynakları olmak üzere Afrika'nın yer altı ve yerüstü kaynaklarıyla uğraşmaktadır. Aynı süreçte Hindistan, Brezilya, İran, Suudi Arabistan ve Japonya gibi ülkeler kıta ile ilişkilerini geliştirirken, Türkiye de 1998 yılında Afrika Eylem Planı'nı (Türkiye) kabul ederek Afrika'ya olan ilgisini artırmıştır (Baydemir, 2020: 57).

Sonuç olarak Türkiye, özellikle 2002 yılından itibaren kendi büyümesinin ışığında yeni iç ve dış politikalar geliştirmek zorunda kalmıştır. 1998 yılında kabul edilen Afrika Eylem Planı çerçevesinde 2005 yılının “Afrika Yılı” ilan edilmesiyle birlikte, Türkiye'nin özellikle 2010 yılından sonra Afrika kıtasına yönelik dinamik dış politikası ve uyguladığı çok yönlü politika araçları, Afrika ile bağlarını önemli ölçüde artırmıştır.

Türkiye'nin Afrika'ya yeniden ilgi duyması ve kıtaya açılması, birçok ülkenin Afrika ülkeleriyle siyasi, askeri ve ticari girişimlerde bulunduğu bir dönemde gelmiştir. Türkiye'nin Afrika'ya genişlemesi üç sütun etrafında toplanmıştır: Ekonomik politikalar, diplomatik misyonların genişletilmesi ve insani yardım. Özellikle son 15 yılda Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, yaptığı ziyaretler sonucunda kıta ile bağların canlanmasında önemli bir rol oynamıştır (Siousiouras & Chrysochou, 2014:126).

Ülkenin zengin tarihi, medeniyetsel benzersizliği, sömürgecilik ve baskıya karşı ahlaki ve politik duruşu ve istisnai yumuşak güç kapasitesi onu diğerlerinden ayırmaktadır. Türkiye'nin kurumları, sivil toplum kuruluşları ve çeşitli Afrika ülkelerinin kültürel ve medeniyet ilişkileriyle olan tarihi bağları büyük bir yumuşak güç kaynağıdır (Pap, 2016).

Türkiye'nin Afrika'daki kurumsal varlığı, değişen bağlar sonucunda Fransa, Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri ve Çin'in bulunduğu seviyelerde şekillenmeye başlamıştır. Tüm bu çabalar, Türkiye'nin çok yönlü dış politika bilincinin kanıtı olduğu kadar, Türkiye'nin kıtada uzun vadede hayatta kalması ve etkinliği için umut vaat etmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AFRİKALI ÖĞRENCİLERDE OLUŞAN TÜRKİYE VE TÜRK DIŞ POLİTİKASI İMAJINA YÖNELİK ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Literatürde ülkelerle ilgili olarak imaj, daha yaygın olarak bilinen klasik imaj türlerine göre daha az zikredilmektedir. Roth ve Romeo'ya (1992: 480.) göre ülke imajı, “belirli bir ülkedeki ürünlerin, o ülkenin üretimine ve pazarlamadaki güçlü ve zayıf yönlerine ilişkin önceki algılarına dayalı olarak genel algısıdır”. Martin ve Eroğlu (1993: 193.) “ülke imajı, o ülke hakkında tanımlayıcı, çıkarımsal ve bilgilendirici inançların bütünüdür” iddiasında bulunurlar. Kotler (1993:141) ülke imajının “insanların belirli bir ülke hakkındaki inançları, fikirleri ve izlenimlerinin toplamı” olduğunu öne sürer.

İlgili literatür incelendiğinde ülke imajının bir ülkenin karakteristik özellikleri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Temelde iki eksenle, ülkeden pazarlanan ürünlerin görüntüye aktarılması şeklinde hedeflendiği görülmektedir.

Türkiye uluslararası öğrencilere kapılarını 1960'larda açmaya başlamıştır. Ancak bu dönemde diğer devletlerle yapılan ikili anlaşmalar çerçevesinde burslar sağlanmıştır. 90'lı yıllardan itibaren Turgut Özal'ın desteğiyle 1992 yılında “Büyük Öğrenci Projesi” başlatılmış ve uluslararası öğrencilere yönelik politikalar sistematize edilmiştir. 2000'li yıllarda Türkiye'nin dış politikasından kültüre, sosyal politikalarından ekonomik büyümesine gerçekleştirdiği reformların yansıması ile uluslararası eğitim alanında önemli adımlar atılmıştır. 2010 yılında Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın kurulmasının ardından, 2012 yılında da kendi bünyesinde “Türkiye Bursları” programı başlatılmıştır. Sonuç olarak, Türkiye Cumhuriyeti tarafından verilen yükseköğretim bursları “Türkiye Bursları” adı altında yenilenmiş ve daha etkin hale getirilmiştir. Her yıl yüz binlerce başvuru alan Türkiye Bursları kapsamında Türkiye'deki üniversitelerden mezun olmuş veya eğitimine devam eden binlerce yabancı uyruklu öğrenci bulunmaktadır (İbrahim, 2019).

Dünyada giderek artan üniversitelerde uluslararasılaşma eğilimi, Türkiye'de son yıllarda dikkat çekici bir yükselişe geçmiştir. Türkiye'nin uluslararasılaşma kavramını bir kamu politikası olarak ele alması ve bu konuyu Onuncu Kalkınma Planı çerçevesinde ele alması, bu konunun yükseköğretimde öncelikli hedeflerden biri olarak görülmesinde etkili olmuştur. Bu plan çerçevesinde "yükseköğretim kurumlarının çeşitlendirilmesi ve yükseköğretim sisteminin uluslararası öğrenciler ve öğretim üyeleri için bir cazibe merkezi haline getirilmesi" stratejik bir hedef olarak belirlenmiştir (Kavurmacı, 2021, 313).

“Afrika yılı” ile ülkemizde yeni büyükelçilikler açılırken, TİKA ve Yunus Emre Enstitüsü kıtaya girmiş ve Türk Hava Yolları kıtaya yeni uçuşlar başlatmıştır. Proaktif bir dış politikanın Türkiye'yi eski konumuna getireceği vurgusu ile Türkiye, Afrika'ya da açılmış ve Afrikalı öğrencilerin eğitim için tercih ettiği ülkelerden biri haline gelmiştir. 2016 yılında kurulan Türkiye Maarif Vakfı ile Afrika'nın birçok yerinde eğitim veren Türkiye, binlerce Afrikalıya ev sahipliği yapmaktadır (Baydemir, 2020, 58).

Bu çalışma tamamen ülke imajının karakteristik özellikleri ve öğrencilerde oluşan Türkiye dış politikası imajına odaklanmaktadır. Bu nitelikler arasında en öne çıkan iki imaj unsuru politik ve ekonomik imajdır. Araştırmanın bu bölümünde Afrika'dan Türkiye'ye eğitim görme amacı ile gelen Afrikalı öğrencilerin Türk dış politikasına bakış açıları, bilgi düzeyleri, Türk dış politikası hakkında oluşan imaj ve bu konudaki eğitim alma durumlarının araştırılması amacı ile düzenlenen ankette yer alan soruların istatistiksel analizleri yapılacaktır.

1.1 Araştırmanın Hipotezleri

Hipotez, iki ya da daha fazla değişkenin arasındaki ilişkiyi tespit etmeye yönelik varsayımlardır. Dahası hipotez, araştırmacının iki ya da daha fazla değişken arasından doğru olduğuna inandığı varsayımı ispat etmek amacı ile istatistiksel yöntemler kullanarak analiz etmek istediği denemelerdir.

Bu çalışmada Türkiye'de eğitim gören Afrikalı öğrencilerin Türkiye'ye ilişkin görüşlerine yönelik hipotezler şöyledir:

H₁: Afrikalı öğrencilerin Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları, cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₂: Afrikalı öğrencilerin Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları, ülkelerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₃: Afrikalı öğrencilerin Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları, eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₄: Afrikalı öğrencilerin Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları, yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₅: Afrikalı öğrencilerin Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları, öğrenim gördükleri fakültelere göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₆: Afrikalı öğrencilerin Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları, okudukları sınıfa göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₇: Afrikalı öğrencilerin Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları, aylık gelirlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₈: Afrikalı öğrencilerin Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları, öğrencisi oldukları okula göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

1.2 Evren ve Örneklem

Evren, araştırma çalışmasına dahil edilmeye uygun tüm anket öğelerinden oluşur. Bir çalışma için evrenin kesin tanımı, kimin veya neyin ilgilendiğini belirten araştırma sorusu tarafından belirlenir. Bu bakımdan araştırmanın evrenini 2020-2021 eğitim öğretim yılı 15 ülkeden Türkiye’de eğitim görmek amacıyla bulunmakta olan Afrikalı üniversite öğrencileri oluşturmaktadır.

Bu çalışmada tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Tabakalı örnekleme, örnekleme sürecini tamamlamak için toplam nüfusun daha küçük gruplara veya tabakalara ayrıldığı bir örnekleme yöntemi türüdür. Tabakalar, nüfus verilerindeki bazı ortak özelliklere dayalı olarak oluşturulmuştur. Araştırmacı, evreni katmanlara ayırdıktan sonra, örnekleme orantısal olarak rastgele seçer. Bu doğrultuda bu çalışmanın örneklemini 66 kız ve 219 erkek olmak üzere 285 Afrikalı öğrenci oluşturmaktadır.

1.3 Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

- a. Bu çalışma konu açısından, Türkiye’nin ülke imajı ve Türk dış politikası imajı ile sınırlıdır.
- b. Zaman açısından, 2020-2021 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi ile sınırlıdır.

c. Bu çalışma Türkiye’de öğrenim görmekte olan Afrikalı üniversite öğrencileri ile sınırlıdır.

d. Evren açısından, Türkiye imajına yönelik bu araştırmada Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi, Karabük Üniversitesi ve diğer üniversiteleri kapsamaktadır.

1.4 Veri Toplama Araçları ve Teknikleri

Bu çalışma, mevcut durumu ortaya koymaya (tanımlamaya) yönelik betimsel bir çalışmadır. Yapılandırılmış anket formu, Afrikalı üniversite öğrencilerinin Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algılarını ve Türkiye Cumhuriyeti’nde yükseköğrenim yapma eğilimlerini (motivasyonlarını) belirlemek için tasarlanmıştır. Anket aracı, benzer çalışmalar temelinde geliştirilmiştir. Bu çalışmanın ana evrenini Türkiye’de yükseköğretim görmekte olan Afrikalı üniversite öğrencileri oluşturmaktadır.

Bu kapsamda verilerin değerlendirilmesinde hem tanımlayıcı hem de çıkarımsal istatistiksel teknikler kullanılmıştır.

1.5 Anket Formunun Uygulanması

Anket çalışması 10.03.2021 – 10.05.2021 tarihleri arasında uygulanmıştır. Örneklemi oluşturan 285 üniversite öğrencisine yüz yüze anket yöntemiyle ulaşılmıştır. Değerlendirme sonucunda eksik veya hatalı olduğu tespit edilen anketin yerine örnekleme uygun olarak tekrar anket uygulaması yapılmıştır.

1.6 Verilerin Çözümlemesi ve Analiz

Anketlerin toplanması sonucunda veriler Excel programında kodlanarak IBM SPSS 22.0 programına aktarılmıştır. Veri analizi sırasında, güvenilirlik analizi, normallik testleri, frekans analizi, Mann Whitney U Testi, Anova analizi, LSD Testi ve t testi analizi yapılmıştır.

2. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde Afrika’dan Türkiye’ye eğitim görme amacı ile gelen Afrikalı üniversite öğrencilerinin gözünde oluşan Türkiye ve Türk dış politikası imaj algıları, Türk Dış Politikasına bakış açıları, bilgi düzeyleri ve bu konudaki eğitim alma durumlarının araştırılması amacı ile düzenlenen ankette yer alan soruların istatistiksel analizleri yapılacaktır.

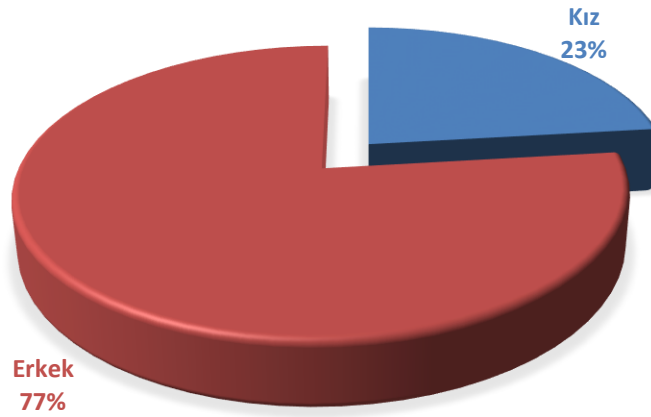
2.1 Demografik Analiz

Bu amaçla araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerine ait dağılımlar için istatistiksel analiz yapılarak aşağıdaki tablolarda gösterilecektir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine İlişkin Dağılımlar

Boyutlar	Frekans	Yüzde %
Kız	66	23,2
Erkek	219	76,8
	285	100

Tablo 2’de araştırmaya katılan Türkiye’de okuyan Afrikalı üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine ilişkin dağılımlara ait bilgiler gösterilmiştir. Bu dağılımlar incelendiğinde araştırmaya katılan Türkiye’de okuyan Afrikalı üniversite öğrencilerinin %23,2’sinin kız ve %76,8’inin erkek olduğu anlaşılmaktadır. Bu bilgilere göre araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun erkek olduğu anlaşılmaktadır.

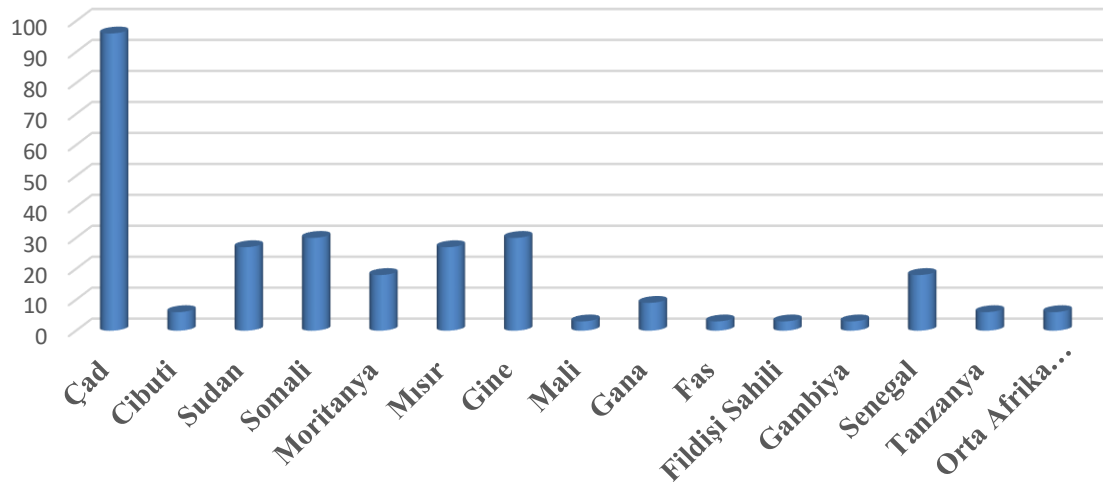
Şekil 4. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine İlişkin Dağılımlara Ait Pasta Grafiği

Şekil 4’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan Afrikalı üniversite öğrencilerinin genelinin erkek olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Ülkelerine İlişkin Dağılımlar

Boyutlar	Frekans	Yüzde %
Çad	96	33,7
Cibuti	6	2,1
Sudan	27	9,5
Somali	30	10,5
Moritanya	18	6,3
Mısır	27	9,5
Gine	30	10,5
Mali	3	1,1
Gana	9	3,2
Fas	3	1,1
Fildişi Sahili	3	1,1
Gambiya	3	1,1
Senegal	18	6,3
Tanzanya	6	2,1
Orta Afrika Cumhuriyeti	6	2,1
	285	100,0

Tablo 3’de araştırmaya katılan Türkiye’de okuyan Afrikalı üniversite öğrencilerinin ülkelerine ilişkin dağılımlar gösterilmiştir. Bu dağılımlara göre bu araştırmaya 15 farklı Afrika ülkesinden öğrenci katılım sağlamıştır. Bu araştırmaya katılan üniversiteli öğrencilerin büyük çoğunluğunun Çad’lı (%33,7 oranında), diğer öğrencilerin ise çoğunlukla Somali ve Gine’li (%10,5 oranında) olduğu anlaşılmaktadır.

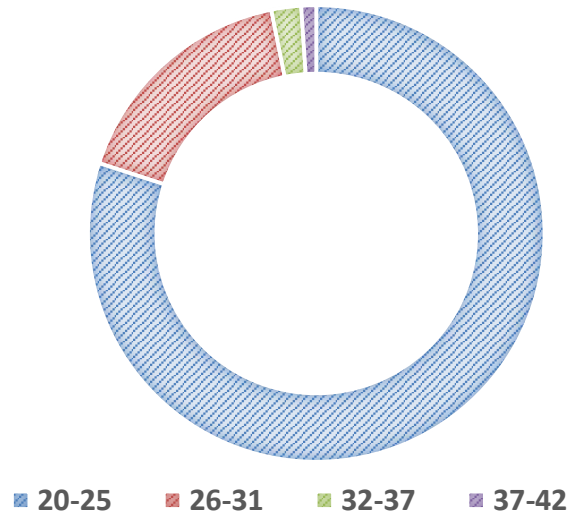
Şekil 5. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Ülkelerine İlişkin Dağılımlara Ait Bar Grafiği

Şekil 5’de araştırmaya katılan Türkiye’de okuyan Afrikalı üniversite öğrencilerinin ülkelerine ilişkin dağılımlar bar grafiği yardımı ile görsel olarak hazırlanmıştır. Grafiğe göre en fazla öğrencinin Çad, Sudan, Somali ve Gine ülkelerinden olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Yaşlarına İlişkin Dağılımlar

Boyutlar	Frekans	Yüzde %
20-25	228	80,0
26-31	48	16,8
32-37	6	2,1
37-42	3	1,1
	285	100

Tablo 4’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan Türkiye’de okuyan Afrikalı üniversite öğrencilerinin yaşlarına ait istatistiksel dağılımlar gösterilmiştir. Bu dağılımlar incelendiğinde üniversite öğrencilerinin %80’inin 20-25 yaşları arasında, %16,8’inin 26-31 yaşları arasında, %2,1’inin 32-37 yaşları arasında ve %1,1’inin 37-42 yaşları arasında olduğu anlaşılmaktadır. Bu bilgilere göre Afrikalı öğrencilerinin çoğunluğunun 20-25 yaşları arasında olduğu anlaşılmaktadır.

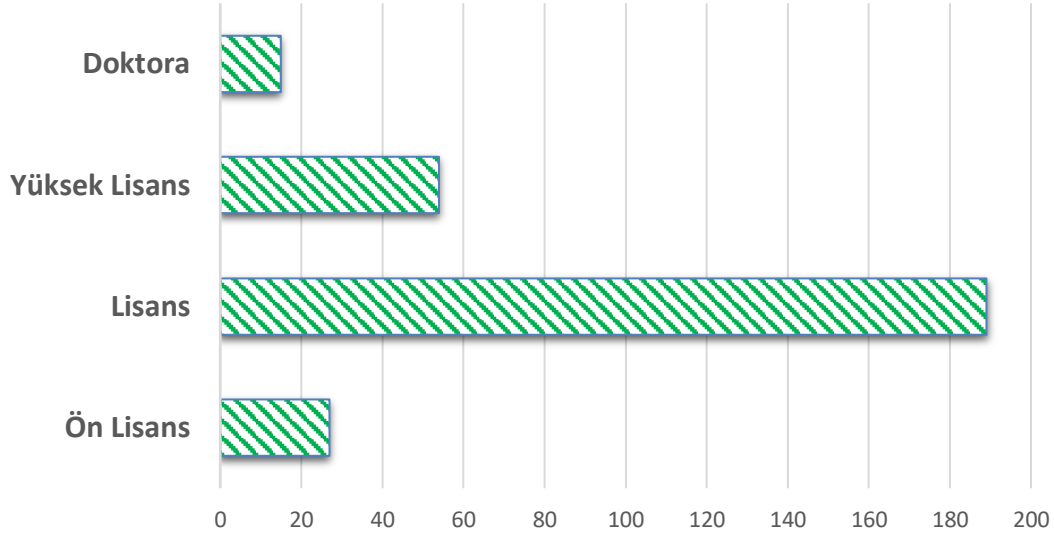
Şekil 6. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Yaşlarına İlişkin Dağılımlara Ait Pasta Grafiği

Şekil 6’da araştırmaya katılan Türkiye’de okuyan Afrikalı üniversite öğrencilerinin yaşlarına ait dağılımlar pasta grafiği yardımı ile gösterilmiştir. Bu grafiğe göre üniversiteli öğrencilerin çoğunluğunun 20-25 yaşları arasında olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Eğitim Durumlarına İlişkin Dağılımlar

Boyutlar	Frekans	Yüzde %
Ön Lisans	27	9,5
Lisans	189	66,3
Yüksek Lisans	54	18,9
Doktora	15	5,3
	285	100

Tablo 5’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan Türkiye’de okuyan Afrikalı üniversite öğrencilerinin eğitim durumlarına ilişkin dağılımlar istatistiksel olarak gösterilmiştir. Bu dağılımlara göre üniversite öğrencilerinin %9,5’inin ön lisans, %66,3’ünün Lisans, %18,9’unun Yüksek Lisans ve %5,3’ünün de Doktora seviyesinde eğitim durumları olduğu anlaşılmaktadır. Bu istatistiksel bilgiler ışığında görüldüğü üzere öğrencilerinin genelinin lisans düzeyinde eğitim seviyesinde oldukları anlaşılmaktadır.

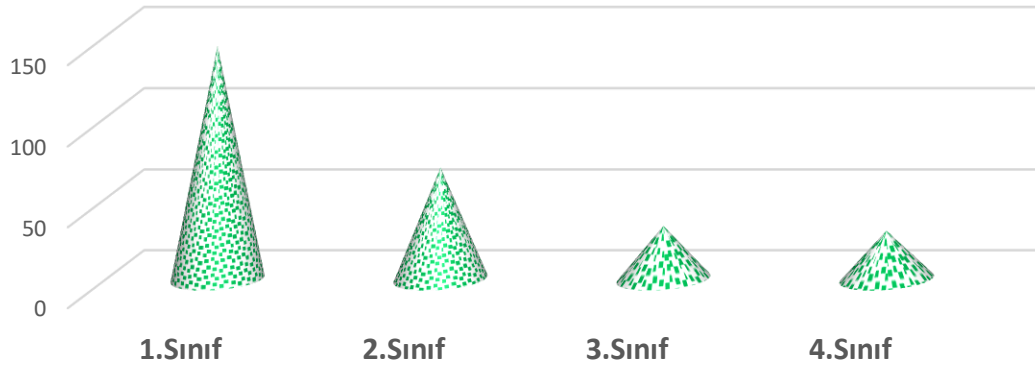
Şekil 7. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Eğitim Durumlarına İlişkin Dağılımlara Ait Bar Grafiği

Şekil 7’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan Türkiye’de okuyan Afrikalı üniversite öğrencilerinin eğitim durumlarına ilişkin dağılımlar bar grafiği yardımı ile gösterilmiştir. Bu grafiğe göre üniversiteli öğrencilerinin çoğunluğunun eğitim düzeylerinin lisans olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Sınıflara İlişkin Dağılımlar

Boyutlar	Frekans	Yüzde %
1.Sınıf	144	52,2
2.Sınıf	69	25,0
3.Sınıf	33	12,0
4.Sınıf	30	10,9
	285	100

Tablo 6’da araştırmaya katılan Türkiye’de okuyan Afrikalı üniversite öğrencilerinin okudukları sınıflara ilişkin dağılımlar gösterilmiştir. Bu dağılımlara göre üniversite öğrencilerinin %52,2’sinin 1.Sınıf’ta, %25’inin 2.Sınıf’ta, %12’sinin 3.Sınıf’ta ve %10,9’unun da 4.Sınıf’ta okudukları anlaşılmaktadır. Bu bilgilere göre öğrencilerin çoğunluğunun 1.Sınıf’ta okudukları anlaşılmaktadır.

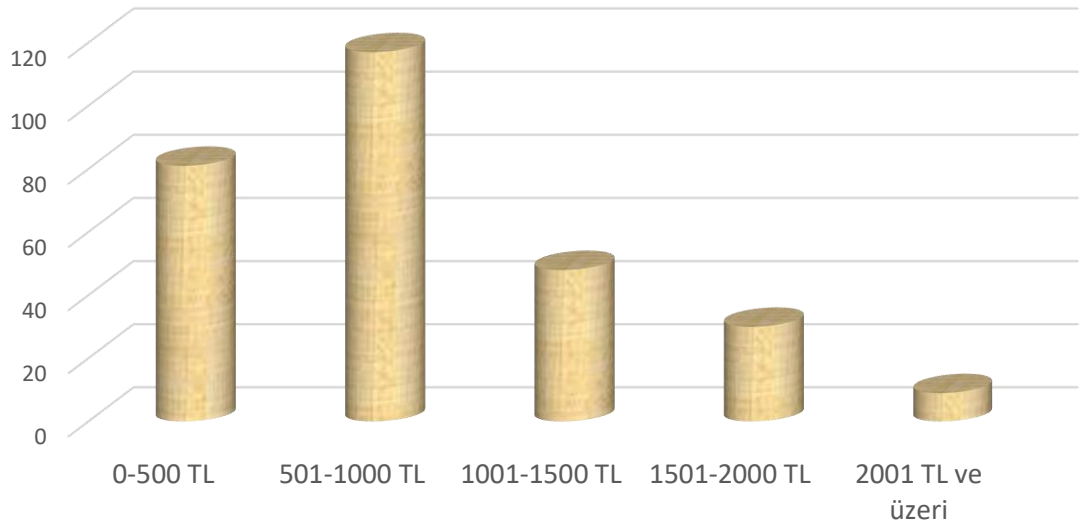
Şekil 8. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Sınıflara İlişkin Dağılımlar

Şekil 8’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan Afrikalı üniversite öğrencilerinin sınıflarına ilişkin dağılımlar piramit grafiği yardımı ile gösterilmiştir. Bu grafiğe göre öğrencilerin çoğunluğunun 1. Sınıfta okudukları anlaşılmaktadır.

Tablo 7. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Aylık Gelirlerine İlişkin Dağılımlar

Boyutlar	Frekans	Yüzde %
0-500 TL	81	28,4
501-1000 TL	117	41,1
1001-1500 TL	48	16,8
1501-2000 TL	30	10,5
2001 TL ve üzeri	9	3,2
	285	100

Tablo 7’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan Türkiye’de okuyan Afrikalı üniversite öğrencilerinin aylık gelirlerine ilişkin dağılımlar gösterilmiştir. Bu tabloya göre üniversite öğrencilerinin %28,4’ünün 0-500 TL arası, %41,1’inin 501-1000 TL arası, %16,8’inin 1001-1500 TL arası, %10,5’inin 1501-2000 TL arası ve %3,2’sinin 2001 TL ve üzerinde aylık geliri olduğu anlaşılmaktadır. Bu dağılımlara göre öğrencilerin çoğunluğunun aylık gelirinin 501-1000 TL arasında olduğu söylenebilir.

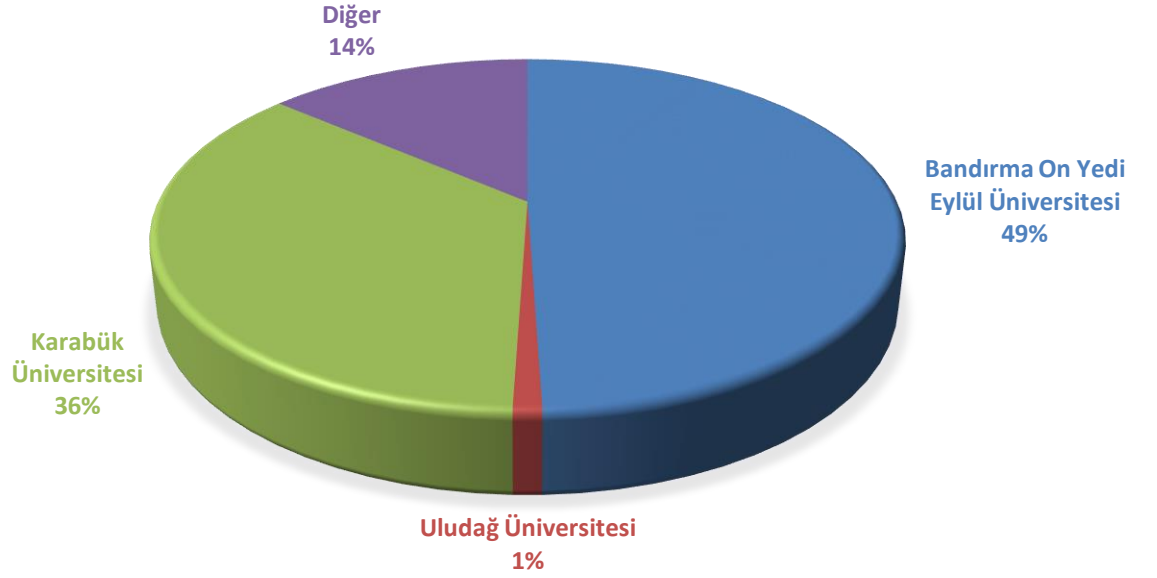
Şekil 9. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Aylık Gelirlerine İlişkin Dağılımlara Ait Bar Grafiği

Şekil 9’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan Türkiye’de okuyan Afrikalı üniversite öğrencilerinin aylık gelirlerine ilişkin dağılımlar bar grafiği yardımı ile gösterilmiştir. Bu grafik incelendiğinde Afrikalı üniversite öğrencilerin çoğunluğunun aylık gelirin 501-1000 TL arasında olduğu söylenebilir.

Tablo 8. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Üniversitelere İlişkin Dağılımlar

Boyutlar	Frekans	Yüzde %
Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi	141	49,5
Uludağ Üniversitesi	3	1,1
Karabük Üniversitesi	102	35,8
Diğer	39	13,7
	285	100

Tablo 8’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan Türkiye’de okuyan Afrikalı üniversite öğrencilerinin okudukları üniversitelere ilişkin dağılımlar gösterilmiştir. Bu dağılımlara göre öğrencilerin %49,5’inin Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesinde, %1,1’inin Uludağ üniversitesinde, %35,8’inin Karabük Üniversitesinde ve %13,7’sinin de diğer üniversitelerde okuduğu anlaşılmaktadır. Bu bilgilere göre araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesinde okudukları anlaşılmaktadır.

Şekil 10. Araştırmaya Katılan Türkiye’de Okuyan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Üniversitelere İlişkin Dağılımlara Ait Pasta Grafiği

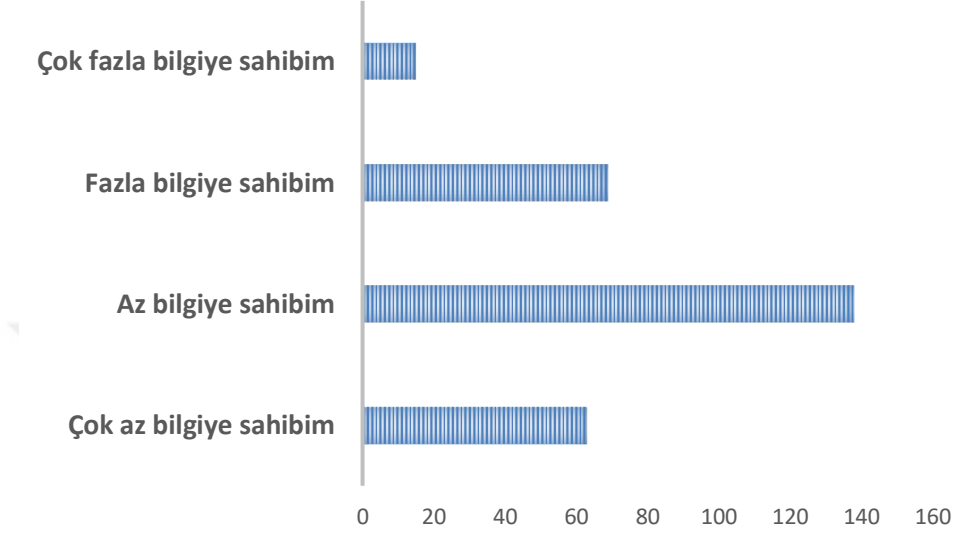
Şekil 10’da araştırmaya katılan Türkiye’de okuyan Afrikalı üniversite öğrencilerinin okudukları üniversitelere ilişkin dağılımlara ait pasta grafiği gösterilmiştir. Bu grafiğe göre öğrencilerin çoğunluğunun Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesinde okudukları anlaşılmaktadır.

Tablo 9. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Türkiye’nin Dış Politikası veya diğer ülkelerle olan ilişkileri (siyasal, ekonomik, askeri...) hakkında ne kadar bilgiye sahipsiniz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar

Boyutlar	Frekans	Yüzde %
Çok az bilgiye sahibim	63	22,1
Az bilgiye sahibim	138	48,4
Fazla bilgiye sahibim	69	24,2
Çok fazla bilgiye sahibim	15	5,3
	285	100

Tablo 9’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan Afrikalı üniversite öğrencilerinin “Türkiye’nin dış politikası veya diğer ülkelerle olan ilişkileri (siyasal, ekonomik, askeri...) hakkında ne kadar bilgiye sahipsiniz?” sorusuna verdikleri yanıtlara ilişkin dağılımlar gösterilmiştir. Bu bilgilere göre Afrikalı üniversite öğrencilerin Türkiye’nin dış politikası ve diğer ülkelerle olan ilişkileri hakkında %22,1’inin çok az bilgiye sahip olduğu, %48,4’ünün az

bilgiye sahip olduğu, %24,2’sinin fazla bilgiye sahip olduğu ve %5,3’ünün çok fazla bilgiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Dağılımlar incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğunun Türkiye’nin dış politikası veya diğer ülkelerle olan ilişkileri (siyasal, ekonomik, askeri...) hakkında az bilgiye sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Şekil 11. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Türkiye’nin Dış Politikası veya diğer ülkelerle olan ilişkileri (siyasal, ekonomik, askeri...) hakkında ne kadar bilgiye sahipsiniz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlara Ait Bar Grafiği

Şekil 11’de Afrikalı üniversite öğrencilerinin Türkiye’nin dış politikası ve diğer ülkelerle olan ilişkileri bar grafiği yardımı ile incelenmiştir. Bu grafiğe göre çoğunluğunun Türkiye’nin dış politikası veya diğer ülkelerle olan ilişkileri (siyasal, ekonomik, askeri...) hakkında az bilgiye sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 10. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Türkiye’nin Dış Politikası ile ilgili Sorulara Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar

	Boyutlar	Frekans	Yüzde %
Türkiye’de herhangi bir kamu kuruluşunda (Üniversite, Bakanlık vb.) “Türkiye’nin Dış Politikası / Tutumları” hakkında eğitim / brifing aldınız mı?	Evet	129	45,3
	Hayır	156	54,7
Okuduğunuz Üniversitenin “Türkiye’nin Dış Politikası / Tutumları” hakkında eğitim / brifing vermesi veya bu konuda bilgilendirme yapması açısından yetersiz olduğunu düşünüyor musunuz?	Evet	141	49,5
	Hayır	144	50,5
Türk Dış Politikası hakkında bilgilendirme veya eğitim yapılması konusunda üniversitenizin yeterli çabayı gösterdiğini düşünüyor musunuz?	Evet	177	62,1
	Hayır	108	37,9
Türkiye’nin Dış Politikasını ve dış politika davranışlarını başarılı buluyor musunuz?	Evet	198	69,5
	Hayır	78	27,4
Türkiye ile çeşitli Afrika ülkeleri arasında oluşturulan ve sizin burada olmanızı sağlayan öğrenci eğitim programını faydalı/yeterli buluyor musunuz?	Evet	222	77,9
	Hayır	54	18,9
Türkiye’nin son yıllarda Afrika ülkeleri başta olmak üzere başka ülkelere ağırlık veren bir dış politika izlemesinin Türkiye – Avrupa Birliği ilişkilerinde sorunlar meydana getirdiğini düşünüyor musunuz?	Evet	102	35,8
	Hayır	39	13,7
	Bilgim yok	138	48,4

Tablo 10’da Afrikalı üniversite öğrencilerinin Türk Dış politikası hakkındaki bilgi düzeylerinin ölçülmesi amacı ile hazırlanan bazı sorulara verdikleri yanıtlara ilişkin dağılımlar gösterilmiştir. Bu dağılımlar incelendiğinde “Türkiye’de herhangi bir kamu kuruluşunda (Üniversite, Bakanlık vb.) “Türkiye’nin Dış Politikası / Tutumları” hakkında eğitim / brifing aldınız mı?” sorusuna öğrencilerin %45,3’ünün evet, %54,7’sinin hayır cevabını verdikleri anlaşılmaktadır. Bu bilgilere göre öğrencilerin çoğunluğunun herhangi bir kamu kuruluşunda Türkiye’nin dış politikası/tutumları hakkında eğitim veya brifing almadıkları görülmektedir.

Benzer şekilde öğrencilere “Okuduğunuz Üniversitenin “Türkiye’nin Dış Politikası / Tutumları” hakkında eğitim / brifing vermesi veya bu konuda bilgilendirme yapması açısından yetersiz olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu yönlendirilmiş ve öğrencilerin %49,5’i okudukları üniversitelerin Türk Dış Politikası konuları hakkında bilgilendirme veya eğitim

verme konusunda yetersiz olduğunu düşünmekte buna karşın öğrencilerin %50,5'i de okudukları üniversitelerin Türk Dış Politikası konuları hakkında bilgilendirme veya eğitim verme konusunda yeterli oldukları düşünülmektedir. Ancak görüldüğü üzere göz ardı edilmeyecek şekilde öğrencilerin eğitim/briefing konusunda üniversitelerinin yetersiz olduğunu düşündükleri söylenebilir.

Öğrencilere sorulan “*Türk Dış Politikası hakkında bilgilendirme veya eğitim yapılması konusunda üniversitenizin yeterli çabayı gösterdiğini düşünüyor musunuz?*” sorusuna ise öğrencilerin çoğunluğunun eğitim verme konusunda okudukları üniversitelerin yeterli çabayı gösterdiklerini söyledikleri anlaşılmaktadır.

Afrikanlı üniversite öğrencilerine yöneltilen “*Türkiye’nin Dış Politikasını ve dış politika davranışlarını başarılı buluyor musunuz?*” sorusuna ise öğrencilerin %69,5'i Türkiye’nin dış politika davranışlarını başarılı bulduklarını ancak %30,5’inin ise Türkiye’nin dış politika davranışlarını başarılı bulmadıklarını söyledikleri anlaşılmaktadır.

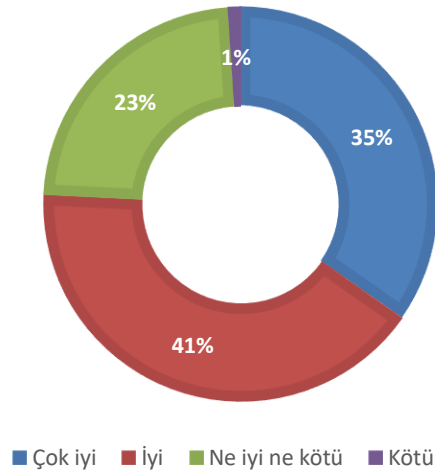
Benzer şekilde Afrikanlı öğrencilere yöneltilen “*Türkiye ile çeşitli Afrika ülkeleri arasında oluşturulan ve sizin burada olmanızı sağlayan öğrenci eğitim programını faydalı/yeterli buluyor musunuz?*” sorusuna öğrencilerin %77,9’unun Türkiye ile Afrika ülkeleri arasında oluşturulan öğrenci değişim ve eğitim programını başarılı ve faydalı/yeterli bulduklarını söyledikleri anlaşılmaktadır.

Afrikanlı öğrencilere yöneltilen “*Türkiye’nin son yıllarda Afrika ülkeleri başta olmak üzere başka ülkelere ağırlık veren bir dış politika izlemesinin Türkiye – Avrupa Birliği ilişkilerinde sorunlar meydana getirdiğini düşünüyor musunuz?*” sorusuna öğrencilerin çoğunluğunun Türkiye’nin Afrika merkezli bir dış politika izlemesinin Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde sorunlar meydana getirip getirmediği konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını söyledikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 11. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Türkiye ile ülkeniz arasındaki ilişkileri nasıl buluyorsunuz” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar

Boyutlar	Frekans	Yüzde %
Çok iyi	99	34,7
İyi	117	41,1
Ne iyi ne kötü	66	23,2
Kötü	3	1,1
	285	100

Tablo 11’de araştırmaya katılan Afrikalı üniversite öğrencilerinin ülkeleri ile Türkiye arasındaki ilişkiyi nasıl buluyorsunuz sorusuna verdikleri yanıtlara ait dağılımlar gösterilmiştir. Bu dağılımlara göre öğrencilerin %34,7’sinin ilişkileri çok iyi, %41,1’inin iyi, %23,2’sinin ne iyi ne kötü ve %1,1’inin ilişkilerin kötü olduğunu düşünmektedir. Bu bilgilere göre Afrikalı üniversite öğrencilerin çoğunluğunun Türkiye ile ülkeleri arasındaki ilişkilerin iyi olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır.

Şekil 12. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Türkiye ile ülkeniz arasındaki ilişkileri nasıl buluyorsunuz” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlara Ait Pasta Grafiği

Şekil 12’da araştırmaya katılan Afrikalı üniversite öğrencilerinin “*Türkiye ile ülkeniz arasındaki ilişkileri nasıl buluyorsunuz*” sorusuna verdikleri yanıtlara ilişkin dağılımlar pasta grafiği yardımı ile incelenmiştir. Bu grafiğe göre öğrencilerin çoğunluğunun Türkiye ile ülkeleri arasındaki ilişkilerin iyi olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır.

Tablo 12. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Türkiye’nin Dış Politikası ile İlgili “Kıbrıs, Ermeni Meselesi ve Karabağ” Konulu Sorulara Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar

	Boyutlar	Frekans	Yüzde %
Kıbrıs sorununu daha önce hiç duydunuz mu?	Evet	174	61,1
	Hayır	108	37,9
Ermeni meselesi hakkında bilgiye sahip misiniz?	Evet	144	50,5
	Hayır	135	47,4
Türkiye’nin Karabağ savaşındaki Azerbaycan destekli politikalarını doğru buluyor musunuz?	Evet	216	75,8
	Hayır	69	24,2

Tablo 12’de araştırmaya katılan Afrikalı üniversite öğrencilerinin “Kıbrıs, Ermeni Meselesi ve Karabağ” içerikli Türk dış politikası sorularına ilişkin verdikleri yanıtlara ait dağılımlar gösterilmiştir. Bu dağılımlar incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğunun Kıbrıs sorununu daha önceden duyduğu veya bilgi sahibi olduğu, aynı şekilde Afrikalı öğrencilerin çoğunluğunun Ermeni meselesi hakkında da bilgi sahibi olduğu anlaşılmaktadır.

Öğrenciler “*Türkiye’nin Karabağ savaşındaki Azerbaycan destekli politikalarını doğru buluyor musunuz?*” sorusuna ise Türkiye’nin Karabağ savaşındaki Azerbaycan destekli politikalarını doğru bulduklarını söyledikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 13. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Sizce Türkiye’de dış politikanın yapım sürecine en çok hangi kişiler/kurumlar etkide bulunuyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar

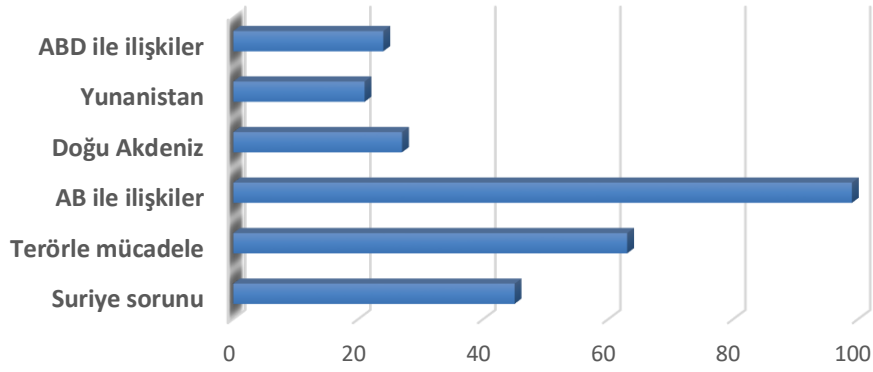
Boyutlar	Frekans	Yüzde %
Dışişleri Bakanlığı	54	18,9
İçişleri Bakanlığı	24	8,4
Hükümet	93	32,6
Cumhurbaşkanı	108	37,9
	285	100

Tablo 13’de araştırmaya katılan Afrikalı üniversite öğrencilerinin “*Sizce Türkiye’de dış politikanın yapım sürecine en çok hangi kişiler/kurumlar etkide bulunuyor?*” sorusuna verdikleri yanıtlara ilişkin dağılımlar gösterilmiştir. Bu dağılımlar incelendiğinde öğrencilerin %18,9’u Türkiye’nin dış politika yapım sürecine en çok Dışişleri Bakanlığının etkide bulunduğunu, öğrencilerin %8,4’ü İçişleri Bakanlığının etkide bulunduğunu, %32,6’sı hükümetin etkide bulunduğu ve öğrencilerin %37,9’u ise Türkiye’nin dış politika yapım sürecine en fazla Cumhurbaşkanının etkide bulunduğunu belirtmektedirler. Bu bilgilere göre Afrikalı üniversite öğrencilerin çoğunluğu Türkiye’nin dış politika yapım sürecine en fazla etkiyi Cumhurbaşkanının yaptığını düşündükleri anlaşılmaktadır.

Tablo 14. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Sizce son dönemde Türk Dış Politikasının öncelikli gündem maddesi nedir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar

Boyutlar	Frekans	Yüzde %
Suriye sorunu	45	15,8
Terörle mücadele	63	22,1
AB ile ilişkiler	99	34,7
Doğu Akdeniz	27	9,5
Yunanistan	21	7,4
ABD ile ilişkiler	24	8,4
	285	100

Tablo 14’de araştırmaya katılan öğrencilerin “*Sizce son dönemde Türk Dış Politikasının öncelikli gündem maddesi nedir?*” sorusuna verdikleri yanıtlara ilişkin dağılımlar gösterilmiştir. Bu dağılımlara göre öğrencilerin çoğunluğu son dönemlerde Türkiye’nin öncelikli gündem maddesinin AB ile ilişkiler olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır.

Şekil 13. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Sizce son dönemde Türk Dış Politikasının öncelikli gündem maddesi nedir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlara Ait Bar Grafiği

Şekil 13’de görüldüğü üzere öğrencilere sorulan son dönemde Türkiye’nin öncelikli gündem maddesine ilişkin soruya verilen yanıtlar bar grafiği yardımı ile incelenmiştir. Bu grafiğe göre öğrencilerin çoğunluğu son dönemlerde Türkiye’nin öncelikli gündem maddesinin AB ile ilişkiler sonraki olarak da Terörle mücadele olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır.

Tablo 15. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Sizce Türkiye ve Yunanistan arasındaki en önemli sorun nedir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar

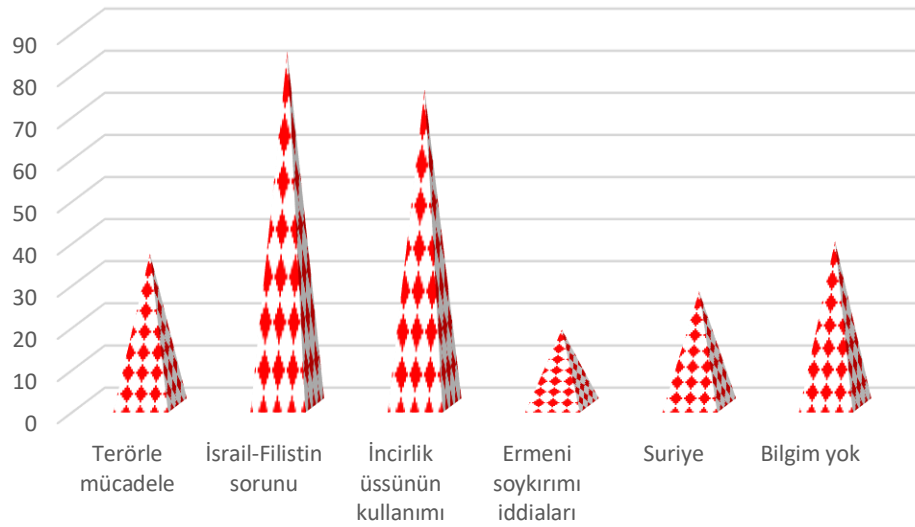
Boyutlar	Frekans	Yüzde %
Kıbrıs sorunu	96	33,7
Sınır problemleri	51	17,9
Ege adalarının silahlandırılması	105	36,8
Adalar krizi	24	8,4
	285	100

Tablo 15’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan Afrikalı üniversite öğrencilerinin “Sizce Türkiye ve Yunanistan arasındaki en önemli sorun nedir?” sorusuna verdikleri yanıtlar gösterilmiştir. Bu istatistiksel dağılımlar incelendiğinde öğrencilerin %33,7’si Türkiye ile Yunanistan arasındaki en önemli sorunun Kıbrıs sorunu olduğunu, %17,9’u en önemli sorunun Sınır problemleri olduğunu, %36,8’i Ege adalarının silahlandırılması ve %8,4’ü en önemli sorunun adalar krizi olduğunu düşünmektedirler. Bu istatistiklere göre öğrencilerin çoğunlukla Türkiye ile Yunanistan arasındaki en önemli sorunun Ege adalarının silahlandırılması ve Kıbrıs sorunu olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır.

Tablo 16. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Sizce Türkiye ve ABD arasındaki en önemli sorun nedir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar

Boyutlar	Frekans	Yüzde %
Terörle mücadele	36	12,6
İsrail-Filistin sorunu	84	29,5
İncirlik üssünün kullanımı	75	26,3
Ermeni soykırımı iddiaları	18	6,3
Suriye	27	9,5
Bilgim yok	39	13,7
	276	100

Tablo 16’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan Afrikalı üniversite öğrencilerinin “Sizce Türkiye ve ABD arasındaki en önemli sorun nedir?” sorusuna verdikleri yanıtlar gösterilmiştir. Bu istatistiksel dağılımlar incelendiğinde öğrencilerin %12,6’sı Türkiye ile ABD arasındaki en önemli sorunun Terörle mücadele olduğunu, %29,5’i en önemli sorunun İsrail-Filistin sorunu olduğunu, %26,3’ü en önemli sorunun İncirlik üssünün kullanımı, %6,3’ü Ermeni soykırımı iddiaları, %9,5’i en önemli sorunun Suriye olduğunu düşündükleri ve %13,7’si de bu konuda bilgilerinin olmadığını belirttikleri anlaşılmaktadır. Bu istatistiklere göre öğrencilerin çoğunlukla Türkiye ile ABD arasındaki en önemli sorunun İsrail-Filistin sorunu ve İncirlik üssünün kullanımı olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır.

Şekil 14. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin ‘‘Sizce Türkiye ve ABD arasındaki en önemli sorun nedir?’’ Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlara Ait Piramit Grafiği

Şekil 14’de öğrencilerin Türkiye ile ABD arasındaki en önemli sorun nedir? Sorusuna verdikleri yanıtlara ilişkin dağılımlar piramit grafiği yardımı ile görselleştirilmiştir. Bu grafiğe göre öğrencilerin çoğunlukla Türkiye ile ABD arasındaki en önemli sorunun İsrail-Filistin sorunu ve İncirlik üssünün kullanımı olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır.

Tablo 17. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin ‘‘Türkiye’nin ABD ile S-400 ile ilgili alımlar kapsamında yaşadığı sorunlardan bilgi sahibi misiniz?’’ Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar

Boyutlar	Frekans	Yüzde %
Çok az bilgiye sahibim	120	43,5
Az bilgiye sahibim	99	35,9
Fazla bilgiye sahibim	42	15,2
Çok fazla bilgiye sahibim	15	5,4
	276	100

Tablo 17’de Afrikalı üniversite öğrencilerinin ‘‘Türkiye’nin ABD ile S-400 ile ilgili alımlar kapsamında yaşadığı sorunlardan bilgi sahibi misiniz?’’ sorusuna verdikleri yanıtlara ilişkin dağılımlar gösterilmiştir. Bu dağılımlara göre öğrencilerin çoğunluğunun Türkiye’nin ABD ile S-400 konusunda yaşadığı problemler konusunda çok az bilgi sahibi olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 18. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Rusya ile Türkiye arasındaki ilişkileri nasıl tanımlarsınız?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar

Boyutlar	Frekans	Yüzde %
Stratejik Ortaklık	129	46,2
Enerji alanlarındaki iş birliği	48	17,2
Ticari-Ekonomik iş birliği	102	36,6
	279	100

Tablo 18’de Afrikalı üniversite öğrencilerinin “*Rusya ile Türkiye arasındaki ilişkileri nasıl tanımlarsınız?*” sorusuna verdikleri yanıtlara ilişkin dağılımlar gösterilmiştir. Bu dağılımlara göre öğrencilerin çoğunluğunun Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkiyi stratejik ortaklık olarak tanımladıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 19. Araştırmaya Katılan Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin “Size göre Türkiye öncelikli olarak aşağıdakilerden hangisi / hangileridir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlara İlişkin Dağılımlar

Boyutlar	Frekans	Yüzde %
İslam ülkesidir	189	67,0
Avrupa ülkesidir	33	11,7
Ortadoğu ülkesidir	18	6,4
Akdeniz ülkesidir	6	2,1
Karadeniz ülkesidir	6	2,1
Diğer	30	10,6
	282	100

Tablo 19’da Afrikalı üniversite öğrencilerinin “*Size göre Türkiye öncelikli olarak aşağıdakilerden hangisi / hangileridir?*” sorusuna verdikleri yanıtlara ilişkin dağılımlar gösterilmiştir. Bu dağılımlara göre Afrikalı üniversite öğrencilerinin çoğunluğunun Türkiye’yi öncelikli olarak İslam ülkesi olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Tablo 20. Türkiye'nin Dış Politikası ve Dış Politika Tutumları Hakkında Hazırlanan Maddelere Vereceğiniz Yanıtlara Ait Dağılımlar

	Evet		Hayır		Bilgim Yok	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Türkiye'de dış politikayı yürüten kurumlar hakkında bilgiye sahip misiniz?	144	50,5	54	18,9	87	30,5
Son dönemde Türk dış politikasının öncelikli gündem maddesi hakkında bilgiye sahip misiniz?	120	42,1	78	27,4	87	30,5
Türkiye ile Yunanistan arasındaki dış politika davranışları ve sorunlar hakkında yeterince bilgiye sahip misiniz?	105	36,8	102	35,8	78	27,4
Türkiye ile ABD arasındaki dış politikayı ilgilendiren sorunlar hakkında yeterince bilgiye sahip misiniz?	123	43,2	93	32,6	69	24,2
Türkiye'nin Doğu Akdeniz ile ilgili dış politika davranışları ve bu konudaki sorunlar hakkında bilgiye sahip misiniz?	117	41,1	87	30,5	81	28,4
Türkiye'nin en önemli zenginliklerinden olan coğrafyasını dış politikada güç olarak kullandığını düşünüyor musunuz?	153	53,7	48	16,8	84	29,5
Türkiye'nin Suriye'deki son gelişmeler karşısında izlediği politikaları başarılı buluyor musunuz?	144	50,5	75	26,3	66	23,2
Türkiye'nin dış politika sorunu olan Ermeni meselesi hakkında bilgiye sahip misiniz?	129	45,3	72	25,3	84	29,5
Türkiye'nin Afrika ülkelerine yönelik politikalarını olumlu buluyor musunuz?	198	69,5	42	14,7	45	15,8
Türkiye'nin son 10 yılda daha önceki dönemlere göre Afrika'ya daha fazla önem verdiğini düşünüyor musunuz?	210	73,7	45	15,8	30	10,5
Türkiye'nin diğer büyük devletlere göre Afrika ülkelerine daha insancıl, yardımsever ve dostane duygularla yaklaştığını düşünüyor musunuz?	195	68,4	39	13,7	51	17,9
Türkiye ile Afrika ülkeleri arasındaki ekonomik, kültürel, siyasi, sosyal ilişkileri yeterli buluyor musunuz?	132	46,3	120	42,1	33	11,6
Türkiye'nin Afrika ülkelerinde gerçekleştirdiği projelerin (su kuyusu açmak, okul açmak, ibadethane yapmak, restorasyon yapmak, sağlık tesisleri açmak vb.) faydalı olduğunu düşünüyor musunuz?	213	74,7	27	9,5	45	15,8
Türkiye'nin Afrika ülkelerindeki projelerini yürüten KIZILAY, AFAD, TİKA, DEİK, Yunus Emre Enstitüsü, Türk Hava Yolları gibi kurumlarını biliyor musunuz?	207	72,6	21	7,4	57	20,0
Türkiye'nin 2005 yılını "Afrika Yılı" olarak ilân ettiğini biliyor muydunuz?	63	22,1	150	52,6	72	25,3
2005 yılında Afrika Birliği'nin Türkiye'ye "gözlemci üye" statüsü verdiğini biliyor muydunuz?	84	29,5	129	45,3	72	25,3
Türkiye'nin bölgedeki faaliyetlerini hayata geçirirken Afrika Birliği ile iş birliği yapmasının etkinliğini ve pratikliğini artıracaklarını düşünüyor musunuz?	192	67,4	30	10,5	63	22,1
Türkiye'nin Afrika ülkelerinin terörle mücadelesine verdiği desteği biliyor musunuz? Yeterli buluyor musunuz?	120	42,1	72	25,3	93	32,6
Afrika kıtasında terör örgütlerini bitirebilmek için Türkiye'nin desteğinin gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?	138	48,4	72	25,3	75	26,3
Türkiye'nin Afrika dışındaki coğrafyalara (Orta Doğu, Orta Asya, Güney Amerika, Uzak Doğu vb.) yönelik politikalarını da takip ediyor musunuz? Ediyorsanız arada bir farklılık görüyor musunuz?	129	45,3	48	16,8	108	37,9
Türkiye'nin Afrika ülkelerine yaklaşımında dinî ortaklığın etkili bir sebep olduğunu düşünüyor musunuz?	174	61,1	54	18,9	57	20,

Tablo 20’de araştırmaya katılan Afrikalı üniversite öğrencilerinin Türk dış politikası hakkında bilgi düzeylerinin ölçülmesi amacı ile düzenlenen likert ölçek sorularına vermiş oldukları yanıtlar gösterilmiştir. Bu dağılımlara göre öğrencilerin “Türkiye’nin Dış Politikası ve Dış Politika Tutumları” hakkında en fazla bilgiye sahip olduğu veya en fazla olumlu düşünceye sahip olduğu maddeler “*Türkiye’nin Afrika ülkelerinde gerçekleştirdiği projelerin (su kuyusu açmak, okul açmak, ibadethane yapmak, restorasyon yapmak, sağlık tesisleri açmak vb.) faydalı olduğunu düşünüyor musunuz?*”, “*Türkiye’nin son 10 yılda daha önceki dönemlere göre Afrika’ya daha fazla önem verdiğini düşünüyor musunuz?*” ve “*Türkiye’nin Afrika ülkelerindeki projelerini yürüten KIZILAY, AFAD, TİKA, DEİK, Yunus Emre Enstitüsü, Türk Hava Yolları gibi kurumlarını biliyor musunuz?*” maddeleri olarak anlaşılmaktadır.

2.2 Değişkenler Arası İlişkilerin İncelenmesi

Araştırmaya katılan Afrikalı üniversite öğrencilerinin kişisel özellikleri ile “Türkiye’nin Dış Politikası ve Dış Politika Tutumları” hakkında bilgi düzeylerini öğrenmek amacı üzerine hazırlanan sorular hakkındaki görüşleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacı ile parametrik ve parametrik olmayan bazı istatistiksel testler uygulanacaktır.

2.2.1 Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetleri ile Türk Dış Politikası Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişki

Tablo 21. Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetleri ile “Türkiye’ye ve Türk Dış Politikasına İlişkin İmaj Algıları” Arasındaki İlişkiye Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	Gruplar	N	Ortalma Sıra Sayıları	Mann Whitney UTesti		
				Mann Whitney U	Z	p
Cinsiyet	Kız	66	169,52	5476,00	-2,98	,003*
	Erkek	219	135,01			
*Normallik Testi: $p=0,000<\alpha=0,05$						

Hipotezler;

H₀: Afrikalı üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri ile “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Afrikalı üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri ile “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 21’de araştırmaya katılan Afrikalı üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri ile “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeyleri ile ilgili görüşleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacı ile normallik testi sonucuna göre ($p=0,000<\alpha=0,05$) olduğundan dolayı verilerin normal dağılımdan gelmediği anlaşılmıştır, bu nedenle parametrik olmayan Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Bu test sonucuna göre Afrikalı üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri ile Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları ile ilgili görüşleri arasındaki ilişkiler için anlamlılık değeri ($p<\alpha=0,05$) olduğu elde edilmiştir. Bu nedenle H₀ hipotezi reddedilmiştir.

Diğer bir ifade ile öğrencilerin cinsiyetleri ile “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeyleri ile ilgili görüşleri arasında istatistiksel olarak farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Bu farklılıklar incelendiğinde ise erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

2.2.2 Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Sınıflar ile Türk Dış Politikası Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişki

Tablo 22. Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Sınıflar ile “Türkiye’ye ve Türk Dış Politikasına İlişkin İmaj Algıları” Arasındaki İlişkiye Ait Anova Testi Sonuçları

Boyut	Gruplar	KT	sd	KO	F	p
<i>Okudukları Sınıflar</i>	Gruplar Arası	1857,865	3	619,288	5,297	,001*
	Gruplar İçi	31798,091	272	116,905		
	Toplam	33655,957	275			

***Normallik Testi: $p=0,125>\alpha=0,05$**

Hipotezler;

H₀: Afrikalı üniversite öğrencilerinin okudukları sınıflar ile “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Afrikalı üniversite öğrencilerinin okudukları sınıflar ile “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 22’de araştırmaya katılan Afrikalı üniversite öğrencilerinin okudukları sınıflar ile “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeyleri ile ilgili görüşleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacı ile normallik testi sonucuna göre ($p=0,125>\alpha=0,05$) olduğundan dolayı verilerin normal dağılımdan geldiği anlaşılmıştır, bu nedenle parametrik Anova testi uygulanmıştır. Bu test sonucuna göre Afrikalı üniversite öğrencilerinin okudukları sınıflar ile “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeyleri ile ilgili görüşleri arasındaki ilişkiler için anlamlılık değeri ($p=0,001<\alpha=0,05$) olduğu elde edilmiştir. Bu nedenle H₀ hipotezi reddedilmiştir.

Diğer bir ifade ile öğrencilerin okudukları sınıfların farklı olması ile “Türkiye’nin Dış Politikası ve Dış Politika Tutumları” hakkında bilgi düzeyleri ile ilgili görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır. Buradan anlaşılabileceği üzere

öğrencilerin sınıflarının farklı olması “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkındaki bilgi düzeylerinin farklı olmasına sebep olmaktadır. Bu farklılık bir sonraki tabloda incelenecektir.

Tablo 23. Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Sınıflar ile “Türkiye’ye ve Türk Dış Politikasına İlişkin İmaj Algıları” Arasındaki Farklılıkların İncelenmesine Ait LSD Testi Sonuçları

(I) Sınıf	(J) Sınıf	Ortalama farkı		Sig.	95% Güven Aralığı	
		(I-J)	Std. Hata		Alt Limit	Üst Limit
1.Sınıf	2.Sınıf	2,87591	1,58307	,070	-,2407	5,9925
	3.Sınıf	3,99053	2,08672	,057	-,1176	8,0987
	4.Sınıf	8,05417*	2,16995	,000	3,7821	12,3262
2.Sınıf	1.Sınıf	-2,87591	1,58307	,070	-5,9925	,2407
	3.Sınıf	1,11462	2,28841	,627	-3,3906	5,6199
	4.Sınıf	5,17826*	2,36455	,029	,5231	9,8334
3.Sınıf	1.Sınıf	-3,99053	2,08672	,057	-8,0987	,1176
	2.Sınıf	-1,11462	2,28841	,627	-5,6199	3,3906
	4.Sınıf	4,06364	2,72753	,137	-1,3061	9,4334
4.Sınıf	1.Sınıf	-8,05417*	2,16995	,000	-12,3262	-3,7821
	2.Sınıf	-5,17826*	2,36455	,029	-9,8334	-,5231
	3.Sınıf	-4,06364	2,72753	,137	-9,4334	1,3061

Tablo 23’de öğrencilerin okudukları sınıflar ile “Türkiye’ye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” arasında istatistiksel olarak farklılıklar olduğu tablo 21’de Anova testi sonucuna göre gösterilmiştir. Bu farklılıkların hangi sınıflarda okuyan öğrencilerden kaynaklandığı Tablo 22’de LSD testi ile incelendiğinde; 1.Sınıf ve 2.Sınıfta okuyan öğrenciler ile 4.Sınıf’ta okuyan öğrenciler arasında farklılıklar olduğu, 1. ve 2.Sınıfta okuyan öğrencilerin 4.Sınıfta okuyan öğrencilere göre “Türkiye’ye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeylerinin daha düşük olduğu anlaşılmaktadır.

2.2.3 Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Üniversiteler ile “Türkiye’ye ve Türk Dış Politikasına İlişkin İmaj Algıları” Arasındaki İlişki

Tablo 24. Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Üniversiteler ile “Türkiye’ye ve Türk Dış Politikasına İlişkin İmaj Algıları” Arasındaki İlişkiye Ait Anova Testi Sonuçları

Boyut	Gruplar	KT	sd	KO	F	p
Öğrencilerin Okudukları Üniversite	Gruplar Arası	2689,971	3	896,657	8,052	,000*
	Gruplar İçi	31291,629	281	111,358		
	Toplam	33981,600	284			
*Normallik Testi: $p=0,245>\alpha=0,05$						

Hipotezler;

H_0 : Afrikalı üniversite öğrencilerinin okudukları üniversiteler ile “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H_1 : Afrikalı üniversite öğrencilerinin okudukları üniversiteler ile “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 24’de araştırmaya katılan Afrikalı üniversite öğrencilerinin okudukları üniversiteler ile “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeyleri ile ilgili görüşleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacı ile normallik testi sonucuna göre ($p=0,245>\alpha=0,05$) olduğundan dolayı verilerin normal dağılımdan geldiği anlaşılmıştır, bu nedenle parametrik Anova testi uygulanmıştır. Bu test sonucuna göre Afrikalı üniversite öğrencilerinin okudukları üniversiteler ile “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeyleri ile ilgili görüşleri arasındaki ilişkiler için anlamlılık değeri ($p=0,000<\alpha=0,05$) olduğu elde edilmiştir. Bu nedenle H_0 hipotezi reddedilmiştir.

Diğer bir ifade ile öğrencilerin okudukları üniversiteler ile “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeyleri ile ilgili görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır. Buradan anlaşılabileceği üzere öğrencilerin

üniversitelerinin farklı olması “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkındaki bilgi düzeylerinin farklı olmasına sebep olmaktadır. Bu farklılık bir sonraki tabloda incelenecektir.

Tablo 25. Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Üniversiteler ile “Türkiye’ye ve Türk Dış Politikasına İlişkin İmaj Algıları” Arasındaki Farklılıkların İncelenmesine Ait LSD Testi Sonuçları

(I) Sınıf	(J) Sınıf	Ortalama farkı (I-J)	Std. Hata	Sig.	95% Güven Aralığı	
					Alt Limit	Üst Limit
<i>Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi</i>	<i>Uludağ Üniversitesi</i>	12,00000	6,15704	,052	-,1198	24,1198
	<i>Karabük Üniversitesi</i>	6,41176*	1,37169	,000	3,7117	9,1118
	<i>Diğer</i>	2,76923	1,90922	,148	-,9890	6,5274
<i>Uludağ Üniversitesi</i>	<i>Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi</i>	-12,00000	6,15704	,052	-24,1198	,1198
	<i>Karabük Üniversitesi</i>	-5,58824	6,18151	,367	-17,7562	6,5797
	<i>Diğer</i>	-9,23077	6,32256	,145	-21,6764	3,2148
<i>Karabük Üniversitesi</i>	<i>Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi</i>	-6,41176*	1,37169	,000	-9,1118	-3,7117
	<i>Uludağ Üniversitesi</i>	5,58824	6,18151	,367	-6,5797	17,7562
	<i>Diğer</i>	-3,64253	1,98673	,068	-7,5533	,2682
<i>Diğer</i>	<i>Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi</i>	-2,76923	1,90922	,148	-6,5274	,9890
	<i>Uludağ Üniversitesi</i>	9,23077	6,32256	,145	-3,2148	21,6764
	<i>Karabük Üniversitesi</i>	3,64253	1,98673	,068	-,2682	7,5533

Öğrencilerin okudukları üniversiteler ile “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeyleri arasında istatistiksel olarak farklılıklar olduğu tablo 23’de yapılan analiz sonucunda görülmüştür. Bu farklılıkların hangi üniversitelerde okuyan öğrenciler arasında olduğu tablo 24’de LSD testi ile incelendiğinde; Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesinde okuyan öğrenciler ile Karabük Üniversitesinde okuyan öğrenciler arasında

“Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeyleri bakımından farklılıklar olduğu, Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesinde okuyan öğrencilerin Karabük Üniversitesinde okuyan öğrencilere göre “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeylerinin daha düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesinde okuyan öğrencilerin Karabük Üniversitesinde okuyan öğrencilere göre “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeylerinin daha düşük olmasının sebebinin detayları Karabük Üniversitesinin Web sayfası da göz önüne alınarak incelendiğinde Karabük Üniversitesinin yabancı uyruklu öğrencilere yönelik olarak Türkiye ve “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgilendirmek amaçlı daha fazla eğitim/sempozyum düzenlemiş olmaları ve aynı zamanda Karabük Üniversite’sinde okuyan yabancı uyruklu öğrenci sayısının Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesine göre daha fazla olması nedeni ile Karabük Üniversitesinde öğrencilere yönelik etkinliklerin daha fazla yapılmasından kaynaklı olabileceği değerlendirilmektedir.

2.2.4 Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Herhangi Bir Kamu Kurumundan Dış Politika Eğitimi/Brifingi Alma Durumları ile “Türkiye’ye ve Türk Dış Politikasına İlişkin İmaj Algıları” Arasındaki İlişki

Tablo 26. Afrikalı Üniversite Öğrencilerinin Herhangi Bir Kamu Kurumundan Dış Politika Eğitimi/Brifingi Alma Durumları ile “Türkiye’ye ve Türk Dış Politikasına İlişkin İmaj Algıları” Arasındaki İlişkiye Ait t Testi Sonuçları

Boyut	Gruplar	N	$\bar{x}$	t Testi		
				t	Sd	p
<i>Dış Politika Eğitimi/Brifingi Alma Durumları</i>	Evet	129	33,5581	-3,974	283	,000*
	Hayır	156	38,3846			
<i>*Normallik Testi: p=0,329>α=0,05</i>						

Hipotezler;

H₀: Afrikalı üniversite öğrencilerinin herhangi bir kamu kurumundan dış politika eğitimi/briefingi alma durumları ile “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Afrikalı üniversite öğrencilerinin herhangi bir kamu kurumundan dış politika eğitimi/briefingi alma durumları ile “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 26’de araştırmaya katılan Afrikalı üniversite öğrencilerinin herhangi bir kamu kurumundan dış politika eğitimi/briefingi alma durumları ile “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeyleri ile ilgili görüşleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacı ile normallik testi sonucuna göre ($p=0,329 > \alpha=0,05$) olduğundan dolayı verilerin normal dağılımdan geldiği anlaşılmıştır, bu nedenle parametrik bağımsız iki örneklem t testi uygulanmıştır. Bu test sonucuna göre Afrikalı üniversite öğrencilerinin herhangi bir kamu kurumundan dış politika eğitimi/briefingi alma durumları ile “Türkiye’ye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeyleri ile ilgili görüşleri arasındaki ilişkiler için anlamlılık değeri ($p=0,000 < \alpha=0,05$) olduğu elde edilmiştir. Bu nedenle H₀ hipotezi reddedilmiştir.

Diğer bir ifade ile öğrencilerin herhangi bir kamu kurumundan Türkiye’nin dış politika konuları hakkında eğitimi/briefingi alma durumları ile “Türkiye ve Türk dış politikasına ilişkin imaj algıları” hakkında bilgi düzeyleri ile ilgili görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır.

Bu farklılıklar incelendiğinde herhangi bir kamu kurumundan (Üniversite, Bakanlık vb.) dış politika eğitimi/briefingi alan üniversite öğrencilerinin ($\bar{x}=33,5581$), dış politika hakkında herhangi bir kamu kurumundan (Üniversite, Bakanlık vb.) eğitim almayan öğrencilere göre ($\bar{x}=38,3846$) “Türkiye’nin Dış Politikası ve Dış Politika Tutumları” hakkındaki bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

2.3 Güvenilirlik Çalışması

Araştırmada kullanılan ölçeğin araştırmayı ne derecede iyi temsil ettiğinin ve sonuçların ne derece güvenilir olacağının araştırılması amacı ile güvenilirlik çalışması uygulanacaktır. Bu amaçla yapılacak olan güvenilirlik analizi sonucunda 21 madde ile son hali verilen ölçeğin alt boyutlarına ve tamamına ilişkin güvenilirlik analizleri sonuçları elde edilecek ve ölçeğin güvenilirlik düzeyi elde edilecektir.

Tablo 27. Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Cronbach's Alpha	Standartlaştırılmış Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
,931	,933	21

Tablo 27’de görüldüğü üzere araştırmada Afrikalı üniversite öğrencilerinin Türk Dış Politikası bilgi düzeylerinin ölçülmesi amacı ile kullanılan ölçeğin Cronbach’s Alpha güvenilirlik katsayısı 0,931 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin güvenilirliğinin çok yüksek derece (%93) olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifade ile araştırmada kullanılan ölçeğin araştırmayı temsil etme gücünün oldukça yüksek derecede güvenilir olduğunu söylemek mümkündür.

2.4 Geçerlilik Çalışmaları (Faktör Analizi)

Çok değişkenli istatistiksel analizde n tane birey, p tane değişken incelenir. Bu değişkenlerin birbirleriyle ilişkili olması durumunda diğer bir ifade ile aralarında belli düzeyde korelasyon olması durumunda analizlerde büyük örnekler için ve değişkenlerin fazla olduğu örnekler için analiz ve yorumlama sorunu yaşanmaktadır. Değişkenler arasında korelasyon olması çoklu bağlantı sorununu da beraber getireceğinden değişkenlerin incelenmesi veya analizlerin yapılması yanlış sonuçlara sebep olabilecektir. Bu sebeple değişkenler arasındaki bu çoklu bağlantı sorununu çözmek ve büyük örneklerin boyutlarını azaltmak veya indirmek amacıyla faktör analizi uygulanmaktadır.

Tablo 28. Geçerlilik Analizi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Uyum Katsayısı		,865
Bartlett's Küresellik Testi	Ki Kare	3561,474
	sd	210
	Sig.	,000

Türk Dış politikası bilgi düzeyi likert ölçeğinde bulunan 21 maddeye ilişkin Varimax rotasyon yöntemi kullanılarak yapılan ilk temel bileşenler faktör analizi işlemi sonucunda örneklemin faktör analizi için yeterli ve faktör analizine gerek olup olmadığı tablo 27’de incelenmiştir. Bu analiz sonucuna göre KMO değeri 0,865 olarak elde edilmiş ve bu nedenle araştırma örnekleminin faktör analizi yapmak için yeterli ve uygun olduğu anlaşılmıştır. Diğer bir test sonucu ise küresellik testidir bu test sonucuna göre ise p-değeri 0,000 olarak elde edilmiştir ve bu değere göre de faktör analizinin yapılmasının gerekli olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 29. Açıklanan Toplam Varyans Yüzdesi

Faktör	Öz değerler			Elde Edilmiş Faktör Yükleri Toplamları			Döndürülmüş Faktör Yükleri Toplamları		
	Toplam	Varyans %	Birikimli %	Toplam	Varyans %	Birikimli %	Toplam	Varyans %	Birikimli %
1	9,006	42,886	42,886	9,006	42,886	42,886	4,548	21,659	21,659
2	1,954	9,303	52,189	1,954	9,303	52,189	4,275	20,356	42,015
3	1,285	6,117	58,307	1,285	6,117	58,307	2,579	12,280	54,295
4	1,045	4,979	63,285	1,045	4,979	63,285	1,888	8,990	63,285
5	,985	4,689	67,974						
6	,735	3,499	71,473						
7	,660	3,144	74,617						
8	,641	3,052	77,669						
9	,624	2,970	80,639						
10	,583	2,775	83,414						
11	,536	2,553	85,967						
12	,496	2,360	88,327						
13	,455	2,167	90,493						
14	,401	1,911	92,404						
15	,338	1,608	94,012						
16	,320	1,523	95,535						
17	,279	1,329	96,864						
18	,218	1,037	97,901						
19	,182	,867	98,768						
20	,146	,696	99,464						
21	,113	,536	100,000						

Tablo 29’da görüldüğü üzere araştırmada kullanılacak olan 21 soruluk ölçek üzerinden faktör analizi uygulanmış ve 21 soruyu temsil edecek olan daha az boyuta indirgenme amaçlanmıştır. Bu amaçla faktör analizi sonucuna göre 4 faktör belirlenmiş ve bu 4 faktörün 21 soruluk ölçeği temsil edeceği anlaşılmıştır. Belirlenen 4 faktörün varyansı açıklama yüzdesi ise %63,285 olarak elde edilmiştir. Elde edilen bu sonuca göre bu 4 faktörün araştırmanın %63’ünün açıklayacağı ve araştırma için yaklaşık olarak %37’lik bir veri kaybının olacağını ifade etmektedir. Diğer bir ifade ile çalışmanın geçerliliğinin orta dereceli kabul edilebilir olduğu anlaşılmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Daha önce de belirtildiği gibi, ülke imajı çok boyutlu bir terimdir. Ülkenin 'kimlik prizması' (kurumsal kimlik kavramı gibi) fiziksel (coğrafya, doğal kaynaklar, demografi), kültürel (tarih, kültür), kişisel (isim, bayrak, ünlüler), ilişkisel (hükümetlerle) faktörlerde oluşur. Literatüre göre ülke imajı, o ülkenin ürünlerini, markalarını, şirketlerini ve çok daha fazlasını kapsayan özel bir imaj türü olarak değerlendirilebilir. Ülke imajı, ulus ya da ülke hakkındaki deneyim ve görüşler ile öncelikle çeşitli kanallardan alınan bilgiler temelinde oluşturulur. Olası kanallar siyaset (içişleri ve dış politika), telekomünikasyon, eğlence (filmler) ve söylentidir. Ülke imajı birçok unsuru içerir: ulusal semboller, renkler, giysiler, tipik binalar, nesneler, melodiler, edebiyat parçaları, siyasi sistemin özellikleri, gelenekler, tarihi miras ve daha fazlası (Jenes, 2005:35).

Yönüne göre ülke imajı, ürün imajının sınıflandırılmasına benzer şekilde, iç imaj (kendi imajı) ve harici imaj (ayna imajı) olabilir. Bu tür bir yorum, ürün üzerinde pek kabul edilemez. Bundan bahsetmişken, iç ülke imajı 'vatandaşların kendi ülkeleri hakkında ne düşündükleri' anlamına gelir ve dış ülke imajı 'başkalarının/yabancıların ülkemiz/diğer ülkeler hakkında ne düşündüğü' anlamına gelir (Jenes, 2007:40).

Ülke imajı kavramının, profesyoneller arasında yoğun tartışmalara yol açan iki ortak yorumu vardır. İlk yaklaşım, unsurları ülkenin belirli ürünleri, markaları ve çeşitli organizasyonları ve imajlarından oluştuğu için ülke imajına sözde 'şemsiye işlevi' yükler. İkinci yaklaşıma göre, ülkenin kendisi çok sayıda unsurdan oluşan karmaşık bir üründür. (Dolayısıyla ülke imajı, daha çeşitli, karmaşık ve karmaşık özelliklere sahip normal bir ürün imajı olarak kabul edilir.)

Özellikle 2020 yılı itibarıyla Türkiye uluslararası öğrenci rakamlarında ilk 10'a yükselmiş durumdadır. Hedeflerini daha da yükseltmeyi amaçlayan Türkiye, küresel öğrenci pazarında önemli bir imaj çizme yolunda ilerlemektedir. Özellikle üniversitelerin eğitim ve öğretim programlarına yönelik tanıtımları, yaşanılabilir ülke profili sayesinde yabancı uyruklu öğrenci sayısı artmaya devam etmektedir.

Bu çalışma, Türkiye'de öğretim gören Afrikalı öğrencilerin Türkiye ve Türk dış politikası hakkında oluşan imajına yönelik algılarını ölçmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda elde edilen bulgulara göre Türkiye'de okuyan Afrikalı üniversite öğrencilerinin %23,2'sinin kız ve %76,8'inin erkek olduğu anlaşılmaktadır. Bu araştırmaya katılan üniversiteli öğrencilerin

büyük çoğunluğunun Çad'lı (%33,7 oranında), diğer öğrencilerin ise çoğunlukla Somali ve Gine'li (%10,5 oranında) olduğu tespit edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin %80'inin 20-25 yaşları arasında, %16,8'inin 26-31 yaşları arasında, %2,1'inin 32-37 yaşları arasında ve %1,1'inin 37-42 yaşları arasında olduğu anlaşılmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin çoğunluğunun 1.Sınıf'ta okudukları anlaşılrken öğrencilerin çoğunluğunun aylık gelirinin 501-1000 TL arasında olduğu söylenebilir. Öğrencilerin %49,5'inin Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesinde, %1,1'inin Uludağ üniversitesinde, %35,8'inin Karabük Üniversitesinde ve %13,7'sinin de diğer üniversitelerde okuduğu anlaşılmaktadır.

Afrikalı üniversite öğrencilerin Türkiye'nin dış politikası ve diğer ülkelerle olan ilişkileri hakkında sorulan soruların sonuçlarına göre %22,1'inin çok az bilgiye sahip olduğu, %48,4'ünün az bilgiye sahip olduğu, %24,2'sinin fazla bilgiye sahip olduğu ve %5,3'ünün çok fazla bilgiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Bu bilgilere göre öğrencilerin çoğunluğunun herhangi bir kamu kuruluşunda Türkiye'nin dış politikası/tutumları hakkında eğitim veya brifing almadıkları görülmektedir.

Öğrencilerin %49,5'i okudukları üniversitelerin Türk Dış Politikası konuları hakkında bilgilendirme veya eğitim verme konusunda yetersiz olduğunu düşünmekte buna karşın öğrencilerin %50,5'i de okudukları üniversitelerin Türk Dış Politikası konuları hakkında bilgilendirme veya eğitim verme konusunda yeterli oldukları düşünmektedir. Ancak görüldüğü üzere göz ardı edilmeyecek şekilde öğrencilerin eğitim/brifing konusunda üniversitelerinin yetersiz olduğunu düşündükleri söylenebilir.

%69,5'i Türkiye'nin dış politika davranışlarını başarılı bulduklarını ancak %30,5'inin ise Türkiye'nin dış politika davranışlarını başarılı bulmadıklarını söyledikleri anlaşılmaktadır.

%77,9'unun Türkiye ile Afrika ülkeleri arasında oluşturulan öğrenci değişim ve eğitim programını başarılı ve faydalı/yeterli bulduklarını söyledikleri anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin çoğunluğunun Türkiye'nin Afrika merkezli bir dış politika izlemesinin Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde sorunlar meydana getirip getirmediği konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını söyledikleri görülmüştür.

Bu bilgilere göre Afrikalı üniversite öğrencilerin çoğunluğunun Türkiye ile ülkeleri arasındaki ilişkilerin iyi olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin çoğunluğunun Kıbrıs sorununu Ermeni meselesi hakkında da bilgi sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'nin Karabağ savaşındaki Azerbaycan destekli politikalarını doğru bulduklarını söyledikleri anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin %18,9'u Türkiye'nin dış politika yapım sürecine en çok Dışışleri Bakanlığının etkide bulunduğunu, öğrencilerin %8,4'ü İçişleri Bakanlığının etkide bulunduğunu, %32,6'sı hükümetin etkide bulunduğu ve öğrencilerin %37,9'u ise Türkiye'nin dış politika yapım sürecine en fazla Cumhurbaşkanının etkide bulunduğunu belirtmektedirler. Öğrencilerin çoğunluğu son dönemlerde Türkiye'nin öncelikli gündem maddesinin AB ile ilişkiler olduğunu düşündükleri sonraki olarak da Terörle mücadele olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin %33,7'si Türkiye ile Yunanistan arasındaki en önemli sorunun Kıbrıs sorunu olduğunu, %17,9'u en önemli sorunun Sınır problemleri olduğunu, %36,8'i Ege adalarının silahlandırılması ve %8,4'ü en önemli sorunun adalar krizi olduğunu düşünmektedirler. Bu istatistiklere göre öğrencilerin çoğunlukla Türkiye ile Yunanistan arasındaki en önemli sorunun Ege adalarının silahlandırılması ve Kıbrıs sorunu olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır.

İstatistiklere göre öğrencilerin çoğunlukla Türkiye ile ABD arasındaki en önemli sorunun İsrail-Filistin sorunu ve İncirlik üssünün kullanımı olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır. Öğrencilerin çoğunluğu Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkiyi stratejik ortaklık olarak tanımlamaktadırlar.

Değişkenler arasındaki ilişkiler incelendiğinde elde edilen bulgulara göre öğrencilerin cinsiyetleri ile “Türkiye'nin Dış Politikası ve Dış Politika Tutumları” hakkında bilgi düzeyleri ile ilgili görüşleri arasında istatistiksel olarak farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Bu farklılıklar incelendiğinde ise kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre “Türkiye'nin Dış Politikası ve Dış Politika Tutumları” hakkında bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin sınıflarının farklı olması “Türkiye'nin Dış Politikası ve Dış Politika Tutumları” hakkındaki bilgi düzeylerinin farklı olmasına sebep olmaktadır. 1.Sınıf ve 2.Sınıfta okuyan öğrenciler ile 4.Sınıfta okuyan öğrenciler arasında farklılıklar olduğu, 1. ve 2.Sınıfta okuyan öğrencilerin 4.Sınıfta okuyan öğrencilere göre “Türkiye'nin Dış Politikası ve Dış Politika Tutumları” hakkında bilgi düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin okudukları üniversiteler ile “Türkiye’nin Dış Politikası ve Dış Politika Tutumları” hakkında bilgi düzeyleri ile ilgili görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin okudukları üniversiteler ile “Türkiye’nin Dış Politikası ve Dış Politika Tutumları” hakkında bilgi düzeyleri arasında istatistiksel olarak farklılıklar tespit edilmiştir. Bu farklılıkların incelendiğinde; Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesinde okuyan öğrenciler ile Karabük Üniversitesinde okuyan öğrenciler arasında “Türkiye’nin Dış Politikası ve Dış Politika Tutumları” hakkında bilgi düzeyleri bakımından farklılıklar olduğu, Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesinde okuyan öğrencilerin Karabük Üniversitesinde okuyan öğrencilere göre “Türkiye’nin Dış Politikası ve Dış Politika Tutumları” hakkında bilgi düzeylerinin daha düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesinde okuyan öğrencilerin Karabük Üniversitesinde okuyan öğrencilere göre “Türkiye’nin Dış Politikası ve Dış Politika Tutumları” hakkında bilgi düzeylerinin daha düşük olmasının sebebinin detayları Karabük Üniversitesinin Web sayfası da göz önüne alınarak incelendiğinde Karabük Üniversitesinin yabancı uyruklu öğrencilere yönelik olarak Türkiye ve “Türkiye’nin Dış Politikası ve Dış Politika Tutumları” hakkında bilgilendirmek amaçlı daha fazla eğitim/sempozyum düzenlemiş olmaları ve aynı zamanda Karabük Üniversite’sinde okuyan yabancı uyruklu öğrenci sayısının Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesine göre daha fazla olması nedeni ile Karabük Üniversitesinde öğrencilere yönelik etkinliklerin daha fazla yapılmasından kaynaklı olabileceği değerlendirilmektedir.

Öğrencilerin herhangi bir kamu kurumundan Türkiye’nin dış politika konuları hakkında eğitimi/brifingi alma durumları ile “Türkiye’nin Dış Politikası ve Dış Politika Tutumları” hakkında bilgi düzeyleri ile ilgili görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır.

Elde edilen bilgiler ışığında;

- a. Araştırma yapmak isteyen akademisyenlere bir basamak oluşturmakla beraber; küreselleşme ile birlikte önemi giderek artan ülke imajı kavramının yumuşak güçler tarafına ağırlık vererek devletler tarafından daha fazla önemsenmesi,
- b. Diğer ülke vatandaşlarının ülkeleri hakkındaki algılarının ne olduğunun bilinmesi ve özellikle dış politikalar üretilirken buna dikkat edilmesi,

- c. Çalışmanın diğer yabancı uyruklu öğrencilere uygulanarak Türk dış politikası hakkındaki bilgi düzeylerine ait algı ve tutumun değişkenliklerinin ölçülmesi,
- d. Üniversitelerce ve Kamu kurumlarınca ülkemizde eğitim gören yabancı öğrencilere Türkiye imajı ve Türkiye'nin dış politikası hakkında eğitimler düzenlenmesi önerilmektedir,
- e. Afrikalı üniversite öğrencilere Türk Dış Politikası hakkında üniversiteler veya diğer kamu kurumları aracılığıyla daha fazla bilgilendirici seminer, sempozyum ve tanıtıcı brifingler düzenlenmesi ülkemiz hakkında öğrencilerin daha fazla bilgi edinmesini,
- f. Çalışmanın farklı üniversitelerde eğitim verilmeden önce ve eğitim verildikten sonra anket uygulaması yaparak bilgilenme düzeyi arasındaki farklılıkların görülmesinin katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- AKÇAY, E. (2012). **Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları**, Ankara: Turgut Özal Üniversitesi Yayınları..
- AKÇAY, N.C. (2014). "Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Kültürel Diplomasi ve Fransa'nın Afrika Ülkelerine Yönelik Uluslararası Öğrenci Programları Örneği". **T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı**, Uzmanlık Tezi, Ankara.
- AKÇADAĞ, E. (2010). "Dünya'da ve Türkiye'de Kamu Diplomasisi" <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/emineakcadag.pdf> Erişim Tarihi: 12.10.2021.
- AKSOY, E. (2008). "Ülkelerin ve Coğrafi Bölgelerin Markalaşması". **Türk Patent Enstitüsü Markalar Dairesi Başkanlığı** . Uzmanlık Tezi: Ankara.
- AKSOY, F. (2018). "Sivil toplum kuruluşlarında kurumsal itibar yönetimi: Farklı alanlarda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları üzerine bir araştırma". **Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi**.
- AKGÜNDÜZ, A. (2008). **Sorularla Ermeni Meselesi**, OSAV Yayınları.
- AL, V. (2009). *How Soft Power Works*. Toronto.: **The American Political Science Association Annual Meeting**, 3.
- ALBAYRAK, M . (2000). *Türkiye'nin Kıbrıs Politikaları (1950-1960)* . **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi** , 16 (46) , 249-275 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aamd/issue/54908/752536> Erişim Tarihi: 14.01.2022.
- ALBITAR, M. (2020). The impact of managerial skills on perceived managerial behavior of managers at Syrian civil society organizations in Turkey. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Bahçeşehir Üniversitesi, SBE.İstanbul**.
- ALPAYDIN, U. A. (2010). "Soft Power In Turkish Foreign Policy Under The Akp Governments: 2002-2009". Masters Thesis, **Bilkent University**, Ankara:..
- ARI, T. (2009). **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**. MKM Yayıncılık, İstanbul.
- ARSLAN, M. (2019). "Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı Ve Türkiye'nin Bir Yumuşak Güç Enstrümanı Olarak Ytb Örneği". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. **Altınbaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü** . İstanbul.
- AYDIN, M. (1999). "Determinants of Turkish Foreign Policy: Historical Framework and Traditional Inputs". **Middle Eastern Studies** 35:4 , 152-186.
- AZİZ A. (2011). **Siyasal İletişim (3b.)**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

- BAL, İ. (2004). **Turkish Foreign Policy in the Post Cold War Era**. Florida: Brown Walker Press.
- BALDWIN, D. A. (2005). "Power and International Relations", **Walter Carlsnaes, Thomas Risse, Beth A. Handbook of International Relations**. London: Sage.
- BALOGLU, S. M. (1999). "A Model of Destination Image Formation". **Annals of Tourism Research** (26)4 , 868-897.
- BAYDEMİR, M.(2020). "Türkiye'nin 'Afrika Açılımı':Yükseköğretimde Sahraaltı Afrikalı Öğrenci Hareketliliği (2013-2018)", **Pesa International Journal of Social Studies**, Vol: 6, Issue:1, 56-66.
- BAYRAKTAR, Z. (2012). "Türkiye'nin Balkanlardaki Yumuşak Gücü Türk Kültürü". **Karadeniz Araştırmaları Dergisi**, Sayı 35 181-189
- BEKTAŞ, H. (2001). **Ermeni Soykırım İddiaları ve Gerçekler (Armenian Genocide Appeals and Facts)**. Bursa: Uludağ Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi (Application of Ataturk's Principles and Revolution History and Research Center).
- BERENSKOETTER, F. (2007). **Power in World Politics**. Power in World Politics.
- BOSTANCI, M . (2015). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İlânı Ve Buna Yönelik Tepkilerin Türk Kamuoyundaki Yankıları*. **Tarih Araştırmaları Dergisi** , 34 (57) , 317-356.Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tariharastirmalari/issue/47745/603066> Erişim Tarihi: 12.01.2022.
- BRAUN, E. & ZENKER (2010). "Towards an Integrated Approach for Place Brand Management". **Paper presented at the 50th European Regional Science Association Congress**. 19–23 August, Jönköping, Sweden.
- BUCKLAND, M. (2013). "Cultural Heritage (Patrimony): An Introduction". **Buckland: Cultural Heritage (Patrimony): An Introduction**. *Zadar* , 1-9.
- CARR, E. H. (1946). **The Twenty Years' Crisis**, New York: Palgrave.
- CARR E.H. & COX, M. (2001). **The Twenty Years Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations**. *Palgrave*: . New York.
- COOPER, R. (2004). "Hard Power, Soft Power and The Goals of Diplomacy, in David Held/Mathias". **American Power in The 21st Century** , 167-180.
- COTÎRLEA, D. A. (2015). "Country Image Vs. Country Brand: Differences And Similarities". **Ecoforum** 4(1) , 165-169.

- ÇELENK, M. (2019). Ülke İtibarının Ulus Marka Değeri Ve Ülke İmajına Etkisi Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, **Çukurova Üniversitesi SBE** . Adana.
- ÇELİK,K.(2003).”Ermeni Sorunu Göç Ettirme Sözde Soykırım İddiaları Ve Gerçekler”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 16, 31-32.
- ÇİÇEK, K. (2005). **Ermenilerin Zorunlu Göçü 1915-1917** (Compulsory Immigration of Armenians). Ankara: Türk Tarih Kurumu (Turkish Historical Society).
- DAHL, R. (1957). “The Concept of Power. **Behavioral Science**, 3:2 , 203.
- DENKTAŞ, R. (2004): **Kıbrıs Girit Olmasın**, İstanbul, Remzi Yayınları.
- DENİZHAN, E. (2010). "Türkiye’nin Kafkasya Ve Orta Asya Politikası Ve Tika ". **Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi** (2)1 , 17-22.
- DEVİRAN, Y. (2007). **Türk Tarihi Perspektifinden Kamu Diplomasisi Olgusu**. <https://marmara.academia.edu/YusufDevran> adresinden alınmıştır.
- DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, (çevirimiçi). **Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, Bm Müzakerelerinin Başlangıcı**, https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa, Erişim Tarihi: 15.01. 2022.
- DİNNİE, K. (2008). "**Nation Branding: Concepts, issues, practice**". Oxford: : Butterworth Heinemann.
- DOLİNSKİY, A. (2013). **How Moscow Understands Soft Power**. Russia Direct: <http://www.russia-direct.org/analysis/how-moscow-understands-soft-power>, Erişim Tarihi: 12.11.2021.
- EBREM, İ. A. (2004). "Ülke İmajı Bileşenlerinin Modellenmesi: Türkiye Açısından Stratejik İmaj Yönetimi İçin Önceliklerin Belirlenmesi". Yayımlanmamış Doktora tezi. **Boğaziçi Üniversitesi , SBE** . İstanbul.
- EKŞİ, M. (2014). **Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası**. İstanbul: Siyasal Yayınları.
- ERGUVAN, E. (2010). "Turkish International Cooperation And Development Agency (Tika) As A Case Of Turkey's Soft Power Application". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. **Marmara Üniversitesi SBE**. İstanbul .
- ERZEN, M. (2012). **Kamu Diplomasisi**. İstanbul: Derin Yayınları.
- FAN, Y. (2008). "Soft Power: Power of Attraction or Confusion?" **Place Branding and Public Diplomacy**, 4 (2), 147-158.

- FİLİS C. (2020). "**Troubled Waters in the Eastern Mediterranean? A Greek Perspective on Security Policy in the Southern Neighbourhood**", Friedrich Ebert Stiftung.
- FİOCCA, R., & SNEHOTA, I. I. (1990). Research Developments In International Industrial Marketing And Purchasing;. **Universita Bocconi**. Milano, Italy: 934-950.
- FİSHBEİN, M. Ajzen. (1975). **Intention and Behaviour: An Introduction to Theory and Research**, Reading, Mass. Wesley: Addison.
- FİSHBEİN, M. A. (1967). **Readings in Attitude Theory and Measurement**., New York: Wiley.
- GHUSSEİN, F. A. (2019). The Relationship Between The Turkish Government And The Humanitarian İnternational Non Governmental Organizations Between 2011-2019. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. **Aydın Üniversitesi, SBE** . İstanbul.
- GÖNLÜBOL, M. (1993). **Uluslararası Politika, İlkeler, Kavramlar, Kurumlar** (4b.). Ankara: Atilla Kitabevi.
- GÜLŞEN,H.(2010). "19.Yüzyıl Osmanlı-Rus İlişkilerinde Ermeni Faktörü",**Ermeni Araştırmaları Dergisi**,Sayı 35.
- GÜNEK, A. (2018). "A New Type of Soft Power: Country Branding". **International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)**, 4(1) , 252-259.
- GÜVEN, O. (2020). "Dış Politikada Yumuşak Güç Ve Kamu Diplomasisi: Türkiye Örneği". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, SBE**. Nevşehir.
- GÜVENÇ, Z.T. (2021). *The Changing Character Of The Cyprus Problem In Turkish Foreign Policy: 2004 - 2020*, **Kadir Has University**, Master's Degree, İstanbul.
- HAROLD D. Lasswell and KAPLAN, A. (1950). **Power and Society**, New Haven, Conn: **Yale University Press**, 1950 cited in **Bruce Russett**, Harvey Starr, David Kinsella, World Politics: The Menu for Choice.
- HAS, K. (2013). "Rus Dış Politikasında Yükselen Trend Yumuşak Güç". **Analist Dergisi** s. 60.
- HAN, M. (1990). "Country Image: Halo or Summary Construct?". **Journal of Marketing Research**.V.26.
- HOLSTİ K.J. (1962). "The Concept of Power in the Study of International Relations Background", **Background**,Vol. 7, No.4, 179.
- HANNAY, D. (2005): **Cyprus: The Search for a Solution**, New York, Palgrave Macmillan.

- HARRİS. G. S. (1980). "The Bureaucratic Reform: Atatürk and the Turkish Foreign Office. **Journal of American Institute for the Study of Middle Eastern Civilization**, 1:3-4 , ss.39-50.
- ISMAYILZADA, T. (2019). "Soft Power And Conflict Transformation: The Case Of Taiwan". Master's Thesis. **Hacettepe University Graduate School Of Social Sciences** . Ankara.
- İBRAHİM, G. (2019). "Türkiye-Afrika İlişkilerinde Eğitim, Diplomasi ve Ticarete Yeni Ufuklar", **ORDAF, Ortadğu ve Afrika Araştırmacılar Derneği**, <https://ordaf.org/turkiye-afrika-iliskilerinde-egitim-diplomasi-ve-ticarete-yeni-ufuklar/>. Erişim Tarihi: 05.01.2022.
- JACKSON, G. S. (2001). **Introduction to International Relations**,. Oxford: Oxford University Press.
- JENES, B (2007). "Connection between the ecologically oriented consumer behaviour and country image". **Marketing és Menedzsment**, S. 6. pp. 34-43.
- KAPLAN, H. D. (1950). **Power and Society**. New Haven, Conn: Yale University Press .
- KARADAĞ, H. (2016). **Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut: Kamu Diplomasisi**. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- KARAGÖZ, S. (2016). "Stratejik İletişim Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi ve Medyanın Rolü". Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Üniversitesi SBE.**, İstanbul.
- KARAGÜL, S. (2013). "Türkiye'nin Balkanlardaki "Yumuşak Güç" Perspektifi: TİKA". **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, 1, , 79-102.
- KARAKAŞ, Y. (2019). "The Soft Power Strategy And Instruments In Foreign Policy Of Turkey (2002 - 2017)". Master's Thesis, **Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, SBE**. Ankara.
- KASIM, K. (2006). "Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Kıbrıs, Ermeni Sorunu ve Azınlıkla". **Avrasya Dosyası, C. 11, s. 1** .
- KAVURMACI, A. (2021). "Uluslararası Öğrencilerin Çalışma Deneyimleri: Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma", **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, 19(4), pp. 312-334.
- KEYMAN, F. (2009). "Turkish Foreign Policy in the Era of Global Turmoil". **SETA Policy Brief** 39.
- KIZILYÜREK, N. (2005): **Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti: Doğmamış Bir Devletin Tarihi**, İstanbul, İletişim Yayınları.
- KİREÇCİ, A. (2009). "Turkey in the United Nations Security Council". **SETA Policy Brief** 28.

- KOCABIYIK, H. (2019). "Değişen Diplomasi Anlayışı: Kamu Diplomasisi ve Türkiye". **Avrasya Etüdları**, Yıl: 25, Sayı: 55, 163-196.
- KOTLER, P., HAİDER, D.H. & IRVİNG, R. (1993) **Marketing Places. Attracting Investment**, Industry and Tourism to Cities, States and Nations.
- KRÜGER, S. B. (2017) **Germany, The Ottoman Empire And The Armenian Question**, Yeditepe University, Master Thesis, İstanbul.
- LUKES, S. (1974). **Power: A Radical View**. London: MacMillan Press.
- MARSHALLS, M.N. (2007), "Country Image And Its Effects In Promoting A Tourist Destination", **Master Thesis In Business Administration**, South Africa
- MATTERN, J. B. (2007). "Why soft power isn't so soft: representational force and attraction in world politics". **Power in World Politics**. London&New York , 98-119.
- MEARSHEİMER, J. (2001). **The Tragedy of Great Power Politics**. New York: Norton.
- MEARSHEİMER, J. J. (2001). "Why the Ukraine Crisis is the West's Fault" **Foreign Affairs**, Available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2014-08-18/why-ukraine-crisis-west-s-fault>. Erişim Tarihi: 20.06.2021.
- MELİSSEN, J. (2005). **The New Public Diplomacy**. Palgrave Macmillan.
- MORGAN, N. (2003). Destination Branding and Role of Stakeholders,. **Journal of Vacation** (9)3 , 285-299.
- MORGENTHAU, H. J. (1993). **Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace**, Brief Edition Revised by Kenneth W. Thompson. New York: Mc Graw Hill.
- NYE, J.S. (1990). "The Changing Nature of World Power". **Political Science Quarterly** , 177-192.
- NYE, J.S. (2004). **Soft Power:The Means to Success in World Politics**., New York:Public Affairs.
- NYE, J. S. (2005). **Soft Power and American Foreign Policy**. Political Science Quarterly .
- NYE., J. (2007). **Notes for a soft-power agenda**", in **Power in World Politics**., London&New York: Routledge.
- NYE, J.S. (2011). **The Future of Power**. New York: PublicAffairs.
- NAS, A. (2017). **Ulus Markalama**. İstanbul: Kriter Yayıncılık.

- OĞUZLU, T. (2012). "Komşularla Sıfır Sorun Politikası: Kavramsal Bir Analiz". **Orta Doğu Analiz**, Cilt.4, Sayı 42, .
- ÖZDEMİR, H. (2008). "Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme". **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 117-118.
- ÖNAL, B. (2018). "Modern Diplomasi Araçları ve Türk Dış Politikasında Kültürel Diplomasinin Önemi". **Mardin: 1. Uluslararası İKSAD Sosyal Bilimler Kongresi Bildiri Kitabı**. İKSAD.
- Özkan, M.(2010). "Turkey's Rising Role in Africa", **Turkish Policy Quarterly**, Vol. 9, No 4, pp. 93-205.
- PAP, J. (2016). **Libya after Gaddafi: A Challenging Transition**. <http://www.europarl.europa.eu/thinktank>. Erişim Tarihi: 10.05.2021.
- PAPADOPOULOS, N. H. (2002). "Country Equity and Country Branding – Problems and Prospects". in **Journal of Brand Management**, (9)4 , 294-314.
- PETRA NEWS AGENCY(2017). "Turkey, Jordan share deep historical and cultural ties — Envoy", **Embassy of the Hashemite Kingdom of Jordan**, Washington D.C., 10 , <http://jordanembassyus.org/news/turkey-jordan-share-deep-historical-and-cultural-ties-envoy>, Erişim Tarihi: 01.07.2021.
- ROTHGEB, J. M. (1993). **Defining Power, Influence and Force in the Contemporary International**. New York: St. Martin's Press.
- RUSSETT, B. & STARR H. (2000). **World Politics: The Menu for Choice**. Boston, New York: Bedford/St. Martin's.
- SAK, E. (2014). "Yumuşak Güç Ve Kamu Diplomasisi: Sahra Altı Afrika Ekseninde Türkiye Ve Çin Faaliyetlerinin Karşılaştırılması". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. **Yalova Üniversitesi SBE** . Yalova.
- SAME, S. & VASQUEZ, M. (2015). "Country Branding and Country Image: Insights, Challenges and Prospects. The Case of Estonia". **De Gruyter Open** , 137-162.
- SANCAR G.A. (2012). **Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Halkla İlişkiler**. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- SANCAK, K. (2016). "Yumuşak Güç Kaynağı Olarak Kültür ve Türkiye'nin Yumuşak Gücünde Kültür Faktörü". **Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi**, 02 (04), , 15-26.

- SARAÇ, A. (2006). Historical Reconciliation Policies Of The European Union A Comparison: The Beneš Decrees And The Armenian Issue, Master Thesis, Boğaziçi University, İstanbul.
- SAVRUN, E . (2018). **Kıbrıs'ta Yunan Cunta Darbesine Karşı Türk Barış Harekâtının Belgelerle Kısa Tarihi** . *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi* , 4 (9) , 258-273 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijhe/issue/39344/476084> Erişim tarihi: 14.01. 2021.
- SÍOUSÍOURAS, P. & CHRYSOCHOU, G. (2014). "The Aegean Dispute in the Context of Contemporary Judicial Decisions on Maritime Delimitation", **Laws journal**, 3(1).
- SÖNMEZOĞLU, F. (2006). **2.Dünya Savaşından Günümüze Türk Dış Politikası**. İstanbul: Der Yayınları.
- STEPHENS, R. H. (1996). **Cyprus: A Place of Arms**, London, Pall Mall Press.
- STRANGE, S. (1984). **What About International Relations?** London: Allen&Unwin.
- Türkiye-Afrika İlişkileri, **MFA Website**, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 06.08.2021.
- TÜYLÜOĞLU, E. (2019). "Kamu Diplomasisi Tekniği Olarak Kültürel Diplomasi: Suudi Arabistan Krallığı'nın Türkiye'deki Kültürel Diplomasi Faaliyetleri" . Doktora Tezi. **İstanbul Üniversitesi**, SBE. İstanbul.
- VAN HAM, P. (2008). **"The Rise of the Brand State"**, <http://www.foreignaffairs.com/articles/57229/peter-van-ham/the-rise-ofthe-brand-state> , Erişim Tarihi: 09.09.2021.
- VUVING A. (2009). "How Soft Power Works". **The American Political Science Association Annual Meeting**, 3(3). Toronto.
- WALTZ, K. (2005). **"Reflections on Theory of International Politics: A Response to My Critics"**. New York: Columbia University Press.
- YALÇINKAYA, G. (2006). "Ülke İmajı Ve Ülke İmajının Müşteri Tercihleri Üzerine Etkisi: Türkiye Değerlendirmesi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. **Dokuz Eylül Üniversitesi** SBE . İzmir.
- YILMAZ, E. (2011). **Marka İmajı**. İstanbul: Türkmen Kitapevi.
- YILMAZ, M. E. (2004). "The Political Psychology of the Cyprus Conflict and Confidence Building Measures Sustaining Peace Efforts", Balıkesir Üniversitesi, **Akademik Fener Dergisi**, 2, 212-254.
- ZAREBA S., (2020). "Delimitation of Maritime Areas in the Eastern Mediterranean as a Challenge for the EU", **Polish Institute of International Affairs (PISM)**.

EKLER

Ek. Anket Formu

Bu çalışma Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesinde yapmakta olduğum Yüksek Lisans tez çalışması kapsamında “Afrikalı Öğrencilerde Oluşan Türkiye İmajı” konulu çalışmam için gerçekleştirilmekte olup, elde edilen bilgiler kesinlikle üçüncü şahıslar ile paylaşılmayacaktır. Araştırmaya ayırdığınız zaman ve katkılar için teşekkür ederim.

Cemal TEKE
Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Cinsiyetiniz

☐ Kadın ☐ Erkek

2. Vatandaşı olduğunuz Ülke:

3. Yaşınız

☐ 20–25 ☐ 26-31 ☐ 32-37 ☐ 37-42 ☐ 42 ve üzeri

4. Eğitim durumunuz

☐ Ön Lisans ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora

5. Kaçınıcı sınıfta okuyorsunuz?

☐ 1.Sınıf ☐ 2.Sınıf ☐ 3.Sınıf ☐ 4. Sınıf

6. Aylık ortalama geliriniz

☐ 0-500 TL ☐ 500 –1000 TL ☐ 1001–1500 TL ☐ 1501–2000 TL ☐ 2001 TL ve üzeri

7. Okuduğunuz üniversite

☐ Bandırma On Yedi Eylül ☐ Uludağ ☐ Hacı Bayram Veli ☐ Karabük ☐ Diğer

8. Okuduğunuz Bölüm:

9. Türkiye’nin Dış Politikası veya diğer ülkelerle olan ilişkileri (siyasal, ekonomik, askeri...) hakkında ne kadar bilgiye sahipsiniz?

☐ Çok az bilgiye sahibim ☐ Az bilgiye sahibim ☐ Fazla bilgiye sahibim ☐ Çok fazla bilgiye sahibim

10. Türkiye’de herhangi bir kamu kuruluşunda (Üniversite, Bakanlık vb.) “Türkiye’nin Dış Politikası / Tutumları” hakkında eğitim / brifing aldınız mı?

☐ Evet ☐ Hayır

11. Okuduğunuz Üniversitenin “Türkiye’nin Dış Politikası / Tutumları” hakkında eğitim / brifing vermesi veya bu konuda bilgilendirme yapması açısından yetersiz olduğunu düşünüyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

12. Türk Dış Politikası hakkında bilgilendirme veya eğitim yapılması konusunda üniversitenizin yeterli çabayı gösterdiğini düşünüyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

13. Türkiye’nin Dış Politikasını ve dış politika davranışlarını başarılı buluyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

14. Türkiye ile çeşitli Afrika ülkeleri arasında oluşturulan ve sizin burada olmanızı sağlayan öğrenci eğitim programını faydalı/yeterli buluyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

15. Türkiye’nin son yıllarda Afrika ülkeleri başta olmak üzere başka ülkelere ağırlık veren bir dış politika izlemesinin Türkiye – Avrupa Birliği ilişkilerinde sorunlar meydana getirdiğini düşünüyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Bilgim Yok

16. Türkiye ile ülkeniz arasındaki ilişkileri nasıl buluyorsunuz?

☐ Çok İyi ☐ İyi ☐ Ne iyi ne kötü ☐ Kötü ☐ Çok Kötü

17. Kıbrıs sorununu daha önce hiç duydunuz mu?

☐ Evet ☐ Hayır

18. Ermeni meselesi hakkında bilgiye sahip misiniz?

☐ Evet ☐ Hayır

19. Türkiye’nin Karabağ savaşındaki Azerbaycan destekli politikalarını doğru buluyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

20. Türkiye'nin Karabağ savaşında göstermiş olduğu tutumun benzerini Afrika bölgesinde olabilecek herhangi bir savaş/çatışma durumunda da aktif tutum şeklinde göstermesini ister misiniz?

☐ Kesinlikle İsterim ☐ İsterim ☐ Kararsızım ☐ İstemem ☐ Kesinlikle İstemem

21. Sizce Türkiye'de dış politikanın yapım sürecine en çok hangi kişiler/kurumlar etkide bulunuyor?

☐ Dışişleri Bakanlığı ☐ İçişleri Bakanlığı ☐ Hükümet ☐ Cumhurbaşkanı ☐ Bilgim Yok

22. Sizce son dönemde Türk Dış Politikasının öncelikli gündem maddesi nedir?

☐ Suriye Sorunu ☐ Terör ile mücadele ☐ AB ile ilişkiler ☐ Doğu Akdeniz ☐ Yunanistan
☐ Ermenistan ☐ ABD ile ilişkiler ☐ Bilgim Yok

23. Sizce Türkiye ve Yunanistan arasında sorun var mıdır? Var ise 24. Soruyu yanıtlayınız.

☐ Evet ☐ Hayır

24. Sizce Türkiye ve Yunanistan arasındaki en önemli sorun nedir?

☐ Kıbrıs Sorunu ☐ Sınır Problemleri ☐ Ege Adalarının Silahlandırılması
☐ Azınlık Sorunları ☐ Adalar Krizi ☐ Bilgim Yok

25. Sizce Türkiye ile ABD arasındaki en önemli sorun nelerdir?

☐ Terörle Mücadele ☐ İsrail – Filistin Sorunu ☐ İncirlik Üssünün Kullanımı
☐ Ermeni Soykırımını İddiaları ☐ Suriye ☐ Askeri Malzeme Ticareti ☐ Bilgim Yok

26. Türkiye'nin ABD ile S-400 ile ilgili alımlar kapsamında yaşadığı sorunlardan bilgi sahibi misiniz?

☐ Çok az bilgiye sahibim ☐ Az bilgiye sahibim ☐ Fazla bilgiye sahibim ☐ Çok fazla bilgiye sahibim

27. Rusya ile Türkiye arasındaki ilişkileri nasıl tanımlarsınız?

☐ Stratejik Ortaklık ☐ Enerji Alanlarındaki İş Birliği ☐ Ticari-Ekonomik İşbirliği
☐ Bilgim Yok

28. Size göre Türkiye öncelikli olarak aşağıdakilerden hangisi / hangileridir?

- () İslam ülkesidir () Avrupa ülkesidir
() Ortadoğu ülkesidir () Akdeniz ülkesidir
() Karadeniz ülkesidir () Balkan ülkesidir
() Kafkasya ülkesidir () Diğer

Türkiye'nin dış politikası ve dış politika tutumları hakkında hazırlanan maddelere vereceğiniz yanıtlar araştırma kapsamında kullanılacağından dikkatli şekilde okuyarak cevaplamanızı ve seçeceğiniz cevaplar için (X) işareti koymanızı rica ederim.

S/N	MADDELER	Evet	Hayır	Bilgim Yok
1	Türkiye’de dış politikayı yürüten kurumlar hakkında bilgiye sahip misiniz?			
2	Son dönemde Türk dış politikasının öncelikli gündem maddesi hakkında bilgiye sahip misiniz?			
3	Türkiye ile Yunanistan arasındaki dış politika davranışları ve sorunlar hakkında yeterince bilgiye sahip misiniz?			
4	Türkiye ile ABD arasındaki dış politikayı ilgilendiren sorunlar hakkında yeterince bilgiye sahip misiniz?			
5	Türkiye’nin Doğu Akdeniz ile ilgili dış politika davranışları ve bu konudaki sorunlar hakkında bilgiye sahip misiniz?			
6	Türkiye’nin en önemli zenginliklerinden olan coğrafyasını dış politikada güç olarak kullandığını düşünüyor musunuz?			
7	Türkiye’nin Suriye’deki son gelişmeler karşısında izlediği politikaları başarılı buluyor musunuz?			
8	Türkiye’nin dış politika sorunu olan Ermeni meselesi hakkında bilgiye sahip misiniz?			
9	Türkiye’nin Afrika ülkelerine yönelik politikalarını olumlu buluyor musunuz?			
10	Türkiye’nin son 10 yılda daha önceki dönemlere göre Afrika’ya daha fazla önem verdiğini düşünüyor musunuz?			
11	Türkiye’nin diğer büyük devletlere göre Afrika ülkelerine daha insancıl, yardımsever ve dostane duygularla yaklaştığını düşünüyor musunuz?			
12	Türkiye ile Afrika ülkeleri arasındaki ekonomik, kültürel, siyasi, sosyal ilişkileri yeterli buluyor musunuz?			
13	Türkiye’nin Afrika ülkelerinde gerçekleştirdiği projelerin (su kuyusu açmak, okul açmak, ibadethane yapmak, restorasyon yapmak, sağlık tesisleri açmak vb.) faydalı olduğunu düşünüyor musunuz?			
14	Türkiye’nin Afrika ülkelerindeki projelerini yürüten KIZILAY, AFAD, TİKA, DEİK, Yunus Emre Enstitüsü, Türk Hava Yolları gibi kurumlarından hangisini ya da hangilerini biliyorsunuz?			
15	Türkiye’nin 2005 yılını “Afrika Yılı” olarak ilân ettiğini biliyor muydunuz?			

S/N	MADDELER	Evet	Hayır	Bilgim Yok
16	2005 yılında Afrika Birliği'nin Türkiye'ye "gözlemci üye" statüsü verdiğini biliyor muydunuz?			
17	Türkiye'nin bölgedeki faaliyetlerini hayata geçirirken Afrika Birliği ile iş birliği yapmasının etkinliğini ve pratikliğini artıracakını düşünüyor musunuz?			
18	Türkiye'nin Afrika ülkelerinin terörle mücadelesine verdiği desteği biliyor musunuz? Yeterli buluyor musunuz?			
19	Afrika kıtasında terör örgütlerini bitirebilmek için Türkiye'nin desteğinin gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?			
20	Türkiye'nin Afrika dışındaki coğrafyalara (Orta Doğu, Orta Asya, Güney Amerika, Uzak Doğu vb.) yönelik politikalarını da takip ediyor musunuz? Ediyorsanız arada bir farklılık görüyor musunuz?			
21	Türkiye'nin Afrika ülkelerine yaklaşımında dinî ortaklığın etkili bir sebep olduğunu düşünüyor musunuz?			